

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
Obor: Mezinárodní teritoriální studia

Analýza demograficko-ekonomické situace regionu jihovýchodní Asie v kontextu populačních politik

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Aneta Hrbková

Vedoucí práce: Mgr. RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Brno, 2017

Čestní prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna na v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne

.....

Aneta Hrbková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za jeho vstřícnost a ochotu při vedení práce. Velké díky také patří PhDr. Daně Hübelové, Ph.D. za podnětné a cenné rady při zpracování statistické analýzy. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a příteli Milanovi za podporu a pochopení, které jsem od nich dostávala při psaní práce.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá demografickou a ekonomickou situací, která panuje v regionu jihovýchodní Asie se zaměřením na populační politiku. Mezi populačním růstem a ekonomickým vývojem panuje vztah, proto byla do práce zahrnuta i ekonomika.

Region jihovýchodní Asie je demograficky velmi dynamický a některé státy se snaží populační trendy usměrnit zavedením různých populačních politik. Populační politiky se dají rozdělit na politiky anti-natalitní či pro-natalitní. V závislosti na daných podmínkách, které v zemi panují, se jednotlivé vlády rozhodují, který typ populačních politik v zemi implementují.

Cílem diplomové práce je analyzovat, jaké populační politiky implementovaly jednotlivé státy jihovýchodní Asie a jaké měly dopady na demograficko-ekonomickou situaci v regionu. Autorka svůj výzkum omezila na členské státy Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) a pro výzkum sestrojila kompozitní indikátor. Na základě výsledků kompozitního indikátorů, byly vybrány tři případové studie, které byly v práci blíže charakterizovány.

Klíčová slova

populační politika, úhrnná plodnost, plánované rodičovství, ASEAN, Singapur, Thajsko, Indonésie, kompozitní indikátor

Abstract

The thesis deals with the demographic and economic situation in the region of Southeast Asia with the focus on population policy. There is a relation between population growth and economic development.

The region of Southeast Asia is a dynamic demographic where some states have policies that control population growth. There are two types of population policy: antinatalist and pronatalist. Depending on the condition of the population, the state government will choose to implement one of these policies.

The objective of my thesis is to find out which of these population policies was implemented in selected states in the region of Southeast Asia. In addition I will determine the impact on demographic and economic aspects of the region. I examined only the countries of Association of South East Asian Nations (ASEAN). I constructed composite indicators for my research. Based on the results of the composite indicators, I chose three case studies which are detailed in the thesis.

Key words

population policy, total fertility, family planning, ASEAN, Singapore, Thailand, Indonesia, composite indicator

Seznam grafů, tabulek, obrázků a příloh

Seznam grafů

Graf č. 1: Populace ASEAN

Graf č. 2: Rozložení populace v jihovýchodní Asii

Graf č. 3: Úhrnná plodnost ve státech jihovýchodní Asie

Graf č. 4: HDP v roce 2015

Graf č. 5: Vývoj úhrnné plodnosti pro případové studie - Singapur, Thajsko, Indonésie

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Politiky vlád ovlivňující populační růst (2015)

Tabulka č. 2: Iniciativy vlád v regulaci úhrnné plodnosti (2015)

Tabulka č. 3: Podpora vlád služby plánovaného rodičovství (2015)

Tabulka č. 4: Pearsonův koeficient

Tabulka č. 5: Korelační matice

Tabulka č. 6: Párování porovnání indikátorů

Tabulka č. 7: Rozdělení sub-indikátorů (min-max)

Tabulka č. 8: Výsledky kompozitního indikátoru

Tabulka č. 9: Procentuální podíl žen a mužů při zápisu do terciárního vzdělání

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Schématické zobrazení tří typů věkové struktury

Obrázek č. 2: Demografické přechody

Obrázek č. 3: Mapa jihovýchodní Asie

Obrázek č. 4: Grafické zpracování kompozitního indikátoru

Seznam příloh

Příloha č. 1: Demografický vývoj populace

Příloha č. 2: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých regionech

Příloha č. 3: Populační projekce, 2015-2100

Příloha č. 4: Procentuální podíl jednotlivých států na světovém HDP v roce 2015

Příloha č. 5: Původní data z roku 2014 užita ke zpracování analýzy

Příloha č. 6: Plakáty kampaně „Two is enough“

Příloha č. 7: Plakáty kampaní

Příloha č. 8: Populační pyramidy Singapuru, Thajska a Indonésie

Příloha č. 9: Náboženské vyznání ve státech Singapuru, Thajska a Indonésie

Seznam zkratek

AEC - ASEAN Economic Community (Hospodářská komunita ASEANu)

ASEAN - Association of South East Asian Nations (Sdružení národů jihovýchodní Asie)

ASEAN + 3 - ASEAN + Čínská lidová republika, Korejská republika, Japonsko

ČLR - Čínská lidová republika

GII - Gender Inequality Index (Index nerovnosti pohlaví)

HDI - Index lidského rozvoje

HDP - hrubý domácí produkt

IPPF - International Planned Parenthood Federation (Mezinárodní federace plánovaného rodičovství).

IPPF - The International Planned Parenthood Federation (Mezinárodní federace pro plánované rodičovství)

JV Asie – jihovýchodní Asie

NFPCB - National Family Planning Coordinating Board (Národní koordinační rada pro plánované rodičovství)

NFPP - National Family Planning Program (Národní program plánovaného rodičovství)

OPEC - Organization of Petroleum Exporting Countries (Organizace zemí vyvážejících ropu)

OSN - Organizace spojených národů

PDA - Population and Community Development Association

SDS - Social Development Services (Sociální rozvojová služba)

SDU - the Social Development Unit (Jednotka sociálního rozvoje)

SFPPB - Singapore Family Planning and Population Board (Singapurské rady plánovaného rodičovství a populace)

UNDP - United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Cíl práce a metodologie.....	12
3. Základní demografické ukazatelé.....	13
4. Demografický vývoj.....	17
4.1. Demografická revoluce.....	18
4.2. Současná demografická situace.....	21
4.3. Prognózy do budoucna.....	22
5. Historický vývoj populačních teorií.....	25
5.1. Vývoj populačního myšlení od nejstarších dob až k Malthusovi.....	25
5.2. Malthuziánská populační teorie.....	29
5.3. Marxistická teorie.....	31
5.4. Populační přístupy ve 20. století.....	31
6. Populační konference a kongresy.....	34
7. Populační politika.....	38
7.1. Cíle populační politiky.....	40
7.2. Názory vlád na populační vývoj.....	41
7.2.1. Populační růst.....	41
7.2.2. Plodnost.....	42
7.2.3. Plánované rodičovství.....	43
8. Ekonomický růst země a populační politika.....	45
8.1. Populace v dějinách ekonomických teorií.....	45
8.2. Vztah populace a hospodářského růstu.....	48
9. Populační a hospodářské podmínky v regionu jihovýchodní Asie.....	50
9.1. Populační vývoj v Jihovýchodní Asii.....	50
9.2. Hospodářská situace v oblasti JV Asie.....	57
10. Demograficko-ekonomická analýza regionu.....	61
11. Historický vývoj populačních iniciativ ve vybraných zemích jihovýchodní Asie.....	69
11.1. Singapur.....	70
11.1.1. Populační programy.....	72
11.2. Thajsko.....	79
11.2.1. Vývoj populačních programů v Thajsku.....	79
11.3. Indonésie.....	84
11.3.1. Populační iniciativy.....	85

12. Analýza demografických faktorů v kontextu populačních politik	90
13. Závěr.....	97
Literatura	99
Elektronické zdroje.....	102
Přílohy	113

1. Úvod

Diplomová práce nesoucí název Analýza demograficko - ekonomické situace regionu jihovýchodní Asie v kontextu populačních politik se zabývá implementací populačních politik v oblasti jihovýchodní Asie a jejím dopadem na demograficko - ekonomickou strukturu obyvatel.

V úvodu práce bude nastíněn světový demografický vývoj v současnosti. Populace za posledních sto let vzrostla mnohonásobně. Trend je však neudržitelný. Musí přijít změna. Pokud by nepřišla změna, neustále navyšující růst populace by měl nedozírné důsledky

pro obyvatelstvo. Státy ke zvratu svého demografického vývoje využívají populační politiky. Aby bylo možné pochopit současné trendy, je třeba se poučit z historie. Proto bude v jedné z kapitol popsán historický vývoj populačních teorií a konferencí, které populační politiku utvářeli a modifikovaly ji až do současné podoby.

V následující kapitole bude přiblížena samotná populační politika. Co to vlastně populační politika je? Jednotná definice do současnosti neexistuje. Odborníci se rozcházejí v nahlížení na ni, stejně tak do ní zahrnují odlišně věci. Tato kapitola představí různé pohledy na problematiku a uvede, jaké jsou cíle a přístupy jednotlivých vlád k populační politice.

Další kapitola popisuje relaci mezi populačním vývojem a ekonomickou úrovní země. Jde o faktory, které se nevyskytují izolovaně, ale panuje mezi nimi určitý vztah. Toho si byli vědomi i ekonomové, kteří populační růst zahrnovali do svých teorií.

Kapitola zabývající se poměry v jihovýchodní Asii líčí demografické a ekonomické podmínky ve vybraném regionu. Jihovýchodní Asie je po demografické i ekonomické stránce velmi rozličná. Po demografické stránce došlo ke snížení úhrnné plodnosti. Státy jako Laos, Myanmar či Filipíny dosahují úhrnné plodnosti bezmála okolo 3 dětí na jednu ženu. Na druhou stranu lze najít stát jako je Singapur, který má úhrnnou plodnost okolo 1,2 dítěte na ženu, což neodpovídá ani reprodukční úrovni, která je 2,1 dítěte na ženu. Ke snížení plodnosti přispělo, že státy přešly do vyšších úrovní demografických přechodů, ale také, že vlády měly aktivní přístup k populačním otázkám. Mnohé z nich zavedly oficiální populační politiku, která pomohla usměrnit populační tendence. Po ekonomické stránce

jde o dynamický region, který přes určité pády za posledních několik desetiletí dosáhl nebývalého ekonomického rozmachu. Proto se státům v regionu přezdívá „Asijská tygři“.

Ekonomický rozkvět ovlivňuje všechny aspekty lidského života, včetně demografické stránky.

V následující části je provedena statistická analýza, která zkoumá demografické a ekonomické aspekty regionu jihovýchodní Asie. Statistická analýza bude provedena skrze kompozitní indikátor, který bude sestaven z vybraných demografických, sociálních a ekonomických ukazatelů. Na základě výsledků kompozitního indikátoru, budou vybrány tři případové studie, které budou v práci více rozpracovány. Při zpracování bude kladen důraz na vývoj populačních politiky ve vybraných státech.

V závěru práce bude provedeno shrnutí demografické situace v kontextu populačních politik ve vybraných státech regionu jihovýchodní Asie. Autorka se při rozboru zaměří na aspekty jako úhrnná plodnost, užívání antikoncepce, náboženství či postavení žen ve společnosti, které ovlivňují rozvoj státu a mají dopad na populační růst.

2. Cíl práce a metodologie

Práce se zaměřuje na populační politiku jihovýchodní Asie a její vliv na demografickou a ekonomickou situaci v zemi. Na základě výsledků kompozitního indikátoru byly vybrány tři případové studie, kde byly blíže analyzovány jednotlivé populační politiky a dopady na socio-ekonomickou situaci vybraného státu.

Jelikož je práce limitována rozsahem, není možné se věnovat všem oblastem problematiky, ani hlubšímu pohledu do ní, jak by bylo potřeba k pochopení všech souvislostí. Práce předkládá pouze nástin teorií populačních politik a jejich využití v regionu jihovýchodní Asie.

Po metodologické stránce byla v práci použita převážně metoda literární rešerše a kompilace, kde byl použit empiricko-analytický přístup. Práce převážně čerpá ze sekundárních dat z důvodu lepší dostupnosti. Avšak pokud je to možné, jsou analyzována také primární data. Metody byly doplněny o statistickou analýzu dat, konkrétněji o sestavení kompozitního indikátoru, pro dokreslení informací. Tyto metody nejsou jediné použité v práci. V práci se také používá metoda analýzy.

Diplomová práce si klade několik výzkumných otázek, na které se snaží nalézt odpověď. Jsou jimi:

- Jaké typy populačních politik jsou implementovány v regionu jihovýchodní Asie?
- Měnil se přístup zemí v průběhu let?
- Jaké důvody vedly státy k zavedení populačních politik?
- Ovlivňují populační politiky demografickou a socio-ekonomickou strukturu v regionu jihovýchodní Asie?
- Jaké byly dopady populačních politik pro obyvatele zemí, kde byly politiky zavedeny?
- Jaké nástroje byly použity při dosahování cílů, které si státy stanovily v otázce demografického růstu?
- Naplnila populační politika států jihovýchodní Asie cíle, pro které byla zavedena?
- Je stávající diskurz uplatnitelný i v budoucnu či by mělo dojít ke změně?

Práce se potýká také s několika úskalími. Jedním z nich je nedostupnost či nepřesnost statistických dat, které jsou limitem práce. Nejednotnost v metodických postupech při získávání dat je dalším limitujícím faktorem. Autorka proto využila data organizací, jako jsou OSN (Organizace spojené národy) nebo Světová banka, které mají deklarovanou jednotnou metodiku při zpracování dat.

3. Základní demografické ukazatelé

Diplomová práce se bude zabývat populační politikou regionů jihovýchodní Asie. Abychom byli schopni tuto politiku správně interpretovat a popsat, je třeba si definovat základní demografické ukazatele, se kterými bude v rámci studie pracováno. Mezi základní indikátory patří porodnost, plodnost, úmrtí, přirozený přírůstek, střední délka života či věková struktura obyvatelstva.

Vedle úmrtní je porodnost elementární složkou lidské reprodukce. Někdy je také označována jako natalita. Nejjednodušším ukazatelem úrovně porodnosti je hrubá míra porodnosti. Tento ukazatel udává počet narozených (živých i mrtvých) dětí za jednotku času (obvykle to bývá jeden rok) na 1000 obyvatel (střední stav obyvatel). Ukazatel se uvádí v promilích (‰). Faktor porodnosti nezávisí pouze na plodivosti, ale je ovlivněna i vnějšími nebiologickými faktory jako jsou populační politika státu, ekonomická a sociální situace partnerů (bytové poměry, sociální status, uplatnění na trhu práce) či náboženství.¹

Jak bylo řečeno výše, úroveň porodnosti je odvozena od plodivosti neboli fekunditě, což je schopnost ženy a muže mít dítě. Z tohoto indikátorů se poté odvíjí úroveň plodnosti (fertility). Jedná se o jednu z hlavních složek populačního růstu a změny věkové struktury obyvatel.²

Plodnost udává počet dětí na jednu ženu. Elementárním ukazatelem je úhrnná plodnost, jež vyjadřuje počet živě narozených dětí na 1000 žen v reprodukčním věku (tj. ve věku od 15 let do 49 dokončených let).

Úhrnná plodnost představuje počet dětí, které by se narodily souboru 1000 žen během celého reprodukčního věku, kdyby se hodnoty f_x (měr plodnosti podle věku) neměnily zhruba 35 let – neboť se jedná o fiktivní generaci složenou v daném časovém okamžiku ze zhruba 35 reálných generací.³ Aby byla zachována prostá reprodukce obyvatel, uvádí se hodnota úhrnné plodnosti 2,1 dítěte na matku.⁴ Podle výzkumu OSN světová úroveň plodnost je 2,5 dítěte na ženu. Avšak mezi regiony panují velké rozdíly. Afrika i nadále zůstává region s největší úhrnnou plodností, která v roce 2015 byla 4,7 dítěte na ženu. Naopak nejnižší úroveň má Evropa, kde na jednu připadá asi 1,6 dítěte.

---

¹ ČEVELA, Rostislav. Sociální a posudkové lékařství. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-2938-4., str. 74.

² Fertility. In: *United Nations: Population Division* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/theme/fertility/>.

³ Standardizace plodnost. *Demografie a rozvoj* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, s. 36-38 [cit. 2017-04-30]. ISBN 9788073758523.

⁴ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. a kol. Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 48.

Latinská Amerika, Karibik a Asie mají shodně úroveň úhrnné plodnosti okolo 2,2 dítěte na ženu.⁵

Vedle porodnosti je úmrtnost základní složka reprodukce, která je analyzována od počátku vědní disciplíny demografie. Analýza úmrtí je spojena se zakladatelem demografie J. Grauntem, který v 17. stoletím jako první objevil obecné pravidelnosti vymírání.⁶ Na vymírání obyvatel měly vliv faktory jako úroveň zdravotnictví, nemoci, kvalita životních podmínek, způsob života, životní prostředí atd. Úmrtnost je považována mimo demografický ukazatel, také za ukazatel zdravotnického stavu.

Nejjednodušší způsob vyjádření úrovně úmrtnosti je hrubá míra úmrtnosti, která udává počet zemřelých ke střednímu stavu obyvatel ve sledovaném kalendářním roce.⁷ V minulosti byla hrubá míra úmrtnosti výstižným ukazatelem. Zohledňovala sociální pokrok lidstva, který se promítal do výsledných hodnot. V současnosti jde však o ukazatel závislý na věkové struktuře obyvatelstva, neboť v každém věku je člověk vystaven jinému riziku úmrtí. Ukazatel ovlivňují klesající hodnoty úmrtí a naopak narůstající počet lidí v postproduktivním věku. Situace je těmito faktory zkreslena a indikátor ztrácí svoji vypovídající schopnost. Na základě tohoto je ukazatel některými odborníky kritizován za nevhodnost užití při srovnávání v čase a prostoru.⁸ Aby se předešlo tomuto zkreslení a eliminoval se vliv věkové struktury, používá se metoda standardizace. Díky této metodě je hodnota upravena tak, aby byla srovnatelná.⁹

Ukazatel přirozený přírůstek výstižně a jednoduše popisuje stav demografické reprodukce. Přirozený přírůstek udává rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých za určité časové období. Většinou to bývá za jeden rok. Hodnoty se uvádí v absolutních číslech. Přírůstek nabývá kladných i záporných hodnot. Pokud jde o kladný přirozený přírůstek, znamená to, že počet živě narozených převyšuje počet zemřelých. Dochází k růstu obyvatel. Naopak při záporném přirozeném přírůstek jde o úbytek obyvatel. Počet zemřelých převyšuje počet živě narozených.¹⁰

---

⁵ *World Fertility Patterns 2015: Data Booklet* [online]. United Nations [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-92-1-151542-8. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/fertility/world-fertility-patterns-2015.pdf>.

⁶ KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4, str. 21.

⁷ Ibid.

⁸ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. a kol. Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 48; KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4, str. 21.

⁹ KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4, str. 22.

¹⁰ Ibid, str. 34.

Dalším důležitým demografickým ukazatelem je střední délka života neboli naděje na dožití. Tento indikátor je často používán i jako ukazatel vyspělosti států, socio-kulturní vývoje společnosti či zdravotního stavu obyvatel. Ukazatel je konstruován na základě poměru žijících a zemřelých v jednotlivých věkových skupinách. Jde o odhad průměrného věku na dožití při zachování současných úmrtních podmínek. Mezi pohlavími dochází k velké divergenci, proto se ukazatel většinou počítá zvlášť pro ženy a pro muže.¹¹

Věková struktura obyvatel představuje základní demografickou analýzu. Je odrazem úrovně porodnosti, úmrtí a migrace. Grafické uspořádání věkové struktury se nazývá jako věková pyramida. Na ose y je znázorněn věk populace a na osu x jsou vynášeny skupiny v absolutních či relativních hodnotách. Z pohledu reprodukce obyvatel lze populaci rozdělit na tři základní skupiny. Jedná o dětskou složku, která je definována do 14. roku lidského života, reprodukční složku, která se vymezuje od 15. roku do 49. roku. Toto rozmezí není vybráno náhodně, ale má určit rodivý věk žen. Poslední složkou jsou lidé nad 50. let života. Složka je označována jako postproduktivní.

Rozpoložení jednotlivých složek není rovnoměrné. Reprodukční složka zaujímá více jak polovinu z celkového početního stavu jednotlivých populací. Dětská složka a postproduktivní složka se odvíjí v závislosti na podmínkách v oblasti. Na základě toho rozlišujeme tři populační typy. Jsou jimi: progresivní typ, stacionární a regresivní typ.

V progresivním typu věkové struktury výrazně převyšuje dětská složka nad postprodukční složkou. Tento typ je typický hlavně pro rozvojové státy, nebo pro Evropu před demografickou revolucí. V této složce je typická vysoká úroveň plodnosti, ale i vysoká míra úmrtí. Tento typ má klasický tvar pyramidy, tedy široká základna (velká dětská složka) a vrchol ve tvaru špiče (vysoké úmrtí).

Ve stacionárním typu jsou složky rovnoměrné. Nedochozí k významnějšímu přírůstku nebo úbytku obyvatel. Hladina plodnosti je na úrovni reprodukce, kdy se pouze nahrazuje obyvatelstvo v reprodukčním věku, pokud bude zachována míra úmrtí. Z dlouhodobého hlediska je počet osob spíše konstantní.

Třetím typem je regresivní typ. U tohoto typu dochází ke snížení základny. Dětská složka nedosahuje velikostní úrovně složky postproduktivní. Jak bylo řečeno výše, základna je úzká, naopak vrchol pyramidy je zřetelně širší. Tvar pyramidy nepatrně připomíná tvar urny, což je pro daný typ příhodné, jelikož dochází při tomto typu

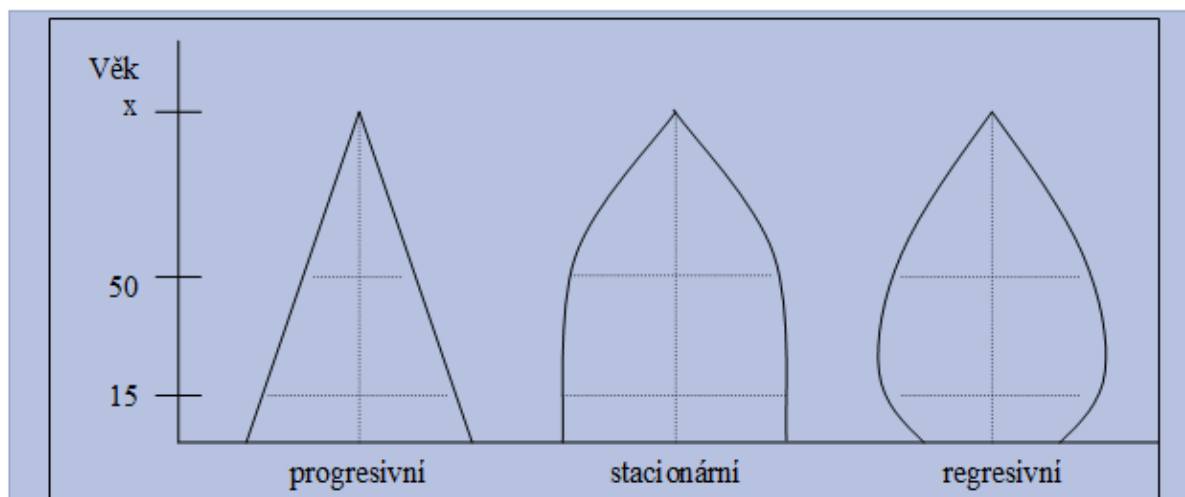
---

¹¹ *Hodnocení zdravotního stavu (Vybrané ukazatele demografické a zdravotní statistiky): odborná zpráva za rok 2005* [online]. Praha: Státní zdravotní ústav, 2006 [cit. 2017-04-30]. Systém monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí. ISBN 80-707-1270-8. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_05/Demo_05.pdf.

k vymírání populace. Zároveň se zvyšuje ekonomická zátěž na obyvatelstvo jako následek stárnutí populace.

Obrázek č. 1: Schématické zobrazení tří typů věkové struktury¹²

¹² HÜBELOVÁ, Dana. *Obecná demografie* [eLearningová pomůcka]. Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Ústav demografie a aplikované statistiky [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=48990;lang=sk>.

4. Demografický vývoj

Světová populace se po celou dobu své existence zvyšovala. K růstu obyvatelstva podle vědců docházelo v několika vlnách. Tyto vlny byly doprovázeny společenskými a technologickými změnami. První významný nárůst obyvatelstva byl již v období neolitu, kdy lidé přecházeli z prostého způsobu obživy pomocí lovu a sběru k sofistikovanějšímu způsobu obživy, jež představovalo primitivní zemědělství. S rozvojem zemědělství souvisel další růst populace. Na začátku našeho letopočtu bylo na Zemi přibližně 200 – 300 milionů obyvatel.¹³

Od počátku našeho letopočtu do konce 18. století lze sledovat jen mírnou tendenci růstu populace. Vysoká porodnost byla kompenzována počtem mrtvých z válek, hladomorů a morů, které obyvatelstvo postihlo. Dýmějový mor ve 14. stoletím například usmrtil až třetinu obyvatelstva Evropy a Číny.¹⁴ Špatné hygienické návyky, chronické infekce či podvýživa měly na svědomí nespočet mrtvých. Odchylkami také byly války v 17. stoletím, kdy došlo k dalšímu rapidnímu úbytku obyvatelstva. Naopak růst obyvatelstva v tomto období byl způsobený pěstováním nových plodin dovezených z Ameriky.¹⁵

S příchodem průmyslové revoluce došlo ke změnám všech aspektů lidského života, což se odrazilo na demografických ukazatelích. Lepší hygiena a veřejná kanalizace snížily výskyt nemocí. Díky rozvoji obchodu došlo k lepší dostupnosti potravin a ke zvýšení nutričních hodnot. V důsledku lepších zdravotních a hygienických podmínek začal počet narozených výrazněji převyšovat počet zemřelých a průměrná délka života jedince se začala zvyšovat.¹⁶

Počet obyvatelstva začal prudce růst a v roce 1804 přesáhla velikost populace 1 miliardu lidí.¹⁷ Růst obyvatelstva nepolevoval. Za dalších 123 let bylo na Zemi již 2 miliardy obyvatel, za 33 let 3 miliardy, o 14 let později 4 miliardy, za dalších

---

¹³ ŘEHULKA, Evžen, ed. *Studie k výchově ke zdraví: škola a zdraví pro 21. století, 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2011 [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-80-210-5722-7, str. 376.

¹⁴ *Population Bulletin: Transitions in World Population by Population Reference Bureau staff* [online]. 2004, Vol. 59(No. 1) [cit. 2017-04-30]. ISSN 0032-468X. Dostupné z: <http://www.prb.org/Source/ACFFF4.pdf>, str. 6.

¹⁵ ŘEHULKA, Evžen, ed. *Studie k výchově ke zdraví: škola a zdraví pro 21. století, 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2011 [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-80-210-5722-7, str. 376.

¹⁶ *Population Bulletin: Transitions in World Population by Population Reference Bureau staff* [online]. 2004, Vol. 59(No. 1) [cit. 2017-04-30]. ISSN 0032-468X. Dostupné z: <http://www.prb.org/Source/ACFFF4.pdf>, str. 6

¹⁷ The World at Six Billion. In: *United Nations* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/sixbillion/sixbilpart1.pdf>, str. 8.

13 let 5 miliard, 6 miliard lidí překročilo hranici o 12 let později a současná hranice 7 miliard obyvatel byla překonána v roce 2013, tedy o 14 let později.¹⁸

V posledním století došlo k rapidnímu růstu obyvatel (viz Příloha č. 1), zvláště v regionech Afriky a Asie (viz Příloha č. 2). Růst byl přerušen pouze dvakrát a to z důvodu dvou světových válek, které měly za následek desítky milionů padlých. Na prudký nárůst obyvatel, který byl patrný od 50. let 20. století, byla jednou z odpovědí tzv. „Zelená revoluce“. Revoluce zavedla kvalitativně nové metody ve šlechtitelství, zemědělství a ve zpracování potravin.¹⁹

4.1. Demografická revoluce

Populační vývoj ovlivňuje také demografická revoluce neboli demografický přechod. Tento proces má za následek demografickou změnu ve společnosti. Za autora termínu demografická revoluce, jehož název odkazuje na průmyslovou revoluci, je považován francouzský demograf a politik Adolphe Landry, který v roce 1934 publikoval stejnojmenné dílo.²⁰ Na něho pak navázala řada autorů. Jedním z nich byl americký demograf Frank W. Notestein, který přišel s termínem demografický přechod.²¹

Podstatou demografické revoluce je přechod od extenzivního k intenzivnímu charakteru demografické reprodukce. Typy reprodukce se odlišují v počtu narozených, zemřelých, přirozeným přírůstkem a věkovou strukturou obyvatel. Intenzivní charakter reprodukce je definován nízkou porodností a vysokým počtem rodin s dvěma dětmi. V současnosti se zvyšuje počet rodin jednodětných či bezdětných.²²

Demografická revoluce se rozšiřovala po celém světě nerovnoměrně. Tempo změn záviselo na kultuře, úrovni ekonomického rozvoje a na dalších faktorech. K prvním

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ ŘEHULKA, Evžen, ed. *Studie k výchově ke zdraví: škola a zdraví pro 21. století, 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2011 [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-80-210-5722-7. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/44/3_studie-k-vychove-a-zdravi.pdf.

²⁰ ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2., str. 77.

²¹ KALIBOVÁ, Květa. Review: Demographische Transition. In: *Sociologický časopis* [online]. Roč. 27, Čís. 6 (1991). Praha: Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, 1991, pp. 805-807 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/41111046?seq=1#page_scan_tab_contents, str. 805.

²² KALVACH, Zdeněk. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=5SBaAgAAQBAJ&pg=PA51&lpg=PA51&dq=demografick%C3%A1+revoluce+Landry&source=bl&ots=Ow1Mkxq5iD&sig=L8-ypDmlJTLSeowjrMv9kblODIU&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj58Kap3avSAhXGCSwKHUmVC0sQ6AEISTAH#v=onepage&q=demografick%C3%A1%20revoluce%20Landry&f=false>, str. 51.

změnám došlo v západní Evropě. Konkrétně v Anglii a Francii a poté se dále rozšiřovaly do dalších zemí světa. Proces demografického přechodu nastal v Evropě, v Severní Americe a v několika dalších oblastech světa v 19. století a na počátku 20. století byl proces dovršen. Naopak v rozvojovém světě se datuje až od poloviny 20. století a v některých zemích není dokončen do dnes.

Proces demografického přechodu se rozděluje podle řady autorů do čtyř základních fází. První fáze představuje klasické pojetí demografického přechodu. Pro etapu je typická vysoká míra porodnosti i úmrtnosti. Výsledkem je, že v preindustriální společnosti zůstává velikost populace vcelku konstantní. Výkyvy jsou v důsledku válek či epidemií, které snižují velikost populace. Nakonec se míra porodnosti i úmrtnosti ustálí.²³

V druhé fázi demografické revoluce dochází k rapidnímu snížení úmrtnosti díky zlepšení zdravotnických, hygienických podmínek a rozvoji zemědělství. Porodnost zůstala téměř bezezměnná, tedy vysoká jako v předešlé fázi. Pro období je typické zvyšování přirozeného přírůstku.²⁴

V další fázi dochází k poklesu porodnosti. Úmrtnost zůstává na nízké úrovni. Tento přechod je spojen s lepšími hospodářskými podmínky, s lepšími vzdělávacími a pracovními příležitostmi pro ženy, dostupností účinné antikoncepce, odklonem od formálního pojetí rodiny a vzestupem materialismu a individualismu.²⁵

Čtvrtá fáze je podle vědců charakterizována nízkou mírou porodností a úmrtností. Velikost populace je stabilizována. V této fázi jsou hlavně vyspělé státy světa, pro které je typická nízká míra porodnosti a nízká míra úmrtnosti. Naděje na dožití se neustále zvyšuje díky rozvoji zdravotnictví a výzkumu.

Někteří autoři rozvíli teorii demografické revoluce ještě o jednu úroveň. Podle nich pátá fáze je typická nízkou porodností, která je mnohdy až pod reprodukční úrovní. Záporné tempo růstu ovšem podle nich není okamžitým efektem, ale záporná míra růstu populace bude pozorována za několik generací. Hnací silou jsou ekonomika a politika. Na základě těchto poměrů vyvstávají nové výzvy v podobě stárnutí obyvatel a úrovně reprodukce obyvatelstva.²⁶

---

²³ GROVER, Drew. What is the Demographic Transition Model? In: *Population Education: A program of Population Connection* [online]. 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://www.populationeducation.org/content/what-demographic-transition-model>

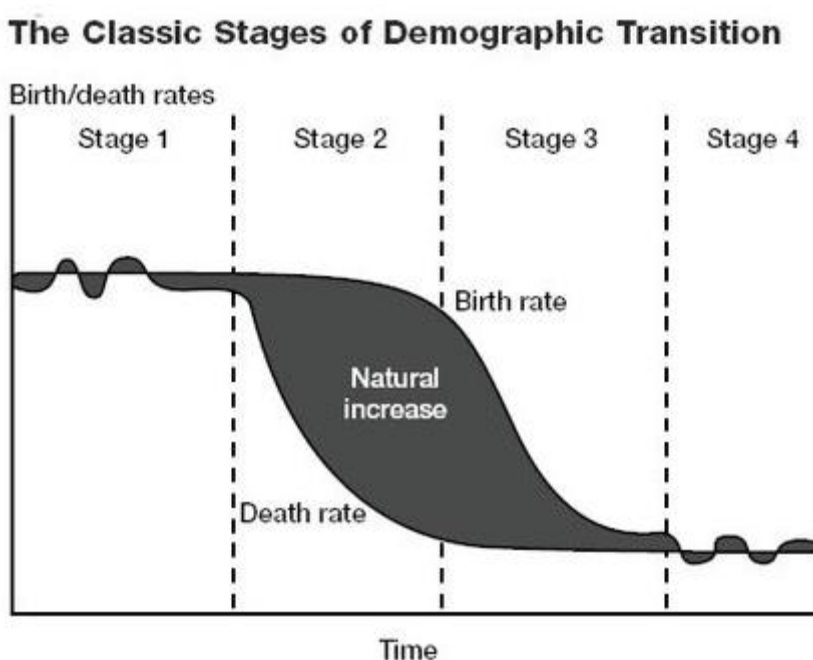
²⁴ *Population Bulletin: Transitions in World Population by Population Reference Bureau staff* [online]. 2004, Vol. 59(No. 1) [cit. 2017-04-30]. ISSN 0032-468X. Dostupné z: <http://www.prb.org/Source/ACFFF4.pdf>, str. 6.

²⁵ Ibid.

²⁶ GROVER, Drew. Stage 5 of the Demographic Transition Model. In: *Population Education: A program of*

Se zajímavou studií přišli autoři Mikko Myrskylä, Hans-Peter Kohler a Francesco C. Billari, kteří se zabývali vztahem úhrnné plodnosti a indexem lidského rozvoje (HDI). Podle nich nadále pokračuje vývoj v poklesu plodnosti v nízkých či středních hodnotách HDI. Jejich analýzy nasvědčují tomu, že na pokročilé úrovni HDI lze zvrátit klesající trend v plodnosti. Tento zvrát v poklesu plodnosti je důsledkem pokračujícího ekonomického a sociálního rozvoje. Má potenciál ke zpomalení rychlosti stárnutí populace, což přispěje ke zlepšení sociálních a ekonomických otázek, které byly spojené se vznikem a přetrváváním velmi nízké plodnosti.²⁷

Obrázek č. 2: Demografické přechody²⁸

Jak bylo řečeno výše, demografická revoluce je nejen prostorově a časově diferencována, ale v různých zemích je i rozdílný průběh procesu. Uvádí se tři základní typy demografického přechodu. Názvy typů jsou odvozeny od jednotlivých států či oblastí, pro které je daný průběh typický. První z nich je typ francouzský, ve kterém dochází k paralelnímu snižování úmrtnosti a porodnosti. Jelikož se souběžně snižují oba

Population Connection [online]. 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://www.populationeducation.org/content/stage-5-demographic-transition-model>.

²⁷ MYRSKYLÄ, Mikko, Hans-Peter KOHLER a Francesco C. BILLARI. Advances in development reverse fertility declines. *Nature* [online]. 2009, **460**(7256), 741-743 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1038/nature08230. ISSN 00280836.

²⁸ *Population Bulletin: Transitions in World Population by Population Reference Bureau staff* [online]. 2004, Vol. 59(No. 1) [cit. 2017-04-30]. ISSN 0032-468X. Dostupné z: <http://www.prb.org/Source/ACFFF4.pdf>, str. 6.

demografických ukazatelé, nedochází k rapidnímu nárůstu obyvatelstva. Druhým typem, je typ anglický, kde se v první fázi snižuje úmrtnost, ale porodnost nadále zůstává vysoká. Teprve až v druhé fázi se výrazněji snižuje. Největší přirozený přírůstek je charakteristický pro typ japonsko-mexický. Tento typ je spíše charakteristický pro rozvojové státy. K demografické revoluci dochází později než u prvních dvou zmíněných typů. Pro první fázi je příznačný pokles úmrtnosti, ale zvyšující se porodnost. Porodnost se snižuje až ve druhém období revoluce.²⁹

4.2. Současná demografická situace

Podle dosavadního populačního vývoje se předpokládá, že v roce 2017 počet obyvatel přesáhne 7,5 miliard.³⁰ Tento počet se neustále navyšuje. Avšak v porovnání s trendy 20. století se trendy 21. století odlišují. Někteří autoři uvádí, že lidstvo stojí na prahu nových demografických změn.

Pod vlivem modernizace se společnost změnila ve všech svých aspektech. 21. století podle projekcí by mělo být ve znamení výrazného zpomalení globálního růstu populace v porovnání s minulým stoletím. Globálně klesla a stále klesá úhrnná plodnost. Například

na začátku 70. let 20. století připadlo na jednu ženu okolo 4,5 dítěte. V současnosti je to pouhých 2,5 dítěte na ženu.³¹ Tento trend bude podle vědců z OSN nadále pokračovat. Rapidní snížení porodnosti je patrný hlavně v ekonomicky vyspělých státech, ve kterých byla dokončena demografická revoluce. Například podíl Evropy na celkové světové populaci klesl z 21,6% z roku 1950 na 10,6% v roce 2010. Naopak ve státech rozvojových se očekává v nejbližším časovém horizontu zvyšování přírůstku. Vysoký populační nárůst bude vykazovat Afrika, která navýšila svůj podíl na celkové světové populaci z 8,8% z roku 1950 na 15% v roce 2010 a v roce 2050 se očekává podíl až 28,10%.³²

Souběžně se snižující porodností jsme svědky trvalého prodlužování průměrné

---

²⁹ KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4.; ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2., str. 77.

³⁰ *World Population* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/world-population/>,

³¹ Data Query. In: *Population Division: United Nations* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/>, World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.

³² MYRSKYLÄ, Mikko, Hans-Peter KOHLER a Francesco C. BILLARI. Advances in development reverse fertility declines. *Nature* [online]. 2009, **460**(7256), 741-743 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1038/nature08230. ISSN 00280836.

délky lidského života. Průměrná očekávaná délka života vzrostla z 64,8 let na počátku 90. let na 70,5 let v roce 2015.³³ Statistické trendy populačního vývoje uvádí, že stárnutí obyvatel je hlavně spjato s vyspělými regiony. Situace je nejvážnější v Evropě a Severní Americe. Podíl populace starších nad 60 let na celkový počet obyvatel činí v Evropě 22,9% a 19,9% v severní Americe v roce 2013. Současný trend stárnutí populace v Evropě je důsledkem demografického přechodu k postmodernismu, kde je charakteristická porodnost i úmrtnost nízká.³⁴

4.3. Prognózy do budoucna

Prognózy předpokládají, že základní demografické ukazatele jako plodnost, kojenecká úmrtnost a naděje na dožití budou konvergovat v příštích 50 let. V některých částech světa bude dominovat klesající či stagnující populační trend. Příkladem této části jsou státy rozvinuté. Naopak v nejméně rozvinutých státech se nadále předpokládá růst obyvatelstva.³⁵ Tento dramatický růst byl způsoben zvyšujícím se počtem lidí, kteří se dožívají reprodukčního života, díky lepším zdravotnickým standardům. Trend je doprovázen významnými změnami v porodnosti, rostoucí urbanizací či migraci.³⁶

Všechny zmiňované faktory budou mít dalekosáhlé důsledky pro budoucí generace a celkové uspořádání ve světě. Z tohoto důvodu se budoucím vývojem populace zabývají nejvýznamnější světové organizace. Jednou z nich je i OSN, která vyvinula tři projekce budoucího vývoje - nízká, střední a vysoká varianta (viz Příloha č. 3). Každá projekce předpokládá jinou úroveň plodnosti. Střední varianta odhaduje, že světová populace vzroste asi na 10 miliard obyvatel do poloviny 21. století. A do konce tohoto století by se velikost populace mohla ustálit na 11 miliard lidí. Vysoká varianta pracuje s vyšší plodností. Nedošlo k takovému snížení plodnosti, jak se očekávalo. Obyvatelstvo podle této projekce může narůst až na 16,5 miliard obyvatel do konce století. Pokud bude

---

³³ WORLD POPULATION AGEING 2015. In: *DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS POPULATION DIVISION* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2015_InfoChart.pdf, World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.

³⁴ MYRSKYLÄ, Mikko, Hans-Peter KOHLER a Francesco C. BILLARI. Advances in development reverse fertility declines. *Nature* [online]. 2009, **460**(7256), 741-743 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1038/nature08230. ISSN 00280836.

³⁵ BONGAARTS, J. Human population growth and the demographic transition. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences* [online]. 2009, 364(1532), 2985-2990 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1098/rstb.2009.0137. ISSN 0962-8436. Dostupné z: <http://rstb.royalsocietypublishing.org/cgi/doi/10.1098/rstb.2009.0137>.

³⁶ World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.

docházet ke snížení plodnosti, než se počítá u střední varianty, může dojít k úbytku či stagnaci obyvatelstva. Nízká varianta OSN očekává, že světová populace bude okolo současných 7 miliard obyvatel.³⁷

Nejvyšší nárůst obyvatel je a bude zaznamenán zvláště v nejméně rozvinutých oblastí. Kolektivně budou tyto regiony růst asi 58 procent v průběhu budoucích 50. let. V porovnání s rozvinutými státy, u kterých se počítá asi 2% růstem, jde o markantní rozdíl. Podle některých předpovědí bude 99% očekávaného přírůstku v rozvojových státech.³⁸

Podle prognóz OSN se předpokládá, že polovina růstu světové populace bude soustředěna v devíti zemích světa. Těchto devět zemí je Indie, Nigérie, Pákistán, Demografická republika Kongo, Etiopie, Tanzanie, USA, Indonésie a Uganda.³⁹ Jak je z výčtu patrné, největší růst se očekává v Asii a Africe.

V Asii se nachází v současnosti dva nejlidnatější státy světa. Čína a Indie. Obě dvě země mají více jak jednu miliardu obyvatel. Čína se podílí na celkovém počtu obyvatel asi 19% a Indie 18%. I nadále se předpokládá růst obyvatel v těchto dvou zemí. Podle OSN dojde však během pár let ke zvratu a indická populace předčí velikostí čínskou. Podle jejich odhadů by k tomu mělo dojít v roce 2022.⁴⁰ Nicméně podíl asijské populace na celkové velikosti se pomalu snižuje. V roce 2000 byl podíl 61% a v roce 2050 se odhaduje snížení podílu na hodnotu 59%. Mnohem rychlejší růst se předpokládá v Africe. Podle odhadů se má podíl africké populace zvýšit z 13% na 20% světové populace.⁴¹ Africká míra populačního růstu bude představovat více než polovinu míry růstu světové populace mezi roky 2015-2050.⁴² Podle odhadů se populace asi dvaceti osmi afrických států zvýší dvojnásobně a do konce tohoto století se očekává dokonce u deseti

---

³⁷ World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.

³⁸ WORLD POPULATION TO 2300. In: *United Nations: Department of Economic and Social Affairs; Population Division* [online]. New York, 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf>, str. 4.

³⁹ World population projected to reach 9.7 billion by 2050. *United Nations: Department of Economic and Social Affairs* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>.

⁴⁰ World population projected to reach 9.7 billion by 2050. *United Nations: Department of Economic and Social Affairs* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>.

⁴¹ WORLD POPULATION TO 2300. In: *United Nations: Department of Economic and Social Affairs; Population Division* [online]. New York, 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf>, str. 5.

⁴² World population projected to reach 9.7 billion by 2050. *United Nations: Department of Economic and Social Affairs* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>.

zemí růst až na pětinasobek.⁴³

Ředitel Populační divize OSN v rámci odboru pro ekonomické a sociální otázky, John Wilmoth, se k populačnímu problému vyjádřil takto:

"Koncentrace populačního růstu v nejchudších zemích představuje svůj vlastní soubor problémů, což ztěžuje vymýcení chudoby a nerovnosti, boj proti hladu a podvýživě, a rozšíření vzdělávacího zápisu a zdravotních systémů, z nichž všechny mají zásadní význam pro úspěch nové agendy udržitelného rozvoje".⁴⁴

---

⁴³ Pozn. Těmito státy podle OSN budou Angola, Burundi, Demokratická republika Kongo, Malawi, Mali, Niger, Somálsko, Uganda, Tanzánie, Zambie.

⁴⁴ World population projected to reach 9.7 billion by 2050 with most growth in developing regions, especially Africa - says UN. *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2015/07/World_Population_Projections_Press_Release.pdf, str. 2.

5. Historický vývoj populačních teorií

Populační politiky byly převážně zaváděny až v druhé polovině 20. století. Avšak iniciativy ze strany vlád k ovlivňování populace zde byly patrné už od pradávna. Populace a její vývoj byly ústředním tématem několika teorií.

Každá teorie představuje zobecnění určitého poznání a následně umožňuje vysvětlit nebo předvídat určité jevy. Obdobná pravidla platí u populační teorie. Populační teorií se má namysli učení nebo doktrínu, které se pokouší vysvětlit nebo předvídat za určitých podmínek (sociální, ekonomické, ...) vývoj populačních jevů a osvětlit jejich následky. Opírá se zpravidla o mnoho dílčích poznatků. Poznatky jsou odvozené od reprodukce v konkrétních etapách vývoje určité skupiny obyvatel a lidstva celkově.⁴⁵

Populačních teorií existuje neobyčejné množství. Většina z nich si klade za cíl zavést hypotézu i do praxe skrze populační politiku. Jde o procesy velice složité. Nejde totiž jen o procesy biologické, ale v pozadí stojí i procesy ekonomické, sociální či kulturní.⁴⁶

5.1. Vývoj populačního myšlení od nejstarších dob až k Malthusovi

O tom, kdy lidé začali blíže uvažovat reprodukci, můžeme jen nepřímo soudit. První nalezené zmínky o demografickém myšlení jsou z oblastí zemědělských populací. Lidé zde začali přemýšlet o pohlavním životě, o počtu dětí a o účelovém rozmístění obyvatel. Archeology byla doba označena jako neolitická revoluce a z oblastí západní Asie se šířila do celého světa. Vědci se domnívají, že zde převládaly pro-populační tendence. Výklad těchto tendencí je odůvodněn potřebou pomocníků v té době. S rozvojem zemědělské výroby bylo potřeba navýšení pracovních sil.⁴⁷

Asi nejznámější dílo té doby, které odkazovalo na populační myšlení, byl Chamurappiho zákoník (1792 - 1750 př. n. l.). Předcházely mu nejstarší známé zákony lidských dějin nalezené v Nippuru či právní předpisy Lipit-Ištara z řad sumerských panovníků. Chamurapiho zákoník, stejně jako jeho předchůdci, se zabýval manželským právem a je výrazně propopulační. Předpisy opravňovaly k rozvodu, pokud bylo manželství bezdětné. Dbalo se na ochranu plodu. Za způsobený potrat byl viník velmi

---

⁴⁵ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989., str. I.

⁴⁶ SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knižnice, str. 181-182.

⁴⁷ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989., str. 1-2.

přísně potrestán. Či se hájily práva dětí a byly uvedeny do praxe zákony na ochranu manželství.⁴⁸

Velkou oporou pro-populačních snah bylo náboženství. Ženská božstva symbolizovala plodnost, jen výjimečně byla symbolika spjatá se sterilizací. Mezi populací byl velmi rozšířen kult sumerské bohyně Ištar, která byla považována za ochránkyni libida, bez jehož pomoci dítě zemře či je vyvolán potrat.⁴⁹

Další národy, které se zabývaly populačním myšlením, byli maloasijské Chetitě, Egypťané, Indové či Peršané. Vykazují mnohé podobné rysy. Změny, které nastaly, jsou dány vývojem v čase a změnou hospodářského a společenského života. Společenská diferenciac

se prohlubuje s oddělením řemeslné výroby od zemědělství. Uvolňují se matriarchální vztahy a postavení žen se postupem času proměňuje. Výsadní postavení si upevňuje muž a je nově nastolen patriarchální řád. Hlavní společenskou jednotkou se stává rodina.⁵⁰

V Číně se populačními teoriemi zabýval Konfucius (551 - 479 př. n. l.) a jeho škola. Vedli úvahy o populačním optimu v souvislosti s hledáním ideální poměru mezi velikostí zemědělské půdy a počtem obyvatel. Upozorňovali, na rychlý růst obyvatel, který neodpovídal úměrnému růstu úživných prostředků. V tomto případě doporučovali přesídlení lidí do méně osídlených oblastí a kontrolu státu nad rozvojem lidí v podobě působením na odkládání sňatků.⁵¹

Anti-natalitní a pro-natalitní tendence se objevovaly také v Izraeli v První knize Mojžišově, též nazývané Genesis. V Genesis se praví: Bůh jim řekl: „*Plod'te a množte se, naplňte zem, podmaňte si ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem i nad každým živočichem lezoucím po zemi.*“⁵²

I ve starém Řecku a Římě měla populační politika svou roli. Plození dětí byl považován za politický akt, který měl příznivý vliv na postavení ženy ve společnosti. Jakmile se žena stala matkou a porodila dítě, byla jí připsána mnohem vyšší práva

⁴⁸ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 118 a ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989., str. 1-8.

⁴⁹ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989., str. 8.

⁵⁰ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 10.

⁵¹ SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knihovna, str. 183.

⁵² Genesis: 1:28 [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=genesis>.

než svobodným a bezdětným ženám. Byly také vydány zákonné opatření proti celibátu nebo uvaleny daňové postihy na svobodné. Tento přístup nebyl náhodný, ale reagoval na předchozí populační vývoj, který nebyl příznivý. Římané v minulosti utrpěli velké ztráty následkem válek a občasných epidemií. Ve starém Římě populační opatření vyvrcholila za Augusta, který v roce 18 př. n. l. navrhl senátu zákon na vyplácení státních příspěvků manželům při narození a výchově dětí. Senát zákon schválil, ale kvůli odporu šlechty nebyl nikdy zákon uveden do praxe.⁵³

Nejenom Římané nebo Řekové implementovali do svých politik i politiky populační, ale také Germáni nebo Babyloňané. Germáni povyšovali mateřství na vyšší stupeň společenské zásluhy a Babyloňané popisovaly ženu jako krásnou a líbeznou bytost, jejíž úděl spatřovaly v plození dětí. Na druhé straně zde byly také anti-natalitní tendence. Panovala

zde obava z omezenosti zásob a nedostatečné obživy pro všechny. Avšak realizace těchto opatření byla často kritizována, jelikož se lidé snížili až k barbarským činům jako bylo pohazování dětí, zabíjení neduživých osob či obětování lidských obětí. Řekové byli na rozdíl od Římanů spíše proti růstu obyvatel, což vyplývá také z malé rozlohy úrodného území. Platón a Aristoteles podporovaly proti-natalitní opatření. Aristoteles navrhoval umělá přerušení těhotenství a odkládání tělesně postižených dětí. Platón vybízel k omezení porodnosti prostřednictvím překážek v manželství.⁵⁴

S nástupem křesťanství došlo ke změně pohledu. Některé nové výzkumy uvádí, že křesťanská etika byla zřejmě reakcí na “zkaženou” antickou společnost. Křesťanství vneslo do populačních teorií nové prvky. Populační otázky se posuzují především z etických a morálních hledisek. Manželství a rodina nejsou považovány za nejvyšší hodnotu. To je Bůh. Ve 4. st. n. l. je křesťanství důrazným depopulačním činitelem. Celou situaci podtrhovala i obava z hladomoru a přelidnění. Manželství je v tehdejší době bráno jako nečisté a křesťanský ideál je virginita a mnišství.⁵⁵

K postupné změně názorů došlo v 10. - 13. století. Manželství je povýšeno na svátost a oficiální učení považovalo plození dětí za projev boží vůle. Církev vystupovala proti potratům a proti jakékoli regulaci porodnosti umělými zásahy.

---

⁵³ SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knihovna, str. 205-207.

⁵⁴ SRB, Vladimír, Ladislav RŮŽIČKA a Milan KUČERA. Demografie. Praha: Svoboda, 1971, str. 577-578

⁵⁵ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 119.

V podstatě se stalo pro-natalitní.⁵⁶

Během 14. - 18. století docházelo k významným společensko-politickým změnám. Změny se odrazily i v populačním uvažování. Náboženský vliv ustupuje do pozadí, do popředí se naopak děje ekonomické myšlení. Mezi významnými představiteli je Niccolo Machiavelli (1469 - 1527), který vedl úvahy nad hospodářským stavem země a populací. Na jedné straně spatřuje v početnosti populace výhodu po mocenské stránce, avšak upozorňuje na omezenost výnosů půd. Utopistický autor Thomas More (1480-1535) reaguje ve svém díle na tehdejší zaostávání Anglie za Francií a Itálií. Soukromé vlastnictví považuje za hlavní příčinu sociální zla. More pro efektivitu doporučuje korigovat přesný počet rodin. V každé obci má být 6000 rodin a v každé rodině 10-16 členů. Nedosáhne-li rodina tohoto počtu, přidělí se jí děti z rodin s nadprůměrnou plodností.⁵⁷

K prohloubení pro-natalitních opatření došlo v 16. - 18. století jako reakce na ničivé války. Během válek došlo k velkým populačním ztrátám a bylo potřeba obnovit populaci v Evropě. Byly zmírňovány středověké zákazy a omezování sňatků, církevní tresty pro nemanželské matky, byly umožňovány dokonce rozvody, poskytovány státní příspěvky na věno, byly dokonce přímé prémie pro početné rodiny.⁵⁸

Od poloviny 16. století nastupuje nový ekonomický směr - merkantilismus. Ústřední myšlenkou je akumulace bohatství a moci skrze shromáždění peněžního bohatství a vzácných kovů a rozvojem zahraničního obchodu. V početné populaci viděli merkantilisté zdroj pro hospodářský rozvoj země. Jejich odpůrci byli fyziokraté s hlavním představitelem Francoisem Quesnay (1694 - 1774). Kritizovali merkantilisté přeceňování významu populačního faktoru jako zdroje bohatství a zaměřili se preferování půdy jako zdroje bohatství. Nastolili jako rozhodující otázku populačního optima.⁵⁹

Ze zástupců školy klasické ekonomie je třeba vyzdvihnout Adama Smitha (1723-1776), který prosazoval názor, že odměna za práci je přímým regulátorem lidské reprodukce. Pokud se zvyšuje poptávka po pracovní síle, zvyšuje se i růst populace. Názory o regulující moci poptávky po pracovních silách zastával také další ekonom David

---

⁵⁶ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 119 a SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knižnice, str. 184.

⁵⁷ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 149-150.

⁵⁸ SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knižnice, str. 205-207.

⁵⁹ SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knižnice, str. 184-185.

Ricardo (1772-1823). Uváděl, že poptávka a následný růst lidí je v přímém vztahu k ceně pracovní síly. Konkrétně ji označuje jako přirozená práce, což je částka nutná k přežití.⁶⁰

5.2. Malthuziánská populační teorie

Za otce populačních teorií je považován anglický profesor a pastor Thomas R. Malthus. Malthusova teorie vznikla jako reakce na názory filozofa Williama Godwina. Ten se domníval, že lidstvo pod vlivem morálního a intelektuálního pokroku dojde v sebedokonalování a tehdejší zákony a instituce považoval odpovědné za nerovnost ve společnosti. Malthus Godwina kritizoval a považoval jeho názory za utopistické. Podle Malthuse je iluzorní, že by byl člověk schopný vymanit se z působení přírodních zákonů, i přesto že je obdarován rozumem. Všichni přírodní tvorové, stejně jako člověk, jsou poháněny přírodními pudy, jimiž jsou pudy potravní a pudy rozmnožovací. Tyto pudy jsou silnější než cokoli jiného. Populační zákony mají podle Malthuse charakter přírodního zákona.⁶¹

Malthus vydal v roce 1798 knihu „*Pojednání o populačním zákonu, který ovlivňuje budoucí rozvoj společnosti*“.⁶² Původně šlo o krátký spis v malém nákladu. Důvodem toho byla obava autora, jelikož se jednalo o kontroverzní téma. Úspěch knihy předčil očekávání a o pět let později bylo vydáno rozšířené vydání knihy. Tvrzení již byla podložena historickými fakty a statistickými daty.⁶³

Ústředním předpokladem Malthusovy populační teorie bylo, že velikost růstu populace a růst zdrojů obživy není přímo úměrný. Populace má podle autora tendenci se zvětšovat geometrickou řadou, zdroje obživy nanejvýš aritmetickou řadou. Toto pravidlo

se vztahuje na všechny přírodní tvory, člověka nevyjímaje. Malthus opíral o statistické údaje růstu obyvatelstva USA. V tehdejší době byla zaznamenána populační exploze ve Spojených státech amerických, kdy za posledních 25 let se velikost populace zvýšila 2x. Což zhruba odpovídá růstu populace geometrickou řadou. Robert Holman však upozorňuje na nespolehlivost údajů. Ve zkoumaném časovém horizontu velikost populace v USA byla

---

⁶⁰ SRB, Vladimír, Ladislav RŮŽIČKA a Milan KUČERA. Demografie. Praha: Svoboda, 1971, str. 547-548.

⁶¹ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 63-64 a Loužek, Populační ekonomie, str. 16.

⁶² Originální název: *Essay on the Principle of Population, as it affects the future improvement of Society*.

⁶³ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Moderní kompendium ekonomických teorií: od antických zdrojů až po třetí tisíciletí. Praha: Profess Consulting, 2005. ISBN 80-7259-020-0, str. 59.

ovlivněna migrací.⁶⁴

Podle Malthuse na člověka působí několik zabrán. Obecně je lze dělit na preventivní a destruktivní. Destruktivní překážky jsou války, epidemie či alkoholismus. Preventivní lze dále dělit na dobrovolné zábrany a nedobrovolné. Dobrovolné se odvíjí od schopnosti předvídat a mohou se dělit na morální a nemorální. Mezi morální zábrany lze zařadit odsouvání nebo odmítnutí sňatku, dobrovolná zdrženlivost a mezi nemorální je bránění početí, potraty či prostituce.⁶⁵

Jako jeden z regulátorů Malthus vyzdvihuje morální sebekontrolu. Skrze ni si člověk uvědomí svoji odpovědnost za své děti a při nepříznivých podmínkách odloží svůj sňatek a narození dětí až na příhodnější dobu, kdy je bude moci uživit. Morální sebekontrola obsahuje v sobě dva apely - morální a společenský. Morální apel byl namířený proti neuváženým brzkým sňatkům a předčasnému početí. Společenský apel odkazuje na vzdělání. Podle Malthuse vzdělanější lidé si uvědomovali důsledky svého počínání a odkládali sňatky a zakládání rodin. Malthus na základě toho ostře kritizoval tzv. chudinské zákony. Podle něj sociální dávky odnímají břemeno z lidí a přenášejí ho na společnost. Chudí se díky tomu zříkají odpovědnosti a potlačují morální sebekontrolu.⁶⁶

Ústředním tématem malthuziánství je zákon klesajících výnosů. Podle Malthuse množství úrodné půdy je omezené a díky každoročnímu obdělávání přichází půda o svoje vlastnosti. Zemědělská produkce se podle něho snižuje postupným obděláváním. Vyvarujeme se toho buď extenzivním růstem zemědělství či intenzivním. Na základě extenzivního zemědělství se množství obdělávané plochy zvyšuje na úkor úrodnosti. Využívají se v tomto typu i půdy, které nejsou pro produkci zcela vhodné. U intenzivního zemědělství se vynakládají dodatečné vklady kapitálu a práce do půdy. Úroda se skrze tyto prostředky zvětšuje, ale přírůstky se naopak snižují. Zákon klesajících výnosů je příčinou neúměrného navyšování zemědělské produkce k růstu obyvatel.⁶⁷

Malthusovy teorie jsou v současnosti zdiskreditovány. Zákon platí jen

---

⁶⁴ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 64 a Loužek, Populační ekonomie, str. 17.

⁶⁵ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Moderní kompendium ekonomických teorií: od antických zdrojů až po třetí tisíciletí. Praha: Profess Consulting, 2005. ISBN 80-7259-020-0, str. 60.

⁶⁶ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Moderní kompendium ekonomických teorií: od antických zdrojů až po třetí tisíciletí. Praha: Profess Consulting, 2005. ISBN 80-7259-020-0, str. 60 a HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 65.

⁶⁷ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 66-67.

za předpokladu neměnných technických znalostí. Malhus nebral v potaz technologický rozvoj. V tehdejší době nebyl technický pokrok tak patrný, jako je dnes. Proto ho autoři té doby nebrali v potaz. Podle nich nebyl pokrok v zemědělství tak silný a rychlý, aby mohl zvrátit obecnou tendenci.⁶⁸

5.3. Marxistická teorie

Rozvoj kapitalismus v první polovině 19. století byl provázen rozmachem třídního boje proletariátu. V čele odporu stal Karel Marx, jehož konečným cílem bylo *“odhalit ekonomický zákon pohybu moderní společnosti”*.⁶⁹ Ve svých dílech se taktéž zabýval populačním vývojem. Lidská společnost je podle marxistů specifickou součástí materiálního světa se zvláštními zákony historického vývoje, kterou jsou vlastní jenom jí. Přišel s tzv. populačním zákonem, který říká, že přelidnění je relativní, až bude socialismus, nebude nerovnost a zmizí relativní přelidnění. Marx formuloval tři formy relativního přebytku populace: pohyblivý (lidé jsou vytlačeni z výroby stroji a změnami v průmyslu), latentní (do zemědělství proniká velká část kapitálu a lidé migrují do měst) a stagnující (dělníci mají nejnižší životní úroveň). Jeho populační zákon je formulován jako zákon ekonomický.⁷⁰

5.4. Populační přístupy ve 20. století

20. století přineslo změnu v nahlížení na populační politiku. Průkopníkem byla Francie, kde v roce 1918 vznikla tzv. vyrovnávací pokladna. Pokladna plnila funkci jakési populační pojišťovny. Skrze ni byly vypláceny dělníkům přídatky na děti. Pokladna vznikla na základě soukromého popudu průmyslníků. Peníze vypláceli zaměstnavatelé podle předem daného pravidla. Avšak nebylo to jediné opatření. Byly vydány různá zákonná opatření podporující nárůst populace. Byly odstraněny různé ekonomické zábrany a zavedeny naopak daňové stimuly či úlevy sociální pojištění. Francouzský systém se postupem času zdokonalil a následně se rozšířil do dalších koutů Evropy.⁷¹ Kromě

---

⁶⁸ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 67.

⁶⁹ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 122 a ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 325-326.

⁷⁰ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 122 a ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 325-326.

⁷¹ SRB, Vladimír, Ladislav RŮŽIČKA a Milan KUČERA. Demografie. Praha: Svoboda, 1971, str. 578-579 a

Francie měla aktivní populační politiku také Itálie, Německo či Švédsko. Pokles porodnosti v Německo byl v meziválečném období spojen s hyperinflací. S nástupem nacismu došlo k zavedení pro-natalitní politiky. Ačkoliv bylo zavedeno mnoho efektivních nástrojů, byla populační politika v myšlení Němců spojována s rasovou politikou a zločiny nacionálně socialistické režimu.⁷²

Po 2. světové válce došlo k tzv. baby boomu. Nárůst populace je patrný, jak ve vyspělých oblastech jako je Evropa, tak hlavně v rozvojových státech, kdy je tento trend označován jako populační exploze. Průběh se mezi oblastmi lišil.

V případě Evropy se uvádí, že růst populace je považován za reakci na trýznivé události předchozích let. Od druhé poloviny 60. let dochází k diferenciaci reprodukčního chování mezi Východem a Západem. Pro západoevropské země byla typická nízká úroveň porodnosti a sňatečnosti a vyšší průměrný věk při porodu a prvním sňatku. Populace východoevropská se vyznačovala vyšší úrovní porodnosti a sňatečnosti a nízkým věkem při zakládání rodiny. Společné pro oba bloky byla míra rozvodovosti, která v obou dvou případech stoupala.⁷³

V rozvojovém světě se neustále navyšoval počet obyvatel a tento trend nepolevoval. Vážnost situace si uvědomovala i řada vědců, politiků, ekonomů, kteří se v roce 1968 spojili do think-thanku.⁷⁴ Římský klub je organizace jednotlivců, kteří sdílejí společný zájem o budoucnost.⁷⁵ O založení této organizace se zasloužil italský průmyslník Aurelio Peccei, který sdružení také dlouhodobě předsedal. Nejznámějším dílem organizace se stala v roce 1972 kniha nesoucí název *Limity růstu* (The Limits to Growth). Autoři knihy jsou Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows a spol. V knize je zkoumáno 5 oblastí - růst populace, zemědělská produkce, vyčerpání neobnovitelných zdrojů, průmyslová výroba a generování znečištění.⁷⁶

Zpráva zabývající se globální problematikou dospěla k závěru: *“jestliže se nezmění všeobecný trend populačního růstu, stejným nebo vyšším tempem bude pokračovat*

Loužek: Populační ekonomie, str. 87.

⁷² LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3., str. 87-89.

⁷³ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3., str. 93-101.

⁷⁴ JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4, str. 18-19.

⁷⁵ Club of Rome: About us. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.clubofrome.org/about-us/>.

⁷⁶ THE LIMITS TO GROWTH. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.clubofrome.org/report/the-limits-to-growth/>.

*industrializace, čerpání zásob surovin a produkce potravin, ještě před uplynutím jednoho sta let dosáhne planeta mezní hranice svého růstu... Světové vývojové trendy je možné ovlivnit a vytvořit podmínky ekologické a ekonomické stabilizace, udržitelné po dlouhou dobu. Čím dříve začne lidstvo pracovat k dosažení tohoto cíle, tím větší je šance na úspěch. Bude to znamenat období velké přeměny - přechod od růstu ke světové rovnováze".*⁷⁷

Na knihu se snesla i vlna kritika, převážně z řad ekonomů, kteří považují celý základní model knihy za naprosto bezcenný.⁷⁸ Dokladem toho je i průběh událostí, jelikož do dnešní doby se nevyplnili pesimistické vize z knihy. Autoři knihy totiž opomněli řadu faktorů, které na celý model působí. Podcenili faktor lidského poznání a technologického pokroku.

---

⁷⁷ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 530.

⁷⁸ HAMPL, Mojmír. *Vyčerpání zdrojů: skvěle prodejný mýtus* [online]. V Praze: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2017-05-01]. ISBN 80-865-4728-0., str. 23.

6. Populační konference a kongresy

V druhé polovině 20. století byla uspořádána řada kongresů, konferencí a symposií zabývajících se populačními problémy lidstva. Tyto akce byly jak na mezinárodní, tak i na regionální úrovni. Rozsah práce nám nedává prostor zabývat se všemi, proto budou vyzdvihnuty nejvýznamnější konference OSN, které ovlivnily ráz populačních politik po celém světě.

Organizace spojených národů se zpočátku potýkala se statistickými problémy a nejednotností mezi státy a vědci v definicích a pojmech. Proto svolala v roce 1954 Světový populační kongres v Římě. Konference se konala ve spolupráci mnoha významných světových aktérů jako Světová banka, Mezinárodní organizace práce či Světová zdravotnická organizace. Problémy řešící se na kongresu se dají rozdělit na dva okruhy. Prvním z nich je již zmíněné zdokonalení demografických analýz a snaha po větší srovnatelnosti dat. Druhým okruhem bylo zkoumání demografických aspektů ekonomického a sociálního vývoje. V zájmu pozornosti byly hlavně zaostalé státy mimo Evropu. Hlavními tématy se na konferenci staly migrace, úmrtnost, fertilita, populační projekce a mnoho dalších.⁷⁹

Druhý kongres na sebe nechal poměrně dlouho čekat. Konal se v roce 1965 v Bělehradě. Opět byl složen z řady odborníků v oblasti demografie. Kongres byl rozšířen o otázky politického charakteru. Výrazná pozornost byla věnována otázce plodnosti. Porovnávaly se trendy rozvojových a rozvinutých států. Dalšími diskutovanými tématy byly hospodářský a sociální rozvoj či plánování rodiny.⁸⁰

Následující setkání svolané OSN bylo v roce 1974 v rumunské Bukurešti. Než k setkání došlo, bylo schváleno v roce 1966 generálním tajemníkem OSN barmského původu U Thant založení Populačního fondu OSN. Fond byl oficiálně založen o rok později, tedy v roce 1967. V období mezi kongresy bylo dohodnuto, že další konference se zaměří spíše na politické problémy a otázky zabývající se novými technologiemi v antikoncepční ochraně. Bylo také rozhodnuto, že rok 1974 bude vyhlášen OSN jako

---

⁷⁹ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 554-555 a GUILFOYLE, Jean M. The Agenda. In: Population Research Institute [online]. 1994 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.pop.org/the-agenda/>

⁸⁰ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 555-556 a GUILFOYLE, Jean M. The Agenda. In: Population Research Institute [online]. 1994 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.pop.org/the-agenda/>.

světovým rokem populace.⁸¹

Bukurešťská konference se konala od 19. do 30. srpna 1974. Účastnilo se jí 136 členských zástupců. Celkově se uvádí, že na konferenci bylo více jak 1400 osob. Konference v Bukurešti byla přelomová. OSN měla do této doby víceméně neutrální náhled na populační vývoj.

Na konferenci byl přijat Světový populační akční plán. Explicitním cílem tohoto akčního plánu bylo pomoci koordinovat populační trendy a trendy hospodářského a sociálního rozvoje. Plán obsahoval doporučení týkající se populačních cílů a politik, sociálně-ekonomické politiky a prosazování politických doporučení k realizaci. Vyzýval státy k vypracování svých vlastních populačních politik. Avšak tyto politiky nesměly být považovány jako náhražky za sociálně-ekonomické rozvojové politiky v souladu s národními hodnotami a cíli.⁸²

Plán kritizuje setrvačnost sociální struktury a nedostatek ekonomické pokroku zvláště v rozvojových zemích, jelikož pokles úmrtní v důsledku zlepšení životních podmínek nebyl paralelně doprovázen snížením plodnosti. Ta naopak v těchto zemích rostla. Nerovnost mezi státy byla zesílena nedostatkem kapitálů v mezinárodních ekonomických vztazích. Pokud byla v zemi vysoká nemocnost a úmrtnost, státy měly participovat na jejich snížení. Hlavně zdůrazňovala snížit úmrtnost v dětské složce. Vyzývala také vlády, aby se postavily proti nedobrovolné sterilitě a ilegálním potratům.⁸³

Akční plán zakotvoval právo všech párů určit počet dětí, které chtějí mít. V mnoha částech světa kvůli špatným podmínkám, sociálním normám, nedostatečné znalosti efektivnosti regulace rodin či kvůli nedostatku antikoncepčních služeb bylo toto právo odepíráno. Individuální reprodukční chování, potřeby a aspirace společnosti měly být však v souladu. Ženy měly podle plánu právo na úplnou integraci do vývojového procesu, zejména prostřednictvím rovného přístupu ke vzdělávání a rovnou účastí v sociálních, ekonomických, kulturních a politických oblastech.⁸⁴

Na konferenci nepanovala shoda mezi státy na problematiku rychlého populačního růstu. Západní státy, mezi nimiž USA, Velká Británie či Německo, věřily, že rychlý populační růst byl vážnou překážkou pro rozvoj a při redistribuci bohatství. V opozici stály

---

⁸¹ GUILFOYLE, Jean M. The Agenda. In: Population Research Institute [online]. 1994 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.pop.org/the-agenda/>.

⁸² World Population Plan of Action. In: UNITED NATIONS POPULATION INFORMATION NETWORK (POPIN) [online]. 1974 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/popin/icpd/conference/bkg/wppa.html>.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

rozvojové státy v čele s Argentinou a Alžírskem, které zastávaly názor, že populační problém je důsledek zaostalosti, nikoliv příčinou. Podle nich by měl být vyřešen pomocí nového mezinárodního ekonomického řádu se zaměřením na spravedlivé přerozdělení zdrojů.⁸⁵

Druhé konferenci v Mexico City v roce 1984 předcházela jednání na regionální úrovni, jako bylo zasedání o populaci Sofii v roce 1983 a dvě zasedání populační komise OSN. Konference byla uskutečněna od 6. do 14. srpna 1984 v Mexico City. Účastnilo se jí 1200 delegátů ze 143 států a další stovky zástupců z nevládních organizací. Cílem konference měla být dohoda o celkové strategii, která by doplňovala státní programy. Strategie by zajišťovaly operativnost Světové populačního akčního plánu přijatého na předešlé konferenci v Rumunsku v roce 1974. Státy se měly řídit podle pěti zásad: 1. státy se mají snažit, aby jejich programy a cíle byly v souladu s cíli ve zmíněném akčním plánu, 2. mít na zřeteli, že výsledky populačních programů se projeví po značně delším časovém období než u jiných plánů, 3. usilovat o to, aby doporučení byla koherentní, 4. využívat technického pokroku a inovací, za 5. respektovat základní práva jednotlivců a manželských dvojic v rozhodování o porodnosti.⁸⁶

Výsledkem konference bylo přijetí Deklarace o populaci a rozvoji. Deklarace shrnovala tehdejší situace a uváděla doporučení pro státy. Upozornila na rozšiřující se chudobu. Hlavní cíl všech zemí bylo snížení úmrtnosti, hlavně té novorozenecké a dětské. Deklarace také zavedla například požadavek ochrany životního prostředí jako součást populačních programů. V rámci konference se věnovalo velké pozornosti problematice plánovaného rodičovství. Programy zabývající se plánovaným rodičovství jsou považovány za úspěšné při snižování porodnosti při relativně nízkých nákladech. Od Bukureště bylo dosaženo v této oblasti velkého pokroku, ale stále existuje mnoho lidí, kteří nemají přístup k bezpečným a účinným metodám plánovaného rodičovství. Proto by mělo být vynaloženo značné úsilí, aby všichni jedinci mohli uplatnit své základní lidské právo při rozhodování o počtu dětí. Všichni by měli mít přístup k informacím, vzdělání a prostředkům, které by jim pomohlo při zodpovědném rozhodnutí o své budoucnosti a budoucnosti jejich dětí.⁸⁷

---

⁸⁵ United Nations Conferences on Population. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/events/conference/index.shtml>.

⁸⁶ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. 560-561.

⁸⁷ *TEXT OF DECLARATION BY INTERNATIONAL POPULATION CONFERENCE IN MEXICO CITY* [online]. 1984 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1984/08/16/world/text-of-declaration-by-international-population-conference-in-mexico-city.html?pagewanted=all>.

Několik klíčových aktérů změnilo k problematice svoje postavení v porovnání s rokem 1974. Spojené státy americké se zdržely a přijaly k problematice neutrální postoj. Mnoho rozvojových zemí, včetně Bangladéše, Brazílie, Číny, Indonésie, Indie, Mexika, Keni, Nigérie, Pákistánu, vyjádřilo svoji důraznou podporu populačním programů a plánovanému rodičovství. Rozvinuté státy se k problematice postavily také otevřeně a s podporou. Například Švédsko, Velké Británie nebo Norsko deklarovaly ochotu zvýšit svou podporu.⁸⁸

Poslední konferencí, kterou se bude práce zabývat je Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, která se konala od 5. do 13. září 1994 v egyptské Káhiře. Účastnilo se více jak 179 delegací členských států OSN. Na konferenci byl přijat akční plán, který redefinuje populační politiku. Nová definice populační politiky klade důraz na postavení žen ve společnosti a na sexuální a reprodukční zdraví jednotlivců.⁸⁹

Hlavní myšlenky přijaté na konferenci byly, že rodina patří mezi základní kameny každé společnosti. Dále jak již bylo zmíněno, že postavení žen ve společnosti by se mělo zvyšovat. Pozice ženy by měla posílit jak v rodině, tak i ve veřejné sféře. Dosáhnout by se toho mělo skrze vzdělání. Ženy a muži se mají podílet na produktivním a reprodukčním životě a měli by se dělit o odpovědnost za péči o děti. Lidé mají právo se rozhodovat svobodně, ale zodpovědně o počtu dětí a o jejich načasování. Všechny země by měly usilovat o všeobecně přístupný systém zdravotní a reprodukční péče, včetně služeb v poradenských oblastech plánovaného rodičovství. Úsilí by mělo být směřováno do snižování úmrtnosti, zvláště pak kojenecké. Do roku 2015 mělo dojít podle káhirského plánu ke snížení, které by nepřesáhlo 35 úmrtí na 1000 obyvatel v daném věku⁹⁰.

---

⁸⁸ United Nations Conferences on Population. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/events/conference/index.shtml>.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ VESELÁ, Jana a Petra KANIOKOVÁ VESELÁ. Sociologické aspekty managementu. Praha: Grada, 2011. Sociologie. ISBN 978-80-247-2792-9., str. 137-138.

7. Populační politika

Otázky regulace populace se staly velmi diskutované v posledních letech. Různé země se k tomu staví odlišně v závislosti na jejich situaci. Některé zavádějí opatření stimulační, jiné naopak brzdící plodnost.

Populační politika není součástí demografie, avšak bez demografických analýz a prognóz by populační politika nebyla ani možná. Analýzy a prognózy poskytují zdroje pro vytváření populační politiky.⁹¹

A co je populační politika? Na definici populační politiky neexistuje jednotný konsenzus. Každá vláda k problematice přistupuje odlišně a to se odráží v její definici a chápání. Obecně lze však říci, že jde o souhrn konkrétních opatření převážně dlouhodobého charakteru, ale mohou se výjimečně objevit i krátkodobé. Tato praktická opatření by měla usměrnit populační vývoj ve smyslu cílů vládní moci.⁹²

Podle některých autorů existují dvě možné definice populační politiky - užší a širší. V užším smyslu je populační politika souhrn veřejných politik, který byly přijaty za účelem ovlivňovat demografické proměnné jako je porodnost, úmrtnost, plodnost či populační růst. V širším slova smyslu jde o sociální, hospodářské a jiné politiky vlád, které přímo či nepřímo ovlivňují demografické činitele. Druhé pojetí je velice široké a zahrnuje prakticky jakoukoli vládní politiku.⁹³

Vladimír Roubíček rozlišuje populační politiku do tří skupin: podle cílů, podle prostředků a podle předmětu svého působení. Podle cílů, které si populační politika klade, se dále dělí na kvantitativní a na strukturální. Kvantitativní je zaměřená na usměrňování početního vývoje obyvatel a strukturální je na usměrňování strukturálního vývoje obyvatel. Další skupinou bylo rozdělení podle prostředků, které politiky využívají. Ty dále dělíme na stimulační, represivní, případně selektivní. Stimulační jsou pro-populační a používají podněty ve formě různých výhod a výsad. Represivní používají různé metody proti skupinám, které jednájí proti záměrům oficiální populační politiky. Častou formou politiky je přímo selektivní vyloučení. Populační politika se dělí na pro-natalitní politiku a anti-natalitní politiku, které jsou popsány níže.⁹⁴

---

⁹¹ ROUBÍČEK, Vladimír. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-188-8, str. 11.

⁹² SRB, Vladimír. Úvod do demografie. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. Sociologická knihovna, str. 205.

⁹³ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3., str. 58-59.

⁹⁴ ROUBÍČEK, Vladimír. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-188-8, str. 11.

Populační politika je také spojena s migrační politikou (pozitivní či negativní) zaměřenou na mezi zahraniční pohyb lidí, případně na vnitřní migraci. V širším slova smyslu mohou být součástí populační politiky i zdravotnictví, školství či politika nutriční. S populační politikou mnohdy souvisí i politika sociální, zejména rodinná politika.⁹⁵

Ač by se mohlo zdát, že se jedná o hojně využívanou vládní politikou, opak je pravdou. O politiku je spíše zájem v akademických kruzích, než v politických. Ve vládních dokumentech se mnohdy ani tento termín neobjeví anebo je spojován s migrační politikou. Nezájem o politiku je například patrný mezi některými evropskými státy.

Politické uspořádání v zemi mělo vliv na zavedení populačních politik. Například autoritářské vlády přehlížely existenci této politiky. Proto přijetí politik ve východoevropských státech je spojen až s pádem komunismu. Také je možné se setkat s názorem, že některé vlády nevěří v efektivitu a účinnost této politiky.⁹⁶

K růstu populace neexistuje jednotný přístup. Názory se štěpí mezi vládami i odborníky. Každý na problematiku nahlíží v jiném úhlu. Mělo by dojít k pozastavení růstu populace? Jakou roli by v celém procesu měl zastávat stát? Podle řady autorů se na danou situaci dá nahlížet skrze tři přístupy. První z nich podporuje růst populace. Populace představuje lidský zdroj, který rozvíjí ekonomiku států. Druhá skupina je znepokojena růstem a jejím dopadem na okolní svět. A poslední přístup nechává procesu volný průběh. Podle těchto přístupů se dá odvodit náhled vlád na problematiku. Můžeme je rozdělit na státy uplatňující pro-natalitní politiku, anti-natalitní politiku a státy nezasahující do populační politiky.⁹⁷

Pro-natalitní politika podporuje růst populace prostřednictvím sociálního systému a využití finančních prostředků. Stát se snaží omezit užívání antikoncepce a snížit počet potratů. Činí tak díky vlivu skrze církve. Tento přístup uplatňují hlavně státy vyspělé, jimž míra přírůstku dlouhodobě klesá.⁹⁸ U pro-natalitní politiky lze nalézt opatření v podobě

---

⁹⁵ ROUBÍČEK, Vladimír. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-188-8, str. 11.

⁹⁶ KOCOURKOVÁ, Jiřina, Milan KUČERA, Marek LOUŽEK a Ladislav RABUŠIC. *Propopulační politika - ano či ne* [online]. Praha: Vydal CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002 [cit. 2017-05-01]. ISSN 1213-3299. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Propopulacni_politika.pdf.

⁹⁷ PIVODA, Jan. *Background Report: ECOSOC Populační politika* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského summitu., 2012 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-popula%C4%8Dn%C3%AD-politika.pdf>, str. 2- 3.

⁹⁸ PIVODA, Jan. *Background Report: ECOSOC Populační politika* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského summitu., 2012 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-popula%C4%8Dn%C3%AD-politika.pdf>, str. 3.

porodného, placené mateřské dovolené, mateřského příspěvku, slev na daních pro rodiny s dětmi, dotace dětských a školských zařízení.⁹⁹

Naopak anti-natalitní státy neboli proti-natalitní jsou zaměřeny na snížení počtu nově narozených dětí. Vysoká natalita způsobuje v řadě zemí mnohé problémy. Rozvojové státy jsou postižené nejvíce. Jeden z problémů jsou vysoké náklady na školství či zdravotnictví. Mezi chudším obyvatelstvem vysoká porodnost vyvolává velkou zátěž na rodinné rozpočty a následně je snižována i životní úroveň obyvatel.¹⁰⁰ Prostředky k usměrňování porodnosti jsou liberalizace a dostupnost antikoncepce, legalizace interrupcí, zvyšování sňatkového věku, propagace plánovaného rodičovství, snižování počtu dětí v rodině nebo krácení finančních dávek na děti ve vyšším pořadí.¹⁰¹

Mezi zeměmi jsou velké rozdíly při realizaci populačních politik. Přístup k politice je ovlivněn i vládní ideologií a režimem, který v zemi panuje. Můžeme mezi nimi nalézt široké spektrum od liberálních přístupů až po represivní opatření, které byly prováděny v Číně či Indii. Situace je ovlivněna i kulturními a historickými zvyky zvláště v rozvojových zemích. Prosazení anti-natalitních opatření je ztíženo mnohdy setrvačností náboženských a kulturních tradic, nízkou gramotností (zvláště u žen) či nedostačujícími prostředky pro ekonomický a kulturní rozvoj.¹⁰²

7.1. Cíle populační politiky

Aby byla populační politika efektivní, musí se stanovit cíle, jehož má být dosaženo. Cíle se určují podle aktuálních potřeb dané společnosti. Jsou ovlivněny vládní ideologií, ekonomickou a kulturní úrovní i historickými předpoklady. Následná realizace se promítá do různých opatření, která vláda stanoví. A v jakých oblastech mohou být cíle populační politiky stanoveny? Kromě porodnosti, to může být i úmrtnost, rozmístění obyvatel, migrace a celkový početní růst. Například v oblasti úmrtí se dbá na zlepšení zdravotní péče, stavu obyvatelstva a snížení intenzity úmrtí.¹⁰³

Vystoupil a Tarabová rozdělují nástroje k dosažení cílů na dvě skupiny - přímé a nepřímé. Mezi přímé nástroje řadíme například placenou mateřskou dovolenou, porodné

⁹⁹ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 124.

¹⁰⁰ PIVODA, Jan. *Background Report: ECOSOC Populační politika* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského summitu., 2012 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-popula%C4%8Dn%C3%AD-politika.pdf>, str. 3.

¹⁰¹ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 124.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

či interrupční zákon. Druhá skupina jsou nepřímé nástroje. Mezi ně patří zkvalitňování lékařské péče, dotace školských zařízení, novomanželské půjčky, sociální dávky.¹⁰⁴

Populační politika působí na tzv. populační klima. Jedná se o uvědomění a vytvoření určitého názoru na otázky lidské reprodukce. Konkrétně jde o určité reprodukční zvyklosti v rámci společenských skupin. Klima působí ve svých důsledcích jako všeobecný sociální tlak. Ovlivňuje nahlížení lidí například na počet dětí, věk rodičů při narození prvního dítěte, hodnoty dítěte v rodině a ve společnosti. Populační klima nemusí být vždy v souladu s oficiální populační politikou.¹⁰⁵

7.2. Názory vlád na populační vývoj

Stejně jako u jednotlivců, tak i u vlád se pohled na populační politiku rozchází. Vlády přistupují k problematice odlišně v závislosti na tamní situaci. Existuje řada světových výzkumů zabývajících se názorem vlád na populační vývoj. Mezi nimi jsou i výzkumy OSN v rámci Populační divize. V roce 2015 vydala prozatím poslední dokument shrnující aktuální situaci ve světě. Práce shromáždila data z více jak 197 států světa.

7.2.1. Populační růst

První tabulka vypovídá o typu intervence vlád s cílem změnit růst populace. Celkem 75 vlád, což odpovídá 38%, se snažilo snížit růst populace. Převážně se jednalo o rozvojové státy v Africe a v Asii. Naopak 37 vlád vedlo kroky k nárůstu obyvatel. Mezi tyto státy se řadí země převážně z Evropy. Dále z tabulky vyplývá, že 28 států nesledovalo žádnou intervenční politiku s cílem změnit populační růst. Mezi zeměmi se najdou i takové státy, které nemají zavedenou žádnou oficiální politiku.

Tabulka č. 1: Politiky vlád ovlivňující populační růst (2015)¹⁰⁶

Reakce	Četnost	%
žádná intervence	28	14,2

¹⁰⁴ VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. Základy demografie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6, str. 124.

¹⁰⁵ ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. Dějiny populačního myšlení a populačních teorií. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989, str. III a Vystoupil: Základy demografie, str. 124.

¹⁰⁶ Population Policies Datasets. In: *United Nations: Population Division* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: https://esa.un.org/poppolicy/wpp_datasets.aspx.

snížit růst	75	38,1
udržet růst	40	20,3
zvýšit růst	37	18,8
žádná oficiální politika	17	8,6
Celkem	197	100

zdroj: vlastní zpracování autora na základě dat OSN

7.2.2. Plodnost

Další tabulka demonstruje reakce vlád v závislosti na úrovni úhrnné plodnosti. Jak bylo řečeno na začátku práce, úhrnná plodnost je definována jako poměr porodů na 1 000 žen v reprodukčním věku. Jak se státy staví k úhrnné plodnosti? Pouze 17 států nemá žádnou intervenční politiku s cílem usměrnit plodnost v zemi. 83 států usiluje o snížení růstu. Naopak 55 zemí chce zvýšit úroveň plodnosti. Při porovnání reakcí vlád pro úroveň úhrnné plodnosti a populačního růstu zjistíme, že počet vlád, které chtějí snížit plodnost v zemi, je větší než počet vlád, které chtějí snížit populační růst. Z toho vyplývá, že vlády jsou daleko citlivější na úhrnnou plodnost než na populační růst.¹⁰⁷

Tabulka č. 2: Iniciativy vlád v regulaci úhrnné plodnosti (2015)¹⁰⁸

Reakce	Četnost	%
žádná intervence	17	8,6
snížit růst	83	42,2
udržet růst	30	15,2
zvýšit růst	55	27,9
žádná oficiální politika	12	6,1

¹⁰⁷ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 63-64.

¹⁰⁸ Population Policies Datasets. In: *United Nations: Population Division* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: https://esa.un.org/poppolicy/wpp_datasets.aspx.

Celkem	197	100
---------------	------------	------------

zdroj: vlastní zpracování autora na základě dat OSN

7.2.3. Plánované rodičovství

Plánování rodiny je základní lidské právo, které je podstatou nejen pro rovnost mezi pohlavím, ale i pro posílení roli žen ve společnosti a faktorem při snižování chudoby. Dokladem toho jsou úryvky z paragrafů nejvýznamnějších organizací, jako je OSN. Například Prohlášení z teheránské konference, která se konala od 22. dubna do 13. května v roce 1968. Cílem konference bylo rozvíjet a podporovat lidská práva a základní svobody. Článek

16 Prohlášení blíže pojednává o postavení rodiny a plánovaném rodičovství:

„Ochrana rodiny a dětí je nadále starostí mezinárodního společenství. Rodiče mají základní právo svobodně a uvědoměle určit velikost své rodiny a dobu narození dětí.“¹⁰⁹

Na toto prohlášení navázala Světová populační konference v Bukurešti. Konference se uskutečnila v rumunské Bukurešti od 19. do 30. srpna 1974. Jednalo se o první světovou populační konferenci OSN. Na dané konferenci se ustanovilo, že:

"Všechny dvojice i jednotlivci mají základní právo rozhodovat svobodně a zodpovědně o počtu svých dětí a o časovém odstupu mezi nimi a k tomuto jednání mají dostat informace a prostředky. Zodpovědnost dvojic a jednotlivců ve využití tohoto práva bere v úvahu životní potřeby jejich žijících a budoucích dětí a jejich zodpovědnost ke společnosti."

Tématem plánovaného rodičovství se zabývá nespočet organizací po celém světě. Jak už bylo zmíněno, jednou z nich je i největší globální aktér Organizace spojených národů. Další významnou je Mezinárodní federace pro plánované rodičovství (The International Planned Parenthood Federation - IPPF). Jedná se o světovou neziskovou organizaci, která sdružuje asociace zabývající se plánovým rodičovstvím. V současnosti má 152 členských asociací, které pracují ve více jak 172 zemích světa. Federace byla založena již v roce 1952 v Indii na konferenci mezinárodní o plánovaném rodičovství. Sídlem se jí stal Londýn.¹¹⁰

A jak je to s přístupem vlád k plánovanému rodičovství? Skoro 85% vlád, což představuje 166 zemí, plánované rodičovství podporuje přímo. Mezi prostředky, které

¹⁰⁹ Prohlášení teheránské konference 13. května 1968. In: *United Nations: Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/teheranska-konf.-1968.pdf>.

¹¹⁰ About IPPF. In: *IPPF* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.ippf.org/about-us>.

využívají vlády k přímé podpoře, jsou například kondomy, antikoncepční pilulky, nitroděložní tělíska, nebo rozšíření informací skrze vládní organizace. Nepřímá podpora je prováděna skrze nevládní organizace.¹¹¹ K nepřímé podpoře se hlásí 18 států.

Tabulka č. 3: Podpora vlád služby plánovaného rodičovství (2015)¹¹²

Reakce	Četnost	%
Přímá podpora	166	84,3
Nepřímá podpora	18	9,1
Žádná podpora	12	6,1
Nepovoleno	1	0,5
Celkem	197	100

zdroj: vlastní zpracování autora na základě dat OSN

¹¹¹SELTZER, Judith R. *The origins and evolution of family planning programs in developing countries* [online]. Santa Monica, CA: Rand, 2002 [cit. 2017-05-01]. ISBN 08-330-2928-2. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=1wZwFwuBiXcC&pg=PA17&lpg=PA17&dq=Government+support+for+family+planning+direct+support+indirect+support&source=bl&ots=8_06o5j9uF&sig=-jBXujKL0ry7IU5UblSadFuOoao&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjDk-CmylrTAhWmF5oKHQDGDikQ6AEIUzAJ#v=onepage&q=Government%20support%20for%20family%20planning%20direct%20support%20indirect%20support&f=false, str. 17.

¹¹² Population Policies Datasets. In: *United Nations: Population Division* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: https://esa.un.org/poppolicy/wpp_datasets.aspx.

8. Ekonomický růst země a populační politika

Mezi populačním růstem a ekonomikou panuje vzájemný vztah. Demografie ani ekonomika se totiž nevyskytují izolovaně, ale vzájemně se ovlivňují. Relace mezi nimi byla ústředním tématem vědců už dlouhá staletí.

8.1. Populace v dějinách ekonomických teorií

Jako první se rolí populačního vývoje zabývali merkantilisté. Tito ekonomové zkoumali nové cesty a nastolovali nové otázky, které odrážely tehdejší změny ve společnosti. Posunuli ekonomické myšlení od morálních úvah k praktickým problémům obchodu a budování státu. Většina ekonomů stavěla na vlastních zkušenostech a praktických znalostech, jelikož šlo o obchodníky, úředníky, bankéři.¹¹³ K otázce populačního růstu se stavěli velice kladně. Populační růst včetně imigraci podporovali a vítali. Argument byl prostý. Čím více lidí, tím větší národ, tím více vojáků a daňových poplatníků, kteří zvětšují bohatství panovníka a státu. James Steuart byl skotský ekonom a jeden z posledních zastánců merkantilistu. I on hlasitě podporoval populační růst. Podle něj více lidí vyrábí více zboží a víc zboží umožňuje větší export. Jejich pohled na věc byl však omezený. Předpokládali, že domácí spotřeba je nízká a většina zboží připadlo na export.¹¹⁴ L. Nevěděl také uvádí, že merkantilisté navyšováním počtu obyvatel nejen zvětšují národní důchod, ale současně stlačují hodinovou mzdu natolik, aby to dělníky podněcovalo pracovat usilovněji a déle. Rozdíl mezi národním důchodem a mzdovými náklady jsou považovány za zdroje bohatství společnosti.¹¹⁵

Na merkantilisty navázali kameralisté. Jednalo se o ekonomické myšlení ve střední Evropě. Kameralisté i merkantilisté sdíleli doktrínu obchodní bilance a ideu silného státu. Kameralisté považovali za ústřední postavu panovníka, jež se stará o blaho svých poddaných prostřednictvím vybudované a organizované státní správy. Jak je patrné oba přístupy měly mnoho společného, ale v některých bodech se rozcházely či kladly důraz na odlišné věci. Jedním z nich byl i populační růst. Kameralisté na rozdíl od merkantilistů

---

¹¹³ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 16-17.

¹¹⁴ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 17-18 a LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 15-16.

¹¹⁵ NEVĚDĚL, Lukáš. *Socioekonomická demografie* [online]. Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Ústav demografie a aplikované statistiky [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=55673;fit_w=1;d_back=1;lang=sk. ELearningová pomůcka.

kladli větší důraz na populační rozvoj. Jejich hlavní snahou bylo zvýšit počet obyvatel. Měli pro to tři hlavní důvody - mocenský, fiskální a poptávkový. Mocenský důvod odkazuje na velikost armádní složky. Uvádí, že čím více lidí, tím větší armáda. Po fiskální stránce větší populace znamenala více daňových poplatníků. Důvod poptávkový se vztahoval k obchodu. Podle kameralistů čím více lidí, tím větší poptávka, trh a výroba.¹¹⁶

Oba přístupy oceňovaly aktivní obchodní bilanci, ale jemně se rozcházejí v pojetí. Merkantilisté byli založeni na obchodu drahých kovů, kameralisté spatřovali aktivní obchodní bilanci v navyšující zaměstnanosti. Podle nich aktivní obchodní bilance zvyšuje v zemi zaměstnanost a růst zaměstnanosti se odráží i v růstu populace. Důvodem růstu populace je zvyšování mezd či zlepšení životních podmínek na základě rozvíjející ekonomiky.¹¹⁷

Mezi klasickými ekonomy se růstu populace věnoval i velikán Adam Smith. Zabýval se závislostí dělnické populace a výše tržních mezd. Podmíněnost jevů vysvětlil skrze přírodní zákony. Uvádí, že populace se zvyšuje v případě, že se živočišnému druhu daří. Tato teorie se dá demonstrovat i na dělnickou třídu. Podle Smitha v zemích, kde dochází k rychlé akumulaci kapitálu a následnému zvyšování poptávky po práci, má populace tendenci rychleji růst. Populační růst má časové zpoždění vůči vývoji mezd. Tlak na zvyšování tržních mezd vzniká za předpokladu dostatečně rychlé akumulace a pomalejšího růstu dělnické populace.¹¹⁸

Stěžejní dílo v klasické politické ekonomii zabývající populací je Esej o principu populace od Thomase R. Malthuse. Podle autora je chování člověka řízeno základními přírodními pudy - rozmnožovací a potravní. Podle jeho teorie se lidstvo rozrůstá geometrickou řadou, avšak potravní zdroje aritmetickou. Jde o přírodní zákon, který platí na všechny tvory, člověk není výjimkou. Upozorňuje, před vypuknutí nemocí a hladomorů, pokud dojde neúměrnému růstu populace a růstu obživy. Ač jde o prognózy pesimistické, přichází autor i s řešením. To spatřuje v morální sebekontrolě. Populace by se měla uvědomit svoje kapacity a převzít odpovědnost za svoje činy. Mělo by případně dojít k odložení sňatků a rození dětí až do doby, kdy bude dostatek obživy pro jejich uživení.¹¹⁹

---

¹¹⁶ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9, str. 27.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Moderní kompendium ekonomických teorií: od antických zdrojů až po třetí tisíciletí. Praha: Profess Consulting, 2005. ISBN 80-7259-020-0, str. 58.

¹¹⁹ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 16-17.

Dalším ekonom zabývající populačními aspekty byl David Ricardo. Zabýval se mzdou a jejími vlivy na velikost populace. Stanovil termín přirozená mzda, což představuje peněžní vyjádření existenčního minima. Jde o takovou úroveň mzdy, která zanechává populaci stacionární. Ricardův mzdový zákon se též někdy nazývá jako “železný zákon mzdový”.

Otázkám populačního vývoje věnovaly pozornost také modely ekonomického růstu. Kromě klasických modelů jako byly výše zmíněné teorie Malthuse či Ricarda. Byly také neoklasické modely, jejichž hlavní představitelem byl Robert Solow se svým růstovým modelem. Model se zaměřuje růstovou úlohu úspor, kapitálové akumulace a populační expanze na jedné straně a úlohu technického pokroku na straně druhé.¹²⁰ Solow předpokládá, že obyvatelstvo reprezentující pracovní sílu roste konstantním tempem. Ve stabilním stavu rovnovážného růstu potenciální produktu, roste zásoba kapitálu stejným tempem jako tempo růstu obyvatel. Došel k závěru, že ekonomika konverguje ke stabilnímu stavu.¹²¹

Keynesiánské modely ekonomického růstu jsou spojeny s poptávkou po pracovní síle a nezaměstnaností. Hlavní představitel tohoto směru, po kterém se ekonomické myšlení jmenuje, John M. Keynes, spatřoval v populaci prostředek ke zvyšování agregátní poptávky. Byl vypracován Harrod-Domarův model růstu. Autoři modelu se zaměřili na velikost míry růstu (respektivně produktu), aby se plánované investice v rostoucí ekonomice rovnaly nule.¹²²

Obnovení zájmu o populační růst přinesly studie z 60. let a 70. let 20. století. V roce 1968 byl založen tzv. Římský klub, což bylo sdružení osobností se zájmem o globální problémy lidstva. Na základě iniciativy vznikla v roce 1972 studie s názvem Meze růstu. Studie demonstrují demograficko-ekonomické ukazatelé a jejich vliv na budoucnost obyvatelstva.

Jeden z posledních modelů je teorie endogenní růstu, která vznikla v druhé polovině 80. let 20. století. Teorie se snažila vysvětlit rozdíly mezi rozvinutými a rozvojovými státy. V tomto modelu se předpokládá, že lidský faktor a technologie jsou

---

¹²⁰ CIHELKOVÁ, Eva. Mezinárodní ekonomie II. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-054-6, str. 46.

¹²¹ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 21.

¹²² HARMÁČEK, Jaromír. Teorie, realita a rozvojové souvislosti ekonomického růstu v nejméně rozvinutých zemích (LDCs). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3962-4, str. 145-146.

endogenními faktory. Jde o faktory, které rozšiřují kapitál o znalosti.¹²³

8.2. Vztah populace a hospodářského růstu

Tato podkapitola si pokládá otázku, jak růst obyvatel ovlivňuje hospodářský vývoj země. Jde o vliv pozitivní či negativní? Jak se mění průměrný produkt na hlavu? Loužek přišel se třemi pohledy na věc.

První z nich je pesimistická interpretace, která se odvolává na výzkum Malthuse. Růst populace způsobuje nedostatek potravin, snižuje mezní výnos na hlavu, protože ostatní výrobní faktory, jako je půda a další zdroje, jsou limitované a fixní. S nárůstem populace se navyšují i výdaje států na zdravotnictví, školství, sociální podpory. Panují zde obavy o zaměstnanost.¹²⁴

Malthusova teorie byla v novodobé historii přepracovaná několika odborníky. V roce 1972 Dennis a Donella Meadows vypracovali studii s názvem *Limity růstu*. Svět je podle nich v ekonomickém smyslu konečný. Má svoje hranice (limity), přes které nejde jít. Pokračující růst populace nebo ekonomiky musí zákonitě na tuto hranici narazit. Hranice představuje vyčerpání zdrojů, přelidnění nebo nadměrné znečištění.¹²⁵

Ačkoliv se jedná na první pohled o přijatelnou argumentaci, která se opírá o věrohodné základy. Mnoho odborníků ji odmítá. Jedním z nich je český ekonom a viceguvernér České národní banky Mojmir Hampl. Podle něj autoři studie měli omezené vidění. Autoři se odkazují na probádané zásoby, avšak Hampl uvádí, že jde o falešný koncept prověřených zásob. Technologie nás vede k pokroku i v tomto směru a stále se nalézají nová naleziště přírodních zdrojů. Z historie jsme se poučili, že v případě omezenosti nějakého zdroje, vždy existoval nějaký substitut.¹²⁶

Druhý náhled byl optimistický. Podle této interpretace je velká populace vítána. Populační růst totiž podle optimistického výkladu přispívá k hospodářskému růstu, neboť stimuluje poptávku a rozvíjí pracovní potenciál a podporuje technologický růst. Zastánci tohoto náhledu jsou například J. M. Keynes, podle kterého velikost populace má vliv na investiční příležitosti a na nezaměstnanost v zemi. Demografický růst jde v souladu

---

¹²³ HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3, str. 198.

¹²⁴ LOUŽEK, Marek. *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 20-22.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ HAMPL, Mojmir. *Vyčerpání zdrojů: skvěle prodejný mýtus* [online]. V Praze: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2017-05-01]. ISBN 80-865-4728-0.

s ekonomickým růstem. Vědci dospěli k názoru, že demografický růst s ekonomickým růstem zvýší celkovou poptávku, bude zde panovat úspora z rozsahu a omezení výrobních nákladů či bude přispívat k obnově fyzického a lidského kapitálu. Populační růst má mnohdy pozitivní dopad na ekonomický růst a při zachování určitých podmínek tato teze platí, ale jak ukazují výsledky z rozvojových zemí, vždy tomu tak není.¹²⁷

Posledním přístupem Loužka je neutrální interpretace, která říká, že neexistuje soulad o vlivu (pozitivní, negativní, neutrální) populačního růstu na ekonomický růst a HDP na hlavu. Jako argumenty tato interpretace uvádí příklad rozvojových a rozvinutých států. Rozvojové státy se potýkají s problémy, jako je chudoba a vysoká plodnost. Naopak státy s vyspělou ekonomikou se mnohdy musí vypořádat s nízkým růstem populace. Stoupenec tohoto tvrzení je kupříkladu ekonom A. Kelly, který uváděl, že nevidí žádnou přímou souvislost mezi průměrným ročním růstem příjmů na hlavu a populačním růstem. Avšak to podle něj neznamená, že tyto procesy spolu vůbec nesouvisí a neovlivňují se navzájem.¹²⁸

---

¹²⁷ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 22-23.

¹²⁸ LOUŽEK, Marek. Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3, str. 24-25.

9. Populační a hospodářské podmínky v regionu jihovýchodní Asie

Růst obyvatel byl v některých oblastech velmi dynamický. Míra růstu neustále zrychlovala v průběhu 19. a první poloviny 20. století, zvláště v rozvojových oblastech. Svého vrcholu dosáhla v 60. letech 20. století. Trend byl nadále k neudržení. Řada mezinárodních organizací či soukromých nadací investovalo mnoho milionů dolarů na populační programy. Některé vlády nezhálely a iniciovaly řadu anti-natalitních politik. Zvláště asijské vlády se aktivně zapojovaly a opustily pro-natalitní politiku. Důrazně implementovaly populační politiky zaměřené na zpomalení růst populace. Stabilizace počtu obyvatel byl jeden z národních rozvojových cílů. Skrze komplexní populační program dosáhly snížení plodnosti. Tempo růstu populace klesala rychleji než v jakékoliv jiné oblasti na světě. Paralelně docházelo také v těchto asijských zemích k nebývalému hospodářskému růstu. Během druhé poloviny 20. století se z oblasti stal nejdynamičtější region ve světové ekonomice.¹²⁹

Práce se zaměřuje na oblast jihovýchodní Asie. Cílem je podat ucelený pohled na populační politiku v oblasti. Na základě výsledků statistické analýzy budou vyzdvihnuty v rámci práce tři státy, které budou rozpracovány do třech případových studií zabývajících se problematikou populačních politik.

9.1. Populační vývoj v Jihovýchodní Asii

V úvodu je třeba nastínit populační vývoj v jihovýchodní Asii a aktuální demografickou a ekonomickou situaci v oblasti.

Oblast jihovýchodní Asie se dělí na dvě části: státy pevninské Asie a souostrovní ostrovy. Do pevninské Asie lze zařadit státy jako je Vietnam, Laos, Kambodža, Thajsko, Myanmar a část Malajsie. Mezi ostrovními státy je druhá část Malajsie, Indonésie, Filipíny, Singapur, Brunej a Východní Timor. Všechny státy jihovýchodní Asie kromě Východního Timoru jsou členskými státy regionálního uskupení Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN - Association of South East Asian Nations). Více jak 99% lidí v oblasti žije v tomto sdružení, proto se práce zaměří pouze na tyto státy a Východní Timor nebude v rámci analýzy zkoumán.

---

¹²⁹ MASON, Andrew. *Population Change and Economic Development: What Have We Learned from the East Asia Experience?* [online]. Dostupné z: <http://www2.hawaii.edu/~amason/Research/WEAI1.pdf> [cit. 2017-05-01]., str. 1-4.

Obrázek č. 3: Mapa jihovýchodní Asie¹³⁰

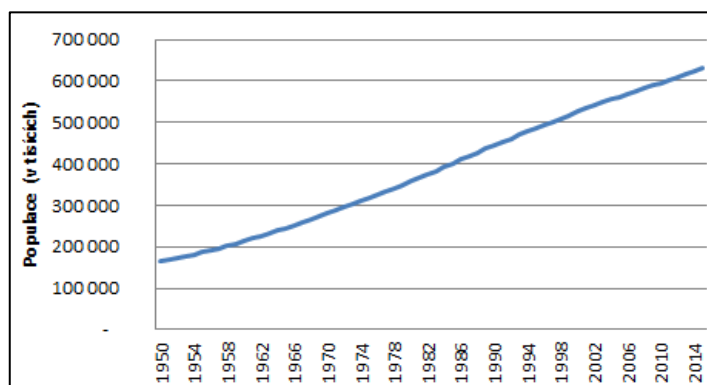

Jde o oblast velmi populačně rozmanitou a rychle rostoucí. Na začátku roku 2017 bylo v Jihovýchodní Asii asi 645,5 milionů obyvatel. Od roku 1976 dvojnásobně narostl počet obyvatel (viz. Graf č. 1). Dynamický růst obyvatel byl dán rovněž rychlým poklesem úmrtnosti ve 40. letech a populační explozí v některých zemích v 50. a 60. letech 20. století.

---

¹³⁰ JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Asia Research Institute: Working Paper Series No. 196* [online]. 2013 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.aae.wisc.edu/hoseae/d10.pdf>.

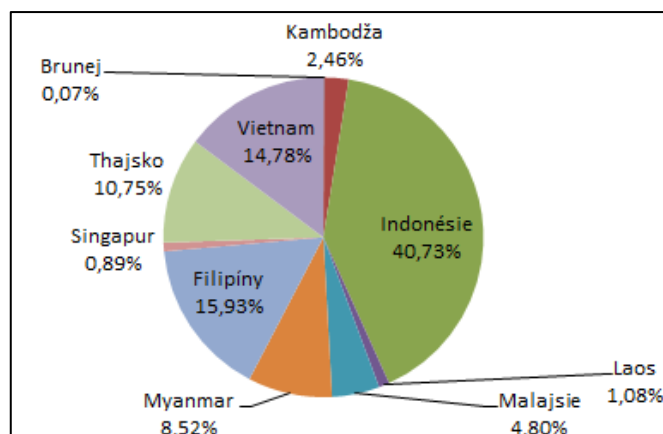
Graf č. 1: Populace ASEAN (uvedeno v tisících)

zdroj: vlastní zpracování na základě dat OSN a Světové banky

Rozložení obyvatel v rámci jihovýchodní Asie je poměrně nerovnoměrný. Nejlidnatější zemí jihovýchodní Asie je Indonésie, kde žije skoro 41% obyvatelstva JV Asie (viz Graf č. 2). Jde zároveň o 4. nejlidnatější stát světa. V roce 2015 byla hustota zalidnění Indonésie okolo 145 lidí/km². Pozoruhodný je ostrov Jáva, kde leží hlavní město Indonésie Jakarta. Hustota zalidnění na největším ostrovu Indonésie přesahuje přes 1000 lidí/km².¹³¹

Graf č. 2: Rozložení populace v jihovýchodní Asii

zdroj: vlastní zpracování na základě dat OSN a Světové banky

9.1.1. Přehled populační politik v jihovýchodní Asii

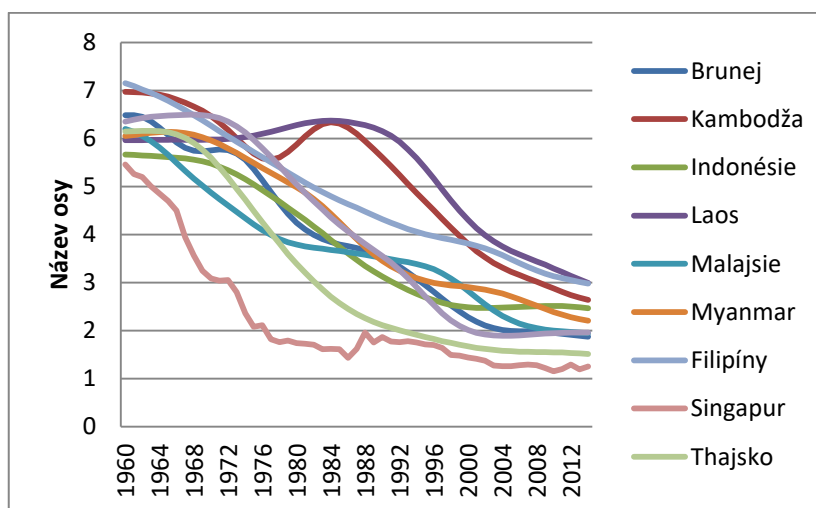
Země jihovýchodní Asie jsou v různých fázích demografického přechodu a od toho se odvíjí jejich demografický vývoj a struktura. Už od 60. let 20. století docházelo

¹³¹ Indonésie. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/indonesie/index.html.

v některých zemích k zavádění populačních programů k usměrňování demografických trendů. Vrcholem rozkvětu byla 70. léta, kdy mnoho zemí zavedlo různé populační programy. Státy, které se zavázaly ke snížení úhrnné plodnosti a implementovaly programy plánovaného rodičovství v průběhu 70. a 80. let 20. století, byly Singapur, Thajsko, Indonésie, Vietnam, Filipíny a Malajsie. Oficiální populační politiku nezavedly pouze tři státy Brunej, Laos a Myanmar. Kambodža se dlouhá léta řadila mezi ně, avšak vláda nakonec na začátku 21. století přijala anti-natalitní populační politiku.

Programy se v rámci regionu jihovýchodní Asie lišily, stejně jako podmínky, které v daných zemích panovaly. Ekonomická a demografická situace byla odlišná, každá ze zemí byla na jiné úrovni ekonomického rozvoje a měla jiné postavení v jednotlivých fázích demografické revoluce. Jeden z faktorů, který je spojovalo, byla vysoká úhrnná plodnost. V roce 1960 měly současné státy ASEANU průměrnou úhrnnou plodnost 6,2. Jak je patrné z grafu níže, ve většině zemí jihovýchodní Asie se úhrnná plodnost konstantně snižovala. Výjimku tvoří státy Laos a Kambodža, kde od poloviny 70. let do poloviny 80. let 20. století docházelo k nárůstu úhrnné plodnosti. Nicméně i tyto země časem zaznamenaly pokles. V roce 2014 úhrnná plodnost klesla na 2,6 v Kambodži a 2,9 v Laosu. Avšak v porovnání s ostatními státy v regionu, není progres tak výrazný a úhrnná plodnost je na poměrně vysoké úrovni.

Graf č. 3: Úhrnná plodnost ve státech jihovýchodní Asie

zdroj: vlastní zpracování na základě dat OSN a Světové banky

Na situaci mělo vliv několik socio-ekonomických faktorů. Řada zemí v regionu patřila

či stále patří mezi velmi chudé státy. Země trpí nízkou úrovní rozvoje, nedostatečně rozvinutou zdravotní péčí, zaostalostí a izolovaností řady regionů v daných státech.

Vysoká úhrnná plodnost je zdrojem ekonomických problémů a brzdí rozvoj lidských zdrojů. V případě Kambodži a Laosu měly i jiné faktory vliv na demografické uspořádání v zemi. Těmito faktory bylo kambodžské utrpení při krvelačném vládnutí Rudých Khmerů a nepoměr mezi malou velikostí populace a velkého půdního fondu v Laosu. Progres zemí také brzdily samotné vlády, které zavedly anti-natalitní opatření příliš pozdě či vůbec.

Laoská vláda se vzhledem k nízké hustotě osídlení v minulosti snažila o pro-natalitní postoj obyvatelstva. Avšak k oficiální populační politice nepřistoupila. Na začátku 90. let zavedla pětiletý rozvojový plán, který uznal, že demografický rozvoj musí být slučitelný s hospodářským rozvojem, aby se zlepšil blahobyt obyvatel. Plán zdůraznil potřebu komplexních služeb veřejného zdravotnictví, včetně zdravotní péče o matky a děti a služeb plánovaného rodičovství. Plán také uznal, že velké rodiny mohou mít negativní dopad na zdraví žen a dětí a mohou omezit přínos žen k hospodářskému rozvoji. Od roku 1988 jsou ve velmi omezené míře schváleny některé antikoncepční metody v Laosu, ale vláda neposkytuje žádnou přímou podporu.¹³²

Kambodža zažila dlouhá léta vládních nepokojů a po tuto dobu vláda nevěnovala demografickým trendům velkou pozornost. Teprve až po ustálení situace vláda změnila přístup. Populační politiky byla oficiálně zavedena v roce 2004 a kambodžská vláda tehdy prohlásila:

„Královská vláda Kambodži se zavázala řešit otázky týkající se obyvatelstva na základě Akčního programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, která se konala v Káhiře v roce 1994 a následných revizích. Královská vláda proto uznává ústřední úlohu služeb reprodukčního zdraví, posílení postavení žen prostřednictvím rovného přístupu ke vzdělávání a veřejnému úřadu a souvislost mezi chudobou a rychlým populačním růstem.“¹³³

Od roku 2016 do roku 2030 má novou revidovanou populační politiku, která má lépe reagovat na aktuální demografické problémy Kambodži.¹³⁴ Vláda také přímo podporuje přístup k antikoncepčním metodám. Program je teprve v počátcích a dopady budou patrné

---

¹³² Lao People's Democratic Republic. In: *The United Nations* [online]. ©2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/lao.doc.

¹³³ National Population Policy. In: *Harvard T.H. Chan School of Public Health* [online]. 2003 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.hsph.harvard.edu/population/policies/cambodia.pop.pdf,ii>.

¹³⁴ National Population Policy 2016-2030. In: *UNFPA: Cambodia* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://cambodia.unfpa.org/en/publications/national-population-policy-2016-2030>.

později.

Filipíny mají v současnosti po Laosu druhou nejvyšší úhrnnou plodnost, která se blíží k 3 dětem na jednu ženu, a to i přes to, že od konce 60. let 20. století je zaznamenán pokles v důsledku zavedení populačních politik. Tento trend ovlivňuje náboženství v oblasti, které má nezastupitelnou roli ve filipínské společnosti. Většina lidí se hlásí ke katolické církvi, která tvrdě vystupuje a odsuzuje všechny metody, které by omezovaly reprodukci. Vysoká úhrnná plodnost není jediným problémem Filipín. Filipíny mají poměrně vysokou míru zalidnění, neefektivně využívají zemědělskou půdu, potýkají se s vysokou zaměstnaností, vysokou mírou chudoby a nerovnosti. Všechny tyto aspekty mají dopad na demografické uspořádání v zemi.¹³⁵

Myanmar je další zemí s poměrně vysokou úhrnnou plodností. Myanmarská vláda oficiálně nezavedla žádnou populační politiku a přístup k antikoncepci byl omezen po celé 20. století. V 90. letech se uvolnily podmínky a byl zaveden tzv. birth spacing program. Avšak i ten byl geograficky omezen a lišila se dostupnost jednotlivých metod. Jones odhaduje, že pokles úhrnné plodnosti byl spíše způsoben tzv. efektem sňatečnosti, kdy lidé odkládali sňatky a věnovali se jiným prioritám než zakládání rodin.¹³⁶

Nejlidnatější zemí v regionu je Indonésie. Úhrnná plodnost klesala již od 70. let 20. století, kdy byla zavedena první oficiální populační politika. Byla rozdělena na několik rozvojových plánů, které úspěšně snížily plodnost až na současnou míru 2,4. Anti-natalitní politika je zavedena až do současnosti, jelikož indonéská vláda si stanovila cíl snížit úhrnnou plodnost na 2,1 dítěte na jednu ženu.¹³⁷

Vietnam také zavedl od 60. - 70. let anti-populační politiku, která měla za cíl snížit porodnost a omezit růst obyvatel. Zahájila ji vietnamská komunistická vláda severního Vietnamu a v modifikované podobě se rozšířila po celém Vietnamu. Politika je zavedena až do současnosti. Je ovlivněna také sociokulturními hodnotami konfucianismu. Jádrem populační politiky byla propagace společenské normy malé rodiny prostřednictvím populačního programu omezující narození. Oficiálně byla zavedena politika jednoho nebo dvou dětí, které vedly ke snížení úhrnné plodnosti až na současných 1,9 dítěte na ženu.¹³⁸

---

¹³⁵ JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Asia Research Institute: Working Paper Series No. 196* [online]. 2013 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.aae.wisc.edu/hoseae/d10.pdf>, str. 30.

¹³⁶ JONES, Gavin. Fertility decline in Asia: The role of marriage change. In: *Asia-Pacific Population Journal* [online]. 2007, s. 13-32 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.ponline.org/node/200332>.

¹³⁷ JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Asia Research Institute: Working Paper Series No. 196* [online]. 2013 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.aae.wisc.edu/hoseae/d10.pdf>, str. 30.

¹³⁸ PHAM, Bang Nguyen, Peter S. HILL, Chalapati RAO a Wayne HALL. *THE EVOLUTION OF POPULATION POLICY IN VIET NAM* [online]. 2012 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z:

Malajsie je jedna z mála zemí v regionu, která v roce 1982 změnila svůj diskurz a přistoupila k pro-natalitní politice. Tehdejší premiér Dr. Mahathir Mohamad se nechal slyšet, že ve větší velikosti populace spatřuje ekonomické výhody. Byla schválena norma pěti dětí a sám předseda vlády vyzval rodiny mít pět dětí. Zavedly se nově mateřské dávky na čtvrté a páté dítě.¹³⁹ Nakonec byl tento směr neudržitelný a v tichosti se od této politiky upustilo. Malajsie dosáhla ekonomického rozvoje, který přispěl ke kvalitě života obyvatel a měl dopad na demografickou strukturu, jelikož za vyšší úrovní života přišlo mnoho migrantů z okolních států. Největší zastoupení mají malajští Číňani a Indové. Mezi etnickými skupinami panují rozdíly v úhrnné plodnosti, což se taktéž odráží na demografické skladbě Malajsie.¹⁴⁰

Brunejská vláda nikterak nezasahuje a neovlivňuje úroveň úhrnné plodnosti. Brunej, stejně jako Laos, nepodporuje přístup k antikoncepčním metodám. Vláda nepovažuje zavedení populačních politik za nutné, jelikož dosavadní demografický vývoj považují za uspokojivý.¹⁴¹

Thajsko bylo průkopníkem populačních politiky v regionu jihovýchodní Asie. Byla to jedna z prvních zemí spolu se Singapurem, která zavedla politiku kontrolující úhrnnou plodnost. První iniciativy vzešly už v 60. let 20. století od nevládních neziskových organizací, které se problematice věnovaly. Následně se iniciativy ujala vláda a zavedla anti-natalitní politiku. Zavedená politika byla velmi úspěšná a bylo dosaženo požadovaného snížení.

Singapurská populační politika se v průběhu let měnila v závislosti na demografické skladbě. Již od 60. let 20. století singapurská vláda plně participuje a uvedla do chodu populační politiky anti-natalitního charakteru. Úspěch politiky na sebe nenechal dlouho čekat a úhrnná plodnost radikálně klesala. Od poloviny 70. let úhrnná plodnost klesla pod hranici prosté reprodukce, proto vláda od 80. let přistoupila k pro-natalitní politice, kterou provádí dodnes.

Thajsko i Singapur dosáhly jedné z nejnižších úhrnných plodností v regionu jihovýchodní Asie. Jejich hodnoty úhrnné plodnosti jsou hluboko pod úrovní prosté

<http://epc2012.princeton.edu/papers/120007>.

¹³⁹ Is population control policy relevant in China, Singapore and Malaysia? In: *UK ESSAYS* [online]. 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.ukessays.com/essays/education/population-control-policy-education-essay.php>.

¹⁴⁰ JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Demography Program: Research School of Social Sciences* [online]. 1999 [cit. 2017-05-10], str. 5.

¹⁴¹ JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Asia Research Institute: Working Paper Series No. 196* [online]. 2013 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.aae.wisc.edu/hoseae/d10.pdf>, str. 30.

reprodukce, což s sebou přináší řadu problémů, v podobně nedostatečné obnovy obyvatel a stárnutí populace. Trend je třeba zvrátit, aby se předešlo v budoucnu vážným problémům. Vlády se aktivně zapojují a provádí kroky k navýšení úhrnné plodnosti, avšak prozatím neúspěšně.

9.2. Hospodářská situace v oblasti JV Asie

I když ústřední téma práce je populační politika jihovýchodní Asie, je nutné nastínit rovněž hospodářskou situaci v regionu pro dokreslení všech souvislostí. Jak bylo popsáno výše, ekonomická situace má dopad na populační uspořádání v zemi.

Ekonomika jihovýchodní Asie je velmi dynamická a v letošním roce oslaví 50. let od svého založení. Základním pilířem ekonomik je ekonomicko-politická organizace Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Sdružení vzniklo 8. srpna v roce 1967 v Bangkoku v Thajsku podepsáním Bangkokske deklarace. Zakládající státy byly Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur a hostující Thajsko.¹⁴²

Cílem bylo rozšířit členskou základnu a zařadit do společenství všechny státy jihovýchodní Asie. Postupem času se připojovaly další státy až na současných 10 členů. Brunej se stala členem 7. ledna 1984, Vietnam 28. července 1995, Laos a Myanmar 23. července 1997 a poslední člen Kambodža se připojila 30. srpna 1999. Mezi státy jihovýchodní Asie se řadí ještě Východní Timor. Jde o malý a velmi rozporuplný stát. Řada států světa uznala jeho suverenitu teprve nedávno. Timor v současné době nepatří mezi členy ASEANu, ale aktivně se o členství snaží od roku 2002, kdy mu byla uznána většinou států nezávislost. Oficiální žádost o členství Východní Timor podal v roce 2011, kdy předsedala ASEANu Indonésie. Žádost o členství byla zamítnuta z důvodů nepřipravenosti.¹⁴³

Při založení se státy definovaly 7 cílů a účelů, kterých chtějí skrze společenství dosáhnout:

1. zrychlení ekonomického růstu, sociální pokrok a kulturní rozvoj v regionu prostřednictvím společných snah s cílem posílit základy prosperujícího a mírového společenství,
2. podpořit regionální mír a stabilitu, dodržovat základy spravedlnosti a právního řádu a vše v souladu s Chartou OSN,

---

¹⁴² History: The Founding of ASEAN. In: *Association of Southeast Asian Nations* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://asean.org/asean/about-asean/history/>.

¹⁴³ Ibid.

3. podpora aktivní spolupráce a vzájemné pomoci v otázkách společných zájmu v hospodářských, sociálních, kulturních, technických a vědeckých oblastí,
4. poskytnutí vzájemné pomoci ve vzdělání, ve vědeckých a odborných činnostech,
5. efektivnější spolupráce v zemědělství a průmyslu, rozšíření obchodu, včetně studie o mezinárodním obchodu se surovinami, zlepšení logistiky v této oblasti a zvýšení životní úrovně obyvatel,
6. propagace jihovýchodních studií,
7. udržovat úzké vztahy s další mezinárodními a regionálními organizacemi s podobnými cíli a účely.¹⁴⁴

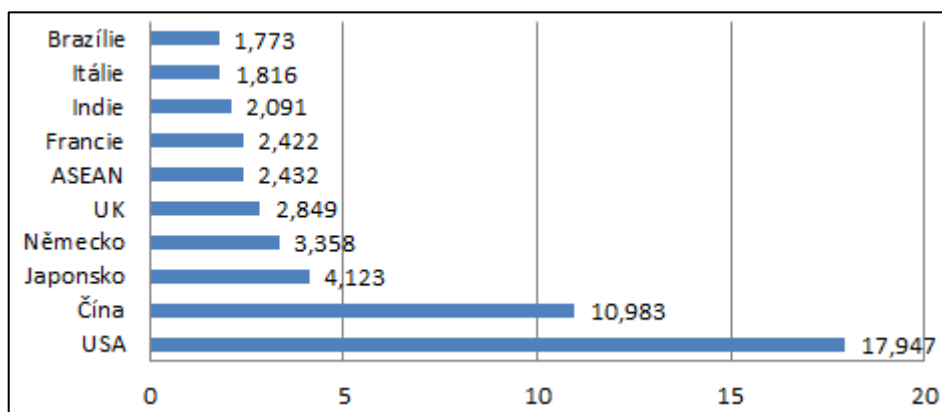
ASEAN v současnosti představuje jednoho z nejsilnějších hráčů na ekonomickém poli. Státy vykazují robustní ekonomický růst v porovnání s ostatními státy světa. Mezi lety 2000 a 2013 HDP ASEANu rostlo v průměru okolo 5,1%. Jako skupina má společenství jeden z největší vnitřních trhů na světě a rychle rozvíjející střední třídu. V minulosti vyslovil ASEAN velmi ambiciózní plán, jelikož se jedná o velmi nesorměrnou skupinu států, na vytvoření hospodářského společenství. ASEAN Economic Community (AEC) vznikl v roce 2015. Šlo o významný mezník celého společenství. Hospodářské společenství odbouralo některé překážky v obchodu mezi zeměmi a ulehčilo vzájemnou obchodní výměnu. V roce 2015 státy ASEANu jako skupina představovaly 6. největší ekonomiku světa a 3. největší ekonomiku Asie po Číně a Japonsku (viz Graf č. 4 a Příloha č. 4).¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ History: The Founding of ASEAN. In: *Association of Southeast Asian Nations* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://asean.org/asean/about-asean/history/>.

¹⁴⁵ ASEAN Economic Community. In: *Association of Southeast Asian Nations* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://asean.org/asean-economic-community/>.

Graf č. 4: HDP v roce 2015 (současné ceny – miliardy USD)¹⁴⁶

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ASEAN Economic Community: Chartbook 2016

Státům jihovýchodní Asie se po ekonomické stránce nedařilo vždy tak dobře. V roce 1997 zde vypukla velká hospodářská krize, která následně paralyzovala ekonomiky skoro celého světa. Až do vypuknutí krize byly státy jihovýchodní Asie považovány za vzor pro ostatní ekonomiky. Tyto ekonomiky, pro které se vžilo označení jako Asijská tygři, představovaly hospodářsky nejdynamičtější a nejúspěšnější region ve světové ekonomice, s tempy hospodářského růstu převyšujícími vysoce průměr vyspělých i ostatních rozvojových ekonomik. Rychlost a rozsah zhoršení ekonomické situace v postižené oblasti byly proto naprosto neočekávané. Krize předčila svoji intenzitu, rozsah, dopad na postižené ekonomiky i světovou ekonomiku jako celek. Asijská krize se šířila prostorově mezi státy i mezi trhy.

Nejprve se začala projevat poklesem kurzů měn a cen akcií, velice rychle přešla v krizi bankovní a následně v krizi postihující celou reálnou ekonomiku. Ohniskem vypuknutí se stalo Thajsko kvůli expandující ekonomice na jedné straně a prohlubujícím schodkem běžného účtu platební bilance na straně druhé. Následně se krize přelila do ostatních států.¹⁴⁷

ASEAN je organizace otevřená pro spolupráci. Během svého působení navázala vztahy s řadou států. Vyzdvihnout je nutné vztahy mezi ASEANem, Čínskou lidovou republikou, Korejskou republikou a Japonskem. Tato kooperace mezi státy dostala pojmenování ASEAN + 3. Spolupráce byla započata v roce 1997, ale institucionalizovaná byla až v roce

¹⁴⁶ ASEAN ECONOMIC COMMUNITY: CHARTBOOK 2016 [online]. Jakarta: The ASEAN Secretariat, 2016 [cit. 2017-05-01]. ISBN 978-602-6392-02-2. Dostupné z: <http://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2016/11/AEC-Chartbook-2016-1.pdf>.

¹⁴⁷ JONÁŠ, Jiří. Světová ekonomika na přelomu tisíciletí. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-016-3, str. 130-132.

1999. Cílem je posilování a prohlubování spolupráce v různých oblastech a na různých úrovních ve východní Asii.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Cross-border Infrastructure: Association of Southeast Asian Nations Plus Three (ASEAN+3) cooperation on energy, transport, and information & communications technology. In: *ASIA REGIONAL INTEGRATION CENTER: TRACKING ASIAN INTEGRATION* [online]. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://aric.adb.org/initiative/association-of-southeast-asian-nations-plus-three-cooperation-on-energy-transport-and-information-communications-technology>.

10. Demograficko-ekonomická analýza regionu

Analýza bude provedena skrze kompozitní indikátor. Kompozitní indikátor představuje ukazatel, který je sestrojen z několika sub-indikátorů. Dílčí indikátory byly vybrány v návaznosti na zkoumanou tematiku. Analýza pracuje s daty Světové banky, OSN a Population Reference Bureau, které mají mezinárodně uznávané statistiky. Tím je vyvarováno případného zkreslení při užití vládních dat a statistik, kde mohou být použity odlišné metodiky při zjišťování údajů a data často bývají neaktualizovaná či veřejně nepřístupná. Pro neúplnost aktuálních dat, jsou v práci použity data starší, konkrétně z roku 2014.

Autorka do své analýzy zařadila ukazatele demografické, sociální a ekonomické (viz Příloha č. 5). Do prvního pilíře se řadí indikátory úhrnné plodnosti, hrubé míry porodnosti, úhrnné plodnosti adolescentů, přirozený roční přírůstek, očekávaná délka života při narození, kojenecká úmrtnost, hrubá míra úmrtí. Sociální pilíř zahrnuje urbanizaci, antikoncepční prevalenci, index lidského rozvoje a podíl žen s vysokoškolským vzděláním. Ekonomický pilíř obsahuje ukazatele HDP na obyvatele, míra nezaměstnanosti, míra růstu HDP, podíl ekonomicky aktivních či míru zaměstnanosti v primárním sektoru.

Vybrané ukazatelé jsou zatíženy dalšími proměnnými, které ovlivňují danou hodnotu. Například v případě ekonomického pilíře jsou ukazatelé ovlivňováni šedou ekonomikou. Definice šedé ekonomiky se různí, každý z autorů k ní přistupuje z trochu jiného úhly. Bruno S. Frey a Friedrich Schneider o šedé ekonomice řekli toto: „*Podle dominantní definice šedá ekonomika zahrnuje všechny produktivní (tedy přidanou hodnotu vytvářející) činnosti, které nejsou oficiálně zaznamenány, které by ale měly být započítány do hrubého národního produktu. Taková definice nezahrnuje činnosti, které se nezapočítávají do hrubého národního produktu (HNP). Příkladem jsou např. domácí práce.*“¹⁴⁹

Kvalita sekundárních dat není vždy dostačující. Mnohdy se stává, že některé hodnoty jsou neznámé. Tomu se nelze vyhnout, ovšem podíl chybějících hodnot v datech by měl být obecně nízký (někdy se orientačně uvádí do 5 %).¹⁵⁰ Jak je patrné z tabulky původních dat, ani tato analýza se chybějícím datům nevyhnula. Konkrétně chybějí tři údaje o podílu vysokoškolského obyvatelstva a jedna hodnota o antikoncepční prevalenci.

¹⁴⁹ FREY, Bruno S. a Friedrich SCHNEIDER. Neoficiální a šedá ekonomika. *Trade-off* [online]. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://eceta.cz/wp-content/uploads/2016/02/TRADE_OFF_web_02015.pdf, str. 9.

¹⁵⁰ Minařík, Bohumil: VII — Kompozitní indikátory (teoretická část), str. VII — 2.

Neznámé údaje v daném rozboru splňují podmínku, že chybějících hodnot by mělo být do 5%. Analýza je tudíž proveditelná.

Pro sestavení kompozitního indikátoru je zapotřebí zjistit závislosti jednotlivých sub-indikátorů na sobě. Toho bylo dosaženo skrze Pearsonova koeficientu sestrojeného ve statistickém programu STATISTICA 12.

Z matice lze vyčíst několik věcí. V první řadě je vidět, že mezi několika dílčími ukazateli je poměrně vysoká závislost. Například mezi kojenecké úmrtnosti a porodností, či mezi mírou růstu HDP a podílem vysokoškolského obyvatelstva. Korelace mezi některými sub-indikátory není překvapující, protože úzký vztah mezi ukazateli je zřetelný na první pohled.

Tabulka č. 4: Pearsonův koeficient (zdroj: data ze statistik Světové banky, Asian Development Bank, Population Reference Bureau)

Proměnná	Korelace (List1 v Final Data) Označ. korelace jsou významné na hlad. p < ,05000N=7 (Celé případy vynechány u ChD)															
	Hrubá míra porodnosti (narozených na 1000 obyvatel)	Úhmná plodnost (počet narozených na ženu)	Úhmná plodnost adolescentů (počet narozených na 1000 žen ve věku 15-19 let)	Přirozený roční přírůstek (%)	Očekávaná délka života při narození	Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených)	Míra úmrtí (na 1000 obyvatel)	Urbanizace (% podíl obyvatel)	Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%)	Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let)	HDI	HDP na obyvatele (USD)	Míra nezaměstnanosti (% podíl z celkového počtu pracovních sil)	Míra růst HDP (%)	Ekonomická aktivita (% podíl z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let)	Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil)
Hrubá míra porodnosti (narozených na 1000 obyvatel)	1,000000	0,981547	0,751532	0,696281	-0,892125	0,859576	0,266948	-0,620653	-0,861452	-0,652186	-0,833319	-0,632720	0,360671	0,848294	0,175909	0,397935
Úhmná plodnost (počet narozených na ženu)	0,981547	1,000000	0,813154	0,639580	-0,927755	0,820495	0,375713	-0,629986	-0,779633	-0,635603	-0,822973	-0,652146	0,477361	0,758838	0,082221	0,421421
Úhmná plodnost adolescentů (počet narozených na 1000 žen ve věku 15-19 let)	0,751532	0,813154	1,000000	0,099223	-0,899921	0,810155	0,808058	-0,857116	-0,572010	-0,131116	-0,911934	-0,775287	0,292223	0,328770	0,372229	0,747908
Přirozený roční přírůstek (%)	0,696281	0,639580	0,099223	1,000000	-0,364478	0,427457	-0,434593	0,077234	-0,520160	-0,882570	-0,200550	0,030451	0,404850	0,862733	-0,224449	-0,303331
Očekávaná délka života při narození	-0,892125	-0,927755	-0,899921	-0,364478	1,000000	-0,824820	-0,638459	0,725739	0,764440	0,483268	0,895541	0,803530	-0,342127	-0,545738	-0,131139	-0,558920
Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených)	0,859576	0,820495	0,810155	0,427457	-0,824820	1,000000	0,452327	-0,664502	-0,751868	-0,370307	-0,874891	-0,551619	0,028700	0,613838	0,535269	0,469562
Míra úmrtí (na 1000 obyvatel)	0,266948	0,375713	0,808058	-0,434593	-0,638459	0,452327	1,000000	-0,665671	-0,159327	0,240499	-0,622407	-0,645279	0,126690	-0,254185	0,255103	0,691182
Urbanizace (% podíl obyvatel)	-0,620653	-0,629986	-0,857116	0,077234	0,725739	-0,664502	-0,665671	1,000000	0,670097	-0,142142	0,925469	0,903245	-0,042801	-0,356123	-0,597192	-0,947812
Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%)	-0,861452	-0,779633	-0,572010	-0,520160	0,764440	-0,751868	-0,159327	0,670097	1,000000	0,465744	0,830252	0,744093	-0,055942	-0,841966	-0,342483	-0,508502
Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let)	-0,652186	-0,635603	-0,131116	-0,882570	0,483268	-0,370307	0,240499	-0,142142	0,465744	1,000000	0,177814	0,065317	-0,373171	-0,682403	0,481940	0,388182
HDI	-0,833319	-0,822973	-0,911934	-0,200550	0,895541	-0,874891	-0,622407	0,925469	0,830252	0,177814	1,000000	0,875358	-0,084352	-0,554618	-0,527163	-0,792320
HDP na obyvatele (USD)	-0,632720	-0,652146	-0,775287	0,030451	0,803530	-0,551619	-0,645279	0,903245	0,744093	0,065317	0,875358	1,000000	-0,097167	-0,372045	-0,290081	-0,839218
Míra nezaměstnanosti (% podíl z celkového počtu pracovních sil)	0,360671	0,477361	0,292223	0,404850	-0,342127	0,028700	0,126690	-0,042801	-0,055942	-0,373171	-0,084352	-0,097167	1,000000	0,250896	-0,514574	0,063764
Míra růst HDP (%)	0,848294	0,758838	0,328770	0,862733	-0,545738	0,613838	-0,254185	-0,356123	-0,841966	-0,682403	-0,554618	-0,372045	0,250896	1,000000	0,136021	0,148496
Ekonomická aktivita (% podíl z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let)	0,175909	0,082221	0,372229	-0,224449	-0,131139	0,535269	0,255103	-0,597192	-0,342483	0,481940	-0,527163	-0,290081	-0,514574	0,136021	1,000000	0,599941
Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil)	0,397935	0,421421	0,747908	-0,303331	-0,558920	0,469562	0,691182	-0,947812	-0,508502	0,388182	-0,792320	-0,839218	0,063764	0,148496	0,599941	1,000000

Autorka vybrala po zvážení sedm ukazatelů, které považovala za vhodné vzhledem ke zkoumanému jevu. První z nich je přirozený přírůstek, který uvádí rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými ve sledovaném období. V našem případě se jedná o roční přirozený přírůstek. Další vybraný ukazatel je kojenecká úmrtnost. Tento sub-indikátor neuvádí jen počet zemřelých dětí do jednoho roku věku, ale mnoho odborníků ho považuje za vhodný ukazatel pro odraz zdravotního stavu dané země. Úroveň zdravotnictví se liší v rámci světa. Například v Japonsku podle odhadů umírá z 1 000 narozených dětí pouhých 5. Naopak v afrických zemích umře 100 dětí z 1 000.¹⁵¹ Podle autorky je vhodným ukazatelem v případě kontextu populačních politik antikoncepční prevalence. Daný ukazatel uvádí procentuální podíl žen ve věku 15-49 let, které užívají nějaká antikoncepční přípravky.

Dále byly zahrnuty do statistické analýzy ukazatele jako urbanizace, podíl žen s vysokoškolským vzděláním, HDP na obyvatele a míra zaměstnanosti v primárním sektoru. Tyto sub-indikátory představují vhodné ekonomické ukazatele a demonstrují také míru vyspělosti dané země.

Tabulka č. 5: Korelační matice (vlastní zpracování na základě původních dat)

Proměnná	Korelace (List1 v Kopie - Původní data pro DP)Označ. korelace jsou významné na hlad. p < ,05000N=7 (Celé případy						
	Přirozený roční přírůstek (%) - X1	Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených) - X2	Urbanizace (% podíl obyvatel)- X3	Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%) - X4	Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let) - X5	HDP na obyvatele (USD) - X6	Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil) - X7
Přirozený roční přírůstek (%) - X1	1,000000	0,427457	0,077234	-0,520160	-0,882570	0,030451	-0,303331
Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených) - X2	0,427457	1,000000	-0,664502	-0,751868	-0,370307	-0,551619	0,469562
Urbanizace (% podíl obyvatel)- X3	0,077234	-0,664502	1,000000	0,670097	-0,142142	0,903245	-0,947812
Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%) - X4	-0,520160	-0,751868	0,670097	1,000000	0,465744	0,744093	-0,508502
Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let) - X5	-0,882570	-0,370307	-0,142142	0,465744	1,000000	0,065317	0,388182
HDP na obyvatele (USD) - X6	0,030451	-0,551619	0,903245	0,744093	0,065317	1,000000	-0,839218
Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil) - X7	-0,303331	0,469562	-0,947812	-0,508502	0,388182	-0,839218	1,000000

Jak je patrné z tabulky, mezi některými ukazateli jsou vysoké závislosti. Například mezi HDP/obyvatel a urbanizací, kde míra závislosti přesahuje 0,9. Vysoká korelace (hodnoty nad 0,7) mezi proměnnými není žádoucí pro sestavení kompozitního indikátoru, proto byly stanoveny váhy jednotlivých ukazatelů. K vypočítání vah se dá dospět několika způsoby. Autorka se rozhodla pro užití matice párových porovnání. Základem této metodiky je určit, který sub-indikátor je pro autora pro sestavení kompozitního indikátorů důležitý, a který

¹⁵¹ JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4, str. 115.

je méně. Ukazatelům s vysokou korelační závislostí byla přiřazena hodnota 0,5. Závažnějším hodnotám byla dána hodnota 1. Méně závažným naopak připsána hodnota 0.

Tabulka č. 6: Párování porovnání indikátorů (vlastní zpracování na základě původních dat)

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	Součet	Váhy
X1		0	1	1	0,5	1	1	4,5	0,214286
X2	1		1	1	1	1	1	6	0,285714
X3	0	0		1	1	0,5	0,5	3	0,142857
X4	0	0	0		0	1	0	1	0,047619
X5	0,5	0	0	1		0	0	1,5	0,071429
X6	0	0	0,5	0	1		0,5	2	0,095238
X7	0	0	0,5	1	1	0,5		3	0,142857

Dalším krokem k sestrojení kompozitního indikátoru je standardizace. Účelem standardizace je původní hodnoty převést do bezrozměrných hodnot, které se následně budou lépe agregovat. Pro standardizaci byla v tomto případě zvolena metoda max-min. Metoda max-min (anglicky re-rescaling) transformuje původní hodnoty na stupnici se stobodovou škálou.

Pro indikátory typu Max se bezrozměrná hodnota vypočítá jako:

$$B_j = \frac{X_j - \min\{X_j\}}{\max\{X_j\} - \min\{X_j\}} 100$$

Pro indikátory typu Min použijeme vztah:

$$B_j = \frac{\max\{X_j\} - X_j}{\max\{X_j\} - \min\{X_j\}} 100$$

Při tom $\min\{X_j\}$, $\max\{X_j\}$ reprezentují nejmenší a největší v souboru jednotek zjištěnou hodnotu j -tého indikátoru.¹⁵²

¹⁵² Minařík, Bohumil: VII — Kompozitní indikátory (teoretická část), str. VII - 3 a VII - 4.

Tabulka č. 7: Rozdělení sub-indikátorů (min-max)

	Přirozený roční přírůstek (%)	Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených)	Urbanizace (% podíl obyvatel)	Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%)	Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let)	HDP na obyvatele (USD)	Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil)
	MIN	MIN	MAX	MAX	MAX	MAX	MIN
Brunej	0,181459	0,874251497	0,709219234	0,429660099		0,7271415	0,989179831
Kambodža	0,0048981	0,518962076	0		0,2	0	0,22094787
Indonésie	0,3121195	0,572854291	0,408738646	0,295658277	0,386206897	0,043797	0,266392578
Laos	0	0	0,214339632	0	0,120689655	0,0120249	0,331313588
Malajsie	0,1423523	0,920159681	0,67302418	0,302047871	0,075862069	0,1859555	0,736637089
Myanmar	0,6409521	0,231536926	0,164016305		0	0,002414	0,54338889
Filipíny	0,0438385	0,588822355	0,301612863	0,432390691	0,137931034	0,032388	0,341484532
Singapur	0,2813115	1	1	1	0,544827586	1	1
Thajsko	1	0,826347305	0,360566641	0,794580541	1	0,0887839	0,240856973
Vietnam	0,4619324	0,688622754	0,156467806	0,266610664	0,94137931	0,0174412	0

Hodnoty byly rozdělené na Min a Max v závislosti na žádoucí velikost sub-indikátoru. Příkladem indikátoru Max je například HDP na obyvatele. Naopak typickým příkladem pro indikátor Min je kojenecká úmrtnost. V tabulce jsou červeně označeny hodnoty indikátorů max a min.

Jak je patrné z tabulky, máme zde chybějící údaje některých indikátorů. Konkrétně chybí antikoncepční prevalence Bruneje. Stejný problém je také u ukazatele podílu žen s vysokoškolským vzděláním, kde chybí dokonce dva údaje. Data nebyla nalezena, avšak se jedná o sub-indikátory, které jsou považovány za stěžejní v tomto výzkumu. Proto by bylo neefektivní je vyřadit. Navíc jak již bylo řečeno výše, základní podmínkou je, aby chybějících hodnot bylo pod 5%. Zkoumaná data tuto podmínku splňují. Podíl chybějících údajů se rovná asi 4,2%.

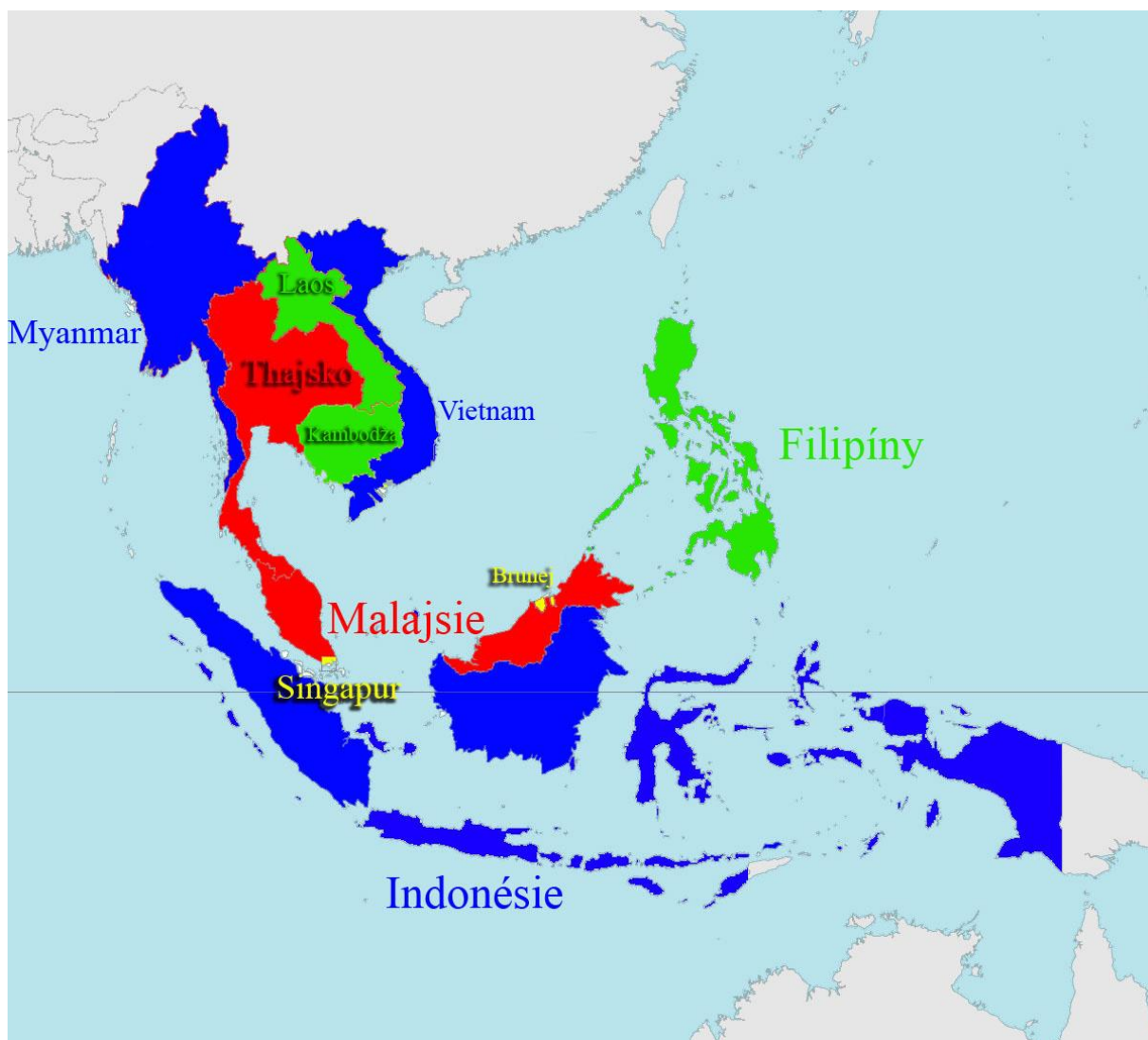
Následně bylo možné přejít k metodě max-min a sestrojít vážené normované hodnoty. Zjištěné výsledky byly posléze agregovány pomocí metody váženého průměru. Tabulka níže demonstruje výsledky kompozitního indikátorů. Pro přehlednost byly výsledky vynásobeny stem a přiřazeny k jednotlivým výsledkům pořadí.

Tabulka č. 8: Výsledky kompozitního indikátoru

Vážené normované hodnoty a jejich průměr										
	Přirozený roční přírůstek (%)	Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených)	Urbanizace (% podíl obyvatel)	Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%)	Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let)	HDP na obyvatele (USD)	Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil)	Výsledky		
	MIN	MIN	MAX	MAX	MAX	MAX	MIN	Průměr	Násobky 100	Pořadí
Brunej	0,038884	0,249786142	0,10131703	0,020460005		0,069252	0,141311404	0,103501705	10,35017	2
Kambodža	0,00105	0,148274879	0		0,014285714	0	0,031563981	0,032529028	3,252903	9
Indonésie	0,066883	0,163672655	0,05839124	0,014078966	0,027586207	0,004171	0,038056083	0,053262719	5,326272	6
Laos	0	0	0,03061995	0	0,00862069	0,001145	0,047330513	0,012530911	1,253091	10
Malajsie	0,030504	0,262902766	0,09614631	0,014383232	0,005418719	0,01771	0,10523387	0,076042715	7,604272	4
Myanmar	0,137347	0,066153407	0,0234309		0	0,00023	0,077626984	0,050798012	5,079801	7
Filipíny	0,009394	0,168234959	0,04308755	0,020590033	0,009852217	0,003085	0,048783505	0,043289542	4,328954	8
Singapur	0,060281	0,285714286	0,14285714	0,047619048	0,038916256	0,095238	0,142857143	0,116211859	11,62119	1
Thajsko	0,214286	0,23609923	0,05150952	0,037837169	0,071428571	0,008456	0,034408139	0,093431993	9,343199	3
Vietnam	0,098986	0,196749358	0,02235254	0,012695746	0,067241379	0,001661	0	0,057097943	5,709794	5

Na základě výsledků byly vytvořeny čtyři shluky. Tyto shluky jsou i barevně demonstrovány na obrázku níže. V první skupině se shlukují státy s nejlepšími výsledky kompozitního indikátoru. Těmito státy jsou Singapur a Brunej. V druhé skupině jsou státy Thajsko a Malajsie. V dalším shluku jsou státy Indonésie, Vietnam, a Myanmar. A v poslední skupině jsou státy s nejnižšími hodnotami kompozitního indikátoru. A jsou jimi Filipíny, Kambodža a Laos.

Obrázek č. 4: Grafické zpracování kompozitního indikátoru

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat kompozitního indikátoru

11. Historický vývoj populačních iniciativ ve vybraných zemí

jihovýchodní Asie

Výsledky předchozí demograficko-ekonomické analýzy ukazují, že demografická i ekonomická situace se mezi zeměmi jihovýchodní Asie dosti liší. Velký vliv na to má několik faktorů. Jedním z nich je přístup vlád k populační politice, která utváří demografický ráz země a následně ovlivňuje i ekonomickou situaci v zemi. Další kapitola se bude věnovat analýzám populačních politik v oblasti jihovýchodní Asie. Na základě výsledkům kompozitního indikátoru a rozřazení zkoumaného vzorku států do čtyř shluků, bude vybrána z každého vzorku jedna země. Následně bude analyzována populační politika a vládní přístup k populačnímu růstu vybraných států. Poslední shluk tvoří země, které nemají oficiální populační politiku, nebo politika není natolik rozvinutá, aby výrazněji změnila populační trend, či na demografickou strukturu působí další činitele, jejichž vliv je na tolik silný, že populační politika se v tomto prostředí prosadí jen velmi těžce. Práce se proto zaměří na úspěšnější politiky z prvních třech shluků a poslední shluk nebude blíže rozebrán.

Z prvního shluku je vybrán stát, který je první v pořadí, Singapur. Singapur je unikátní stát mnoha ohledech. V porovnání s ostatními zeměmi jihovýchodní Asie je rozlohou nejmenší stát oblasti, ale zároveň nejbohatší v porovnání HDP na obyvatele. Zároveň má největší hustotu zalidnění v regionu. Jde o městský stát a všichni lidé jsou koncentrováni na jednom místě. Podle CIA Factbooku byla hustota zalidnění v roce 2016 asi 8 295 obyvatel na km².¹⁵³

Z druhé zkoumané skupiny bude vybráno Thajské království. Thajsko bylo první zemí v oblasti a jedna z první zemí na světě, která opustila zastaralý diskurz o velké a rostoucí populaci představující pro stát zdroj národní síly a přijalo názor, který říká, že nekontrolovaný růst obyvatel znamená hrozbu pro rozvojové cíle. Vlády opustily pro-natalitní politiku, zavedly programy omezující porodnost, rozšířily vzdělávací programy a kampaně, zvýšily dostupnost antikoncepce a vytvořily sociální programy na podporu rodin s menším počtem dětí.

Z další skupiny bude analyzována Indonésie, jako zástupce třetího shluku. Indonésie taktéž prodělala řadu demografických změn, jednou z nich bylo snížení plodnosti. Ale na rozdíl od Thajska či Singapuru nebyla změna tak razantní. Proto Indonésie nadále podporuje snížení plodnosti na úroveň prosté reprodukce.

---

¹⁵³ EAST & SOUTHEAST ASIA: SINGAPORE. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/sn.html>.

11.1. Singapur

Jak již bylo řečeno výše, v jihovýchodní Asii panují velké prostorové rozdíly v plodnosti, kojenecké úmrtnosti či průměrné délce života. Stát Singapur je v mnoha ohledech odlišný od ostatních států jihovýchodní Asie. Po demografické stránce jde o stát s nejnižší úhrnnou plodností v regionu. Historické populační změny byly v mnoha směrech jedinečné. Zejména v tom, že vláda se snaží od počátečního stádia hospodářského rozvoje zvrátit některé populační trendy. O singapurské vládě se někdy hovoří jako o intervenční či paternalistické.¹⁵⁴ Někteří autoři uvádí, že jednání vlády není překvapující z důvodů velikosti země a jejich zdrojů.

Pro lepší kontext je třeba nastínit historické události, které vedly až k vytvoření současné podoby Singapuru. Singapur představoval na přelomu 17. a 18. století jen malou rybářskou komunitu. V roce 1819 se tato rybářská komunita přeměnila na obchodní přístav pod britskou správou. Šlo o velmi strategické místo, hodně využívané. Proto se v dalších letech stal Singapur vyhledávaným městem. Obchod zde jen vzkvétal a nabízel mnoho pracovních míst. Přišlo sem velký počet přistěhovalců hlavně z Číny, Malajsie a Indie, kteří toužili po lepším životě. Tito migranti položili základ pro současné etnické složení singapurského obyvatelstva. Během 2. světové války byl Singapur obsazen Japonskem. Ke konci války s blížící se porážkou Japonska připadl Singapur opět Britům. Britové zde nesetřvali dlouho. Poslední britské jednotky odešly v roce 1959. Singapur se tak stal samosprávným státem v rámci britského Commonwealthu. Do čela země byla po volbách v roce 1959 dosazena strana Lidová akční strana (People's Action Party), která zemi vládne do současnosti. V roce 1962 proběhlo referendum, kde se většina vyjádřila pro připojení k Malajské federaci. Tato fúze však byla neúspěšná a po neshodách byl Singapur vyloučen. V roce 1965 se stává plně suverénním státem a získává nezávislost. Předsedou vlády se stal Lee Kuan Yew a v čele země stanul Yusof bin Ishak.¹⁵⁵

Vliv na demografickou strukturu má i migrace. Singapur představuje velmi dynamicky hospodářský stát a pracovní migrace zde není překvapující. Avšak migrační vlny

---

¹⁵⁴ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 4.

¹⁵⁵ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 5 a TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 201-202.

se měnily v závislosti na tehdejších podmínkách. Od 2. světové války až do 70. let se navyšoval počet občanů Singapuru. Vrcholu bylo dosaženo v roce 1970, kdy 97,1% z celkového počtu asi 2 milion obyvatel představovali občané Singapuru a obyvatelé s trvalým pobytem. Tento vývoj lze odůvodnit tehdejším zavedením kontrolních institucí, které upravovaly registraci občanství.

Od 80. let se situace otáčí a v důsledku otevírání ekonomiky a zakládání nových mezinárodních organizací dochází k přílivu cizinců. V současné době cizinci dominují v nízkokvalifikovaných pracích jako jsou stavební práce či úklid domácností a ve vysokokvalifikovaných pracích jako jsou informační technologie, strojírenství, bankovníctví či biotechnologie. Politiky zaměřené na zaměstnání cizinců nejsou přímo vázány na populační politiky státu, ale všechny politiky mají společným cíl v podobě posílení pracovního trhu Singapuru a posílení globální konkurenceschopnosti.¹⁵⁶

Populační vývoj v Singapuru je také ovlivňován národnostním složením obyvatel. V roce 2016 bylo singapurské národnostní složení následovné: 74,3% Číňanů, 13,4% Malajců, 9,1% Indů a 3,2% ostatní národnosti. Porodnost se mezi nimi značně liší. V roce 2016 měli Indové a Číňani úhrnnou plodnost shodnou okolo 1 dítěte na ženu, ale obyvatelům malajského původu dosahovala úhrnná plodnost dokonce na 1,81 dítěte na ženu.¹⁵⁷

Porodnost v Singapuru také je ovlivněna čínským horoskopem, podle kterého se většina obyvatel řídí. Mytologie čínského horoskopu uvádí, že nejlepší období pro zrození dítěte je tzv. "Rok Draka". Celkově má čínský zvěrokruh dvanáct zvířat. Drak symbolizuje jediné mýtické zvíře. Je považován za znamení síly a inteligence. Rok Draka se opakuje každých 12 let. Od konce druhé světové války byl "Rok Draka" již 6x:

- 27. ledna 1952 - 13. února 1953
- 13. února 1964 - 1. února 1965
- 31. ledna 1976 - 17. února 1977
- 17. února 1988 - 5. února 1989
- 5. února 2000 - 23. ledna 2001
- 23. ledna 2012 - 9. února 2013

---

¹⁵⁶ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 6.

¹⁵⁷ Total Fertility Rate by Ethnic Group. *Data.gov.sg* [online]. 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://data.gov.sg/dataset/010e61e1-b2fd-4df3-af72-01fc951e9ee6/resource/fd66384c-10d8-4e08-ae11-adeba09834ba>.

Lidé jsou přesvědčeni, že dítěti narozenému v tomto znamení je předurčeno být úspěšný a bohatý. Proto státy jako ČLR, Hongkong, Tchaj-wan či Singapore zažívají v letech Draka dětský boom. Podle statistiků některé země dokonce zaznamenávají až 5% nárůst v počtu narozených.¹⁵⁸

Naopak "Rok Tygra" je silně stigmatizován ve společnosti. Panuje zde přesvědčení, že děti narozené v tomto znamení, mají tendenci zpochybňovat autoritu, proto je pravděpodobné, že přivodí sobě i rodině problémy. V "roce tygra" klesá porodnost. Poslední takovýto rok byl v roce 2010 a na Tchaj-wanu způsobil vážné demografické a sociální problémy, jelikož se v tomto roce narodilo nejméně dětí v historii ostrova. Mezi čelními představiteli Tchaj-wanu to vyvolalo obavy a situace se začala řešit skrze různé podpory a přídatky na děti.¹⁵⁹

11.1.1. Populační programy

Populační politika Singapurů může být rozdělena do několika fází. V práci bude použito rozdělení autorky Mui Teng Yap. Tato singapurská profesorka rozděluje populační politiku a programy do třech fází. V první fázi se vláda na plánovaném rodičovství účastní jen nepřímo a datuje se od roku 1949 až do roku 1965. Druhá fáze je od roku 1966 do roku 1986 a vláda zavádí anti-natalitní programy na snížení porodnosti. Poslední fáze probíhá od roku 1987 až do současnosti. Pro tuto fázi je charakteristická pro-natalitní vládní politika.¹⁶⁰

První fáze spadá do období před získáním nezávislosti. Singapur byl stále pod nadvládou britské impéria. V tomto období neměla země žádnou oficiální populační politiku týkající se plánování rodiny nebo kontroly plodnosti.¹⁶¹ Pro poválečné období je charakteristický velký populační boom. Singapurská populace se zdvojnásobila mezi lety

---

¹⁵⁸ LIM, Rebecca. Enter the dragons: A baby boom for Chinese across Asia. *BBC News* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-asia-16589052>.

¹⁵⁹ KASTNER, Jens. Greater China: Tiger throttling Taiwan's birth rate. In: *Asia Times* [online]. 2011 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.atimes.com/atimes/China/MA12Ad01.html>, CIMA, Rosie. How the Chinese Zodiac Affects National Birth Rates. In: *Priceonomics* [online]. 2015 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://priceonomics.com/how-the-chinese-zodiac-affects-national-birth/>.

¹⁶⁰ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 203.

¹⁶¹ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 203.

1947 a 1957.¹⁶² Tento exponenciální růst vedl k řadě sociálním problémů, jako byl nedostatek potravin a bydlení, a zvýšila se obava o matky, které podstoupily více těhotenství. Do té doby bylo vnímáno plánování rodičovství jako osobní rodinná záležitost než národní zájem.¹⁶³ Proto se skupina dobrovolníků rozhodla o založení asociace, která by poskytla služby rodinného plánování. V červenci v roce 1949 byla v Singapuru založena Asociace plánovaného rodičovství (Family Planning Association of Singapore).¹⁶⁴

Hlavním cílem organizace bylo šířit zásady plánovaného rodičovství do všech koutů země. Byla zřízena centra ve městech i na vesnicích. Organizace umožňovala vzdělání pro veřejnost o plánovaném rodičovství a antikoncepčních metodách. Poskytovala také antikoncepční prostředky matkám. Kromě poskytnutí antikoncepčních prostředků a šíření osvěty o plánovaném rodičovství, byl dalším cílem asociace podpora matek při porodu a rození zdravých dětí, které budou přínosem pro celý národ.¹⁶⁵

V prvním roce působení asociace byly vybudovány tři kliniky. Počet klinik rychle narůstal stejně jako zájem. V roce 1965 měla asociace 34 klinik rozmístěných po celém Singapuru, které navštívilo opakovaně více jak 94 000 lidí. Kapacity organizace se časem staly nedostačující. Jediný aktér, který měl na uspokojení poptávky prostředky, byl stát. Proto Asociace plánovaného rodičovství vyzvala singapurskou vládu, aby převzala iniciativu. Vláda organizaci vyhověla. Stalo se tak v roce 1966 skrze zřízení Singapurské rady plánovaného rodičovství a populace (Singapore Family Planning and Population Board - SFPPB) a zahájením národního programu rodičovského plánování a populace. Asociace nezanikla okamžitě, ale až do roku 1968 poskytovala služby na třech klinikách, které vlastnila. V roce 1986 se přejmenovala na Singapurskou asociaci plánovaného rodičovství (Singapore Planned Parenthood Association) a nadále se zaměřovala na aktivity zaměřené na vzdělání a poradenskou činnost.¹⁶⁶

I když se jednalo o organizaci nevládní, singapurská vláda se snažila o kooperaci

---

¹⁶² WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 5.

¹⁶³ LIM, Irene. Singapore's first family planning services. In: *National Library Board* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1650_2010-02-26.html.

¹⁶⁴ Family Planning Association is established 22nd Jul 1949. In: *History SG* [online]. 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://eresources.nlb.gov.sg/history/events/0f89c10a-0bdb-45c1-8652-d6efae6fb2c0>.

¹⁶⁵ LIM, Irene. Singapore's first family planning services. In: *National Library Board* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1650_2010-02-26.html.

¹⁶⁶ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 203-204.

s asociací a podporovala ji. V prvních letech se dotace od vlády pohybovaly okolo 5 000 singapurských dolarů. S postupem času podpora rostla. V roce 1956 činila podpora 85 000 singapurských dolarů. Vrcholem byl rok 1958, kdy se příspěvky vyšplhaly na 120 000 singapurských dolarů. Následně byla státní dotace snížena na 100 000 singapurských dolarů.¹⁶⁷ V roce 1960 asociace ve spolupráci s vládou zahájila tříměsíční celostátní kampaň o rodičovském plánování jako součást zdravotního vzdělávacího programu pro širokou veřejnost. Téma plánovaného rodičovství bylo velmi diskutované v Singapuru a stalo se také ústředním bodem programu Lidové akční strany při volbách v roce 1959.¹⁶⁸

Podle autorky Mui Teng Yap druhá fáze začíná převzetí zodpovědnosti vlády za rodičovské plánování v roce 1966. Katalyzátorem podle autorky je žádost asociace o převzetí iniciativy v této oblasti a získaná nezávislost Singapuru v roce 1965.

Po vyhlášení nezávislosti vláda přišla s velmi ambiciózním programem na obnovu měst, socioekonomického plánování a vybudování rozsáhlé industrializace. Tato doba nebyla pro Singapur příliš přívětivá. Země se potýkala s nedostatkem městských obydlí pro své občany, vysokou nezaměstnaností, poměrně vysokým nárůstem obyvatel (úmrtnost klesla, porodnost nikoliv). Hlavní cíl těchto programů bylo zvýšit životní standart obyvatel Singapuru a pobízet k většímu rozvoji singapurského hospodářství a konkurenceschopnosti.

Vláda si byla vědoma neudržitelností populační situace v Singapuru. A jak bylo řečeno výše, v roce 1966 vznikla vládní Rada pro plánové rodičovství a počet obyvatel. Ve stejném roce vláda také zahájila Národní program plánovaného rodičovství a počtu obyvatel, který měla na starost SFPPB. Náplní rady bylo šířit informace týkající se plánovaného rodičovství, iniciovat a provádět kontrolu populačního vývoje, podnítit zájem o demografii a radit vládě v otázkách plánovaného rodičovství a kontroly populace. Všechny tyto aktivity měly směřovat k hlavnímu cíli rady, což bylo snížit míru porodnosti.¹⁶⁹

Program nabízel řadu služeb ke zvrácení demografického trendu. Kromě nabídky reverzibilních antikoncepčních metod, vláda v roce 1970 legalizovala sterilizaci, stejně tak potrat byl legalizován. K další liberalizaci v této oblasti došlo o 5 let později, kdy bylo dohodnuto, že lidé by měli mít jednodušší přístup k těmto metodám. Vasektomie nebo potrat

---

¹⁶⁷ LIM, Irene. Singapore's first family planning services. In: *National Library Board* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1650_2010-02-26.html.

¹⁶⁸ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 203-204.

¹⁶⁹ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>.

se stal dostupnější.

Zpočátku programy volaly po rodinách s malým počtem dětí, ale přesný počet neuváděly. To se změnilo v roce 1972, kdy byla přijata norma o dvoudětných rodinách. Cílem bylo posílit plánování rodičovství, snížení porodnosti na úroveň nahrazení pro zachování populace a dosáhnout nulového populačního růstu. Kampaň nesla název “Stop at Two” (Zastav na dvou). Na propagaci byla použita snad všechna masová média, včetně rozhlasu, TV, novin, časopisů, knih, billboardů a autobusových panelů. Propagačními materiály se staly plakáty, brožury, samolepky, klíčenky či kalendáře, které byly distribuovány zadarmo (viz Příloha č. 6). Dále byly zavedeny semináře, přednášky. Vznikala nově poradenská centra či telefonní informační služby. Podle odborníků usnadnilo práci všem malá velikost země a vysoká urbanizace lidí.

Singapur také v této době přijal nový komplexní balíček sociálních politik. Poprvé byl balíček představen již v roce 1969. Zahrnoval pozitivní i negativní pobídky. Cílem balíčku bylo omezení či odstranění dotačních programů vlády. Hlavním důvodem je, že lidé, kteří využívají služeb placených ostatními poplatníky, by měli převzít odpovědnost za svoje reprodukční chování. Singapurská vláda zavedla na podporu této politiky například opatření, jako byly výhodnější podmínky pro matky na mateřské dovolené při počtu 3 dětí a méně, daňové úlevy pro rodiny mající nižší počet dětí, upřednostňování rodin s menším počtem dětí při přidělování veřejných bytů či přednost rodin s menším počtem dětí při registraci dětí do prvních tříd.¹⁷⁰

Již od roku 1983 se mění tendence v Singapuru. Tehdejší premiér Lee Kuan Yew řekl: „*musíme změnit naše zásady, a snažit se přetvořit naši demografickou konfiguraci tak, že vzdělané ženy budou mít více dětí, které mají být odpovídajícím způsobem zastoupeny v příští generaci...*“.¹⁷¹ Autoři Theresa Wong a Brenda S. A. Yeoh označují období od roku 1983 do roku 1986 jako eugenickou fázi.¹⁷²

Singapur se v té době neustále rozvíjel a stal se moderní zemí, s nízkou mírou úmrtní a klesající mírou porodnosti. V roce 1975 dokonce úroveň úhrnné plodnosti klesla na úroveň

---

¹⁷⁰ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 207.

¹⁷¹ YAP, Mui Teng. Fertility and Population Policy: the Singapore Experience. *Journal of Population and Social Security (Population)* [online]. 2003, (Volume 1) [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://websv.ipss.go.jp/webj-ad/WebJournal.files/population/2003_6/24.Yap.pdf, str. 652.

¹⁷² WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 8-9.

na hranici obnovy obyvatel. V této době také narůstá participace žen na trhu práce. Vzdělané, pracující ženy odkládaly manželství a založení rodiny na pozdější dobu či úplně upustily od myšlenky rodiny a věnovaly se naplno své kariéře. Podle průzkumů měly vzdělanější ženy i méně potomků. Premiér podněcoval ke změně tohoto trendu. Viděl v něm hrozbu, která by v budoucnu mohla ohrozit konkurenceschopnost Singapuru.

V roce 1984 vznikl nový populační plán nesoucí název The Graduate Mother Scheme. Pro matky s vysokoškolským vzděláním mající alespoň tři děti vláda připravila různé výhody v podobě různých daňových úlev či prioritních zápisů jejich dětí do základních škol. Singapur chce také svoje občany povzbudit k seznamování a zakládání nových rodin. Proto v roce 1984 byla zřízena Jednotka sociálního rozvoje (the Social Development Unit - SDU).¹⁷³ Jde o vládní agenturu, která má singapurské ženy a muže s vysokoškolským vzděláním povzbudit k seznamování s cílem zvýšit míru sňatečnosti mezi nimi.¹⁷⁴ Nakonec vláda ustoupila od politiky The Graduate Mother Scheme kvůli kontroverznosti a dopadu na pouhou úzkou skupinku dětí.¹⁷⁵

Klesající porodnost se stala nakonec vážným problémem. Vláda upustila od svých anti-natalitních politik. A v roce 1986 rozpustila i Radu pro rodičovské plánování a populaci. Avšak neznamenovalo to úplné zastavení anti-natalitních služeb vlády. Vláda v omezené míře nadále poskytovala služby rodičovského plánování na svých klinikách určených pro matku a dítě.¹⁷⁶

Třetí fáze byla započata v březnu roku 1987 vyhlášením nové politiky “Měj tři, nebo více pokud si to můžeš dovořit” (Have three, or more if you can afford it). Nahradila politiku “Stop at two” z roku 1972. Nová politika byla reakcí na stávající situaci v Singapuru. Panoval zde trend menších rodin a stoupající věk při prvním manželství. Do popředí se dostala obava z nedostatku pracovních sil v budoucnu, kvality pracovní síly a znepokojení z rychle stárnoucí populace. Nová politická iniciativa byla také poznamenána neúspěchem programu na podporu

---

¹⁷³ Social Development Unit Is Established: Jan 1984. In: *History SG* [online]. 2014 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://eresources.nlb.gov.sg/history/events/Of89c10a-0bdb-45c1-8652-d6efae6fb2c0>.

¹⁷⁴ YAP, Mui Teng. Fertility and Population Policy: the Singapore Experience. *Journal of Population and Social Security (Population)* [online]. 2003, (Volume 1) [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://websv.ipss.go.jp/webj-ad/WebJournal.files/population/2003_6/24.Yap.pdf, str. 653.

¹⁷⁵ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 207.

¹⁷⁶ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 208.

vysokoškolsky vzdělaných párů.¹⁷⁷

Goh Chok Tong jakožto první místopředseda vlády se k problému vyjádřil takto:
*„Omezení fyzických zdrojů není tak těžké překonat jako problém lidských zdrojů. Tento problém nutí měnit naše postoje a šlápnout do citlivého... Myslíš, že nejvážnější hrozba, které budeme čelit, bude zvládnout měnící se demografický profil - velikost, složení a rozložení věku... Vím, že je to dlouhodobý problém, ale pokud ho nezačneme řešit okamžitě, stane se o to vážnější... Zjednodušeně řečeno, nebude dostatek mladých mužů k ochraně země... Mluvím o schopnosti bránit se v budoucnu.“*¹⁷⁸

Stejně jako předchozí politiky, i nová vládní iniciativa představovala balíček pobídek a finančních zvýhodnění. Pobídky uvolňovaly staré politiky, měly za úkol pomoci ženám se skloubením pracovního a rodinného života, a měly snížit finanční přítěž při porodu.¹⁷⁹ Rodinám s více jak dvěma dětmi byla zmírněna finanční zátěž při výchově dítěte. Měly různé daňové úlevy, dotace na péči o děti, úlevy při odvodech a měly prioritní postavení při přidělování bydlení či zápisu na základní školu.¹⁸⁰

Pokud žena s jedním či dvěma dětmi žádá o potrat či sterilizaci, je povinna se podrobit poradenství a vyzvána k opětovnému zvážení svého rozhodnutí. Páry s nízkými příjmy jsou podporovány k zakládání rodin skrze různé granty a dotace na bydlení a školné pro jejich děti.¹⁸¹

Nová politika byla doprovázená rozsáhlou mediální kampaní. Kampaň byla zaměřena na dvě cílové skupiny - manželské páry a svobodné. Občany vyzývala k založení rodin a rozšiřování skrze slogany jako “Děti - život by byl bez nich prázdný”, “Život je zábavný, když jsi tatínek a maminka”, “Nejdražší dárek, který můžete dítěti dát je bratříček nebo sestřička”. Slogany podtrhovaly obrázky šťastných multirasových rodin v úsilí o idealizaci života střední třídy. Současně se objevil plakát, který považuje potrat za nevhodnou metodu

---

¹⁷⁷ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 10-11.

¹⁷⁸ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 11-12.

¹⁷⁹ YAP, Mui Teng. Fertility and Population Policy: the Singapore Experience. *Journal of Population and Social Security (Population)* [online]. 2003, (Volume 1) [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://websv.ipss.go.jp/webj-ad/WebJournal.files/population/2003_6/24.Yap.pdf, str. 653.

¹⁸⁰ TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 208.

¹⁸¹ Ibid.

pro plánování rodiny (viz Příloha č. 7).¹⁸²

Iniciativa nebyla úspěšnou podle očekávání. Během 90. let 20. století byl zaznamenán klesající trend v plodnosti. Proto byl vyhlášen nový plán na zvýšení plodnosti. Plán byl konkrétnější a měl snížit veškeré překážky, kterým čelí pár při zakládání rodiny a vytvořit celkové prostředí pro napomáhání rozšiřování rodin. Bylo vyhlášeno tzv. Baby Boom Scheme. Opět byli rodiče podporováni finančně a pobízeni k rozšiřování rodin.¹⁸³

Jednotka sociální rozvoje (SDU), která byla založena v roce 1984 na podporu sňatků mezi absolventy, se v roce 2009 sloučila se sociální rozvojovou službu (Social Development Services – SDS) založenou v roce 1985 na podporu sňatků mezi svobodnými jedinci mimo absolventy. Důvodem sloučením byla úspora z rozsahu, rozšířil se dosah služeb a poskytlo to více výhod pro svobodné. Cílem organizace je podpora manželství a rozvoj partnerských vztahů.¹⁸⁴ Podle průzkumů v Singapuru roste počet svobodných ve věku 25-29.¹⁸⁵ Lidé se věnují své kariéře než zakládání rodin. Proto taky roste věk při sňatku. Všechny tyto aspekty mají dopad na fertilitu.

Singapurská vláda dává ročně miliony dolarů na pobídky porodnosti pro své občany. Ale v současnosti občany zužuje ještě další faktor omezující počet narozených. Tím je čas. V Singapuru roste počet tzv. dvoupríjmových domácností. Tedy že pracují oba manželé. V drahém městském státě jako je Singapur, je to normou. To vede k nedostatku času na rodinu. Tento významný faktor ovlivňuje rozhodování dvojic na tom, kolik dětí budou mít, pokud nějaké budou mít.¹⁸⁶

---

¹⁸² WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 12-14.

¹⁸³ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 14-15.

¹⁸⁴ About SDN. In: *Social Development Network* [online]. ©2011 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://app.sdn.sg/AboutSDN.aspx>.

¹⁸⁵ CHIA, Rachel. More young people in Singapore staying single. In: *Singapore: The Straits Times* [online]. 2016 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.straitstimes.com/singapore/more-young-people-in-singapore-staying-single>.

¹⁸⁶ KHOO, Vivienne. Singapore's low birth rate poses economic problems, as Asia's demographic stress rises. *CNBC* [online]. 2016, Dostupné z: <http://www.cnn.com/2016/07/26/singapores-low-birth> [cit. 2017-05-02].

11.2. Thajsko

Na konci 60. let minulého století čelilo Thajské království velkému růstu populace. Průměrná úhrnná plodnost se pohybovala v 50. a 60. letech 20. století na úrovni 6-7 dětí na jednu ženu. Celková populace se mezi lety 1950 a 1987 zvýšila více jak 2,5 krát. Populace zaznamenala každoročně přírůstek asi 3,3%. V roce 1987 dosáhla thajská populace velikosti asi 53 milionů a patřila mezi 20. neľidnatější zemí světa. Tento trend představoval hrozbu do budoucna.

Daná situace byla způsobená několika faktory. Prvním faktorem byla velmi nízká úroveň užívání antikoncepce. Odhaduje se, že pouze 16% z populace bralo antikoncepci. Dalším faktorem byla nedostatečné vzdělání o plánovaném rodičovství a sociální podpory obyvatele.

Většina asijských zemí byla agrární s velmi mladou populací. Thajsko nebylo výjimkou. Uvádí se, že necelých 40% obyvatel bylo ve věku 15 až 29 let. Po 2. světové válce dochází ke zvýšení urbanizace a následnému snížení zeměděľské populace. Podíl klesl mezi 70. a 80. lety 20. století ze 79,3% na 72,3% obyvatel.

Snížení venkovského obyvatelstva vyústilo k vnitřní migraci a vyšší urbanizaci. Mnoho lidí odešlo do hlavního města Bangkoku či do provinčních měst. Lidé odcházeli do města v domněnce, že jdou za lepším životem, avšak mnohdy tomu tak nebylo. Města nedokázala zvládnout takovýto nápor. Často lidé žili v nuzných podmínkách. Na druhou stranu v některých oblastech docházelo k rozmachu a rozvoji. V Bangkoku se stavěly tzv. superdálnice a motorové vozidlo se stalo součástí běžného života, stejně jako masivní dopravní zácpy, hluk či znečištění ovzduší.

V Bangkoku v té době žilo asi 10% celkové thajské populace. K zajištění základních potřeb a služeb město vyžadovalo neúměrné procento státního rozpočtu. Město se snažilo ze všech sil uspokojit poptávku po spotřebním zboží a udržet základní služby. Avšak toto udržení mělo několik vedlejších účinků jako například klesající zeměděľská půda, ničení lesů, poškozování řek a povodí. Všechny tyto aspekty byly katalyzátorem pro změnu vedenou národní vládou a mezinárodními agentury. Tyto subjekty se spojily, aby předešly dalšímu narůstání populace.

11.2.1. Vývoj populačních programů v Thajsku

Populační politiky v Thajsku se mohou taktéž rozdělit do třech etap. První fáze se datuje od roku 1970, kdy byla oficiálně vyhlášena první populační politika, až do roku 1996.

V rámci této etapy bylo provedeno celkem sedm rozvojových plánů, které měly podnítit obyvatelstvo k redukci dětí. Druhá fáze se uvádí mezi lety 1997 až 2011. Tato etapa zahrnovala celkem tři rozvojové plány vedoucí ke snížení a udržení úhrnné plodnosti na úrovni prosté reprodukce. Poslední etapa je od roku 2011 do současnosti.

Jak bylo řečeno výše, první fáze se datuje od roku 1970, vyhlášením prvního oficiálního plánu populační politiky. Ale co tomu předcházelo? Po většinu 20. století se thajská vláda stavila k rostoucí populaci kladně, spíše až pro-natalitně. Na neudržitelnost trendu upozornila až na Světová banka v letech 1958-1959. Vyzvala thajskou vládu, aby zvážila dopady populačního růstu na ekonomický rozvoj země. Na základě těchto doporučení byly založeny výbory zabývající se problematikou populačního vývoje. Kromě toho mezi lety 1963 a 1968 proběhly také tři národní populační semináře v letech 1963, 1965 a 1968. V roce 1964 byl spuštěn projekt Potharam. Tato iniciativa proběhla mimo Bangkok na venkovských oblastech, služby plánovaného rodičovství byly poskytnuty po dobu 18 měsíců v malých zdravotnických zařízeních. Projekt prokázal zájem thajských žen ve venkovských oblastech o rodičovské plánování. Nicméně pro mnoho žen byl stále odepřen přístup k antikoncepci.¹⁸⁷

Následně proběhla řada dalších iniciativ. Jednou z nich byly nemocniční programy plánovaného rodičovství. V roce 1965 se několik nemocnic v Bangkoku rozhodlo k otevření klinik plánovaného rodičovství. Do pěti let se program rozšířil i mimo Bangkok. Kliniky nabízely řadu antikoncepčních metod, nejpoužívanějšími byly nitroděložní tělíška a sterilizace. Jednou z nemocnic, která se do programu zapojila, byla Chulalongkorn Hospital, která patřila mezi největší poskytovatele nitroděložních tělíšek na světě.¹⁸⁸

Ministerstvo zdravotnictví se zapojovalo do programů velmi intenzivně. Od roku 1968 do roku 1970 byl vypracován tříletý plán The Family Health Project, který vyzýval doktory a sestřičky k zaškolení o plánovaném rodičovství. Následně byl tento projekt přejmenován na Národní program plánovaného rodičovství (National Family Planning Program - NFPP).

---

¹⁸⁷ ROSENFELD, Allan G. a Caroline J. MIN. The Emergence of Thailand's National Family Planning Program. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 221-234 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 222-224 a GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPpop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 116-117.

¹⁸⁸ ROSENFELD, Allan G. a Caroline J. MIN. The Emergence of Thailand's National Family Planning Program. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 221-234 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 223-224.

V březnu v roce 1970 přijala thajská vláda novou národní populační politiku. Oficiální sloganem této politiky bylo “Many Children Make You Poor”¹⁸⁹. Tento slogan s ekonomickými argumenty podporující dvě děti na jednu rodinu si přijali nejen obyvatelé měst, ale i vesnic. Vládní cíl je “*vyřešit problémy spojené s navyšující mírou populačního růstu, což představuje výraznou překážku pro hospodářský a sociální rozvoj národa*”.¹⁹⁰

Úsilí bylo zvýšeno během třetího rozvojového plánu, který byl datován od roku 1972 až do roku 1976. V plánu byly blíže rozpracovány strategie ke snížení ročního trendu z 3% na 2%. Kromě snížení tempa růstu měl program i jiné cíle jako byla osvěta o antikoncepčních metodách a o plánovaném rodičovství pro ženy v odlehlých oblastech a integrovat veškeré aktivity v souladu se službami zdravotní péče pro matky a děti. Konečným cílem bylo ušetřené peníze přidělit do jiných rozvojových oblastí ke zkvalitnění života obyvatel, jako bylo zdravotnictví či vzdělání.¹⁹¹

Ústřední postavou byl Mechai Viravaidya. Je považován za reformátora v oblasti veřejného zdraví, vzdělání a komunitního rozvoje. Jde o zakladatele a předsedu asociace, která nese název Population and Community Development Association (PDA). Mechai Viravaidya pro TED řekl: „*Před 40 - ti lety, když jsem byl ještě mladík, byla země velice, velice chudá se spoustou lidí žijících v bídě. Rozhodli jsme se něco s tím udělat, ale nezačali jsme se sociálními dávkami nebo s programem na snížení chudoby. Začali jsme s programem na plánované rodičovství, na který navazoval velice úspěšný program pro matky s dětmi, se spoustou aktivit. V podstatě, nikdo by neplánoval rodičovství, kdyby věděl, že jeho dítě nepřežije. Takže první krok byl: dostat se k dětem, dostat se k matkám, a teprve potom se zabývat plánovaným rodičovstvím. Nestačí zabývat se pouze dětskou úmrtností, potřebujete také plánované rodičovství...!*”¹⁹²

Organizace PDA není jedinou nevládní institucí působící v Thajsku. Role soukromých organizací je v Thajsku velká. PDA je však největší nevládní organizace v Thajsku. Svoji činnost započala v roce 1974 s počátečním cílem doplnit úsilí thajské vlády

---

¹⁸⁹ Ve volném překladu “Mnoho dětí tě dělá chudým”.

¹⁹⁰ GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 117.

¹⁹¹ GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 117-118.

¹⁹² VIRAVAIIDYA, Mechai Viravaidya. How Mr. Condom made Thailand a better place for life and love. In: *TED: Ideas worth spreading* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/mechai_viravaidya_how_mr_condom_made_thailand_a_better_place/transcript?language=en.

při prosazování populační politiky a při šíření služeb plánovaného rodičovství. Organizace participovala převážně v oblastech velmi odlehlých, kde se nedostávaly služby od vlády. Vypracovala si distribuční síť, která pokrývala třetinu země, čímž výrazně přispěla k meziročnímu snížení tempě růstu populace. Úspěšnost společnosti závisel na ochotě vlády spolupracovat s ní. Svoji oblast zájmu rozšířila na základní zdravotní péči, prevence HIV/AIDS, rozvoj vodních zdrojů a kanalizace, ochrana životního prostředí, programy na podporu malých venkovských podniků, rovnost mužů a žen, rozvoj mládeže a mnoho další.¹⁹³

V roce 1974 thajská vláda potvrdila svůj záměr v rámci populační politik zapsáním do ústavy státu. Prohlašuje zde, že *“stát formuloval populační politiku k dosažení cíle socio-ekonomického rozvoje a národní bezpečnosti v souladu s přírodními zdroji, se sociálně-ekonomickým kontextem a technologickou situací státu”*.¹⁹⁴

Vláda se zabývala i nerovnoměrným rozložením obyvatel v Thajsku a velké koncentraci lidí v hlavním městě Thajska Bangkok. Bangkok čelil velkému přetížení. Lidé zde trpěli nedostatkem sociálních služeb, bydlení a špatné infrastruktury. Prudce rostla městská nezaměstnanost, kriminalita a drogová závislost ve slumech se staly vážným problémem.¹⁹⁵ Tomu se věnoval také čtvrtý rozvojový plán (1977-1981). Populační politika se měla stát komplexnější, aby pokryla všechny dimenze lidského života, jako byl růst populace, kvalitativní stránka (vzdělání a zdravotnictví), a v neposlední řadě rozložení lidských sídel.¹⁹⁶ Rozprostření obyvatel mělo být v souladu se životním prostředím a ekonomickými faktory země.

První čtyři plány byly velmi úspěšné při redukci populace. V roce 1981 se snížila plodnost o polovinu. Šestý a sedmý plán, které byly aplikovány mezi lety 1987 až 1996, už omezily svůj záběr pouze na specifické skupiny ve společnosti.¹⁹⁷

Po úspěšné první fázi populačního programu, navazovala druhá fáze

---

¹⁹³ The Population and Community Development Association (PDA). *PDA: Population and Community Development Association* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://site.pda.or.th/e_index.htm.

¹⁹⁴ GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 117.

¹⁹⁵ GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 122.

¹⁹⁶ AMNUANSILPA, Peerasit. The Challenges of Rapid Urbanization for Local Governments in Thailand. In: *The Journal of African & Asia Local Governments in Thailand* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: www.jaalgs.net/journal/index.php/jals/article/download/9/8, str. 116.

¹⁹⁷ *Evolution of Thailand's Population Policies: Thai Health Working Group* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2012/eng2012_13.pdf, str. 30.

(1997 – 2011). Tato fáze se zaměřila na udržení úhrnné plodnosti na hranici prosté reprodukce hlavně v severní a centrální oblasti Thajska, kde byla plodnost nejnižší. V jižních a severovýchodních regionech se nadále podporovaly služby plánovaného rodičovství pro redukci plodnosti. Devátý a desátý rozvojový plán (2002 - 2011) směřovaly k dosažení vyvážené demografické situace v Thajsku s optimální velikostí rodiny tím, že udržovaly nadále úhrnnou plodnost na hranici prosté reprodukce.

Druhá fáze nebyla úspěšná jako první fáze. Mnoho autorů j kritizuje, že po strategické stránce chyběly jasné akční plány, které by pomohly dosáhnout žádaného cíle. Porodnost stále klesala. Nakonec přesáhla hranici prosté reprodukce a dostala se až pod ni. Thajsko se tak stalo jednou z mála zemí v regionu jihovýchodní Asie, kde je skutečná plodnost nižší, než je požadovaná. V roce 2006 a 2009 Národní statistický úřad Thajska ve spolupráci s reprodukčním oddělením ministerstva zdravotnictví provedly sociální průzkumy zaměřené na aspekty reprodukčního zdraví obyvatelstva. Podle studie z roku 2009 by vdané ženy ve věku 15 až 49 let chtěly 1,93 dítěte, skutečnost ale byla 1,6 dítěte na ženu.¹⁹⁸

Třetí fáze populačních politik Thajského království byla započata od roku 2011 a trvá do současnosti. Fáze se zaměřuje na prevenci dalšího poklesu míry úhrnné plodnosti a na podporu manželských párů v těhotenství. Jsou jim poskytovány daňové úlevy, různé pobídky na zvyšování životních podmínek dítěte. Pozornost je také věnována kvalitě porodů a celkovému lidskému rozvoji. Zvrácení poklesu populačního trendu se stalo výzvou pro současné a budoucí vlády. Hlavním cílem rozvojového programu (2012 – 2016) bylo zvýšit růst populace nad 1,6 dítěte na ženu.¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ *Thailand and Family Planning: An overview* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.searo.who.int/entity/maternal_reproductive_health/documents/tha-fp.pdf?ua=1, str. 2-3.

¹⁹⁹ *Evolution of Thailand's Population Policies: Thai Health Working Group* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2012/eng2012_13.pdf, str. 31.

11.3. Indonésie

Indonésie je čtvrtá nejlidnatější země světa. Je složena z více jak 17 000 ostrovů. Motem indonéského národa je „Jednota v rozmanitosti“. Moto není přehnané, neboť i když jsou Indonésané geograficky, rasově, jazykově, nábožensky a kulturně diverzifikováni, jsou sjednoceni silným smyslem pro národnost. Jednotné prvky byly zavedeny po celá století.

Jazyková diverzifikace je veliká. Lidé zde mluví více jak 300 jazyky a dialekty. Podle některých výzkumů se v Indonésii užívá dokonce 700 jazyků.²⁰⁰ Úředním jazykem je indonéština, což je malajština s doplňky místních jazyků a dialektů. Indonéštinou hovoří podle odhadů až 95% obyvatelstva.

Nejednotnost mezi obyvateli panuje i v náboženství. Asi 87% obyvatel se hlásí k islámu. I přes vysoký počet vyznavačů tohoto náboženství, se Indonésie nepovažuje za muslimský stát. V menší míře má v indonéské společnosti také zastoupení protestantismus, katolicismus, hinduismus a buddhismus. Indonésané jsou silně věřící a všechna náboženství mají velký vliv na každodenní vliv lidí.

Indonésie byla od 17. století do roku 1942 holandská kolonizace, kdy ji okupovali Japonci. S koncem druhé světové války přišel i konec okupace a v roce 1945 Indonésie vyhlásila nezávislost. Do čela státu se postavil prezident Sukarno, který zde vládl až do roku 1966. Byla zavedena parlamentní demokracie, avšak situace byla tristní. Vlády se často střídaly a panovala častá neshoda mezi nimi. Sukarno přistoupil k razantnějším krokům a zavedl „řízenou demokracii“. Nastolil přísnou vládou, kdy bylo zavedeno stanné právo. Sukarno urputně podporoval indonéskou soběstačnost. Jeho slavné prohlášení, ať „jde Západ do horoucích pekel“ mělo demonstrovat jeho úsilí udržet Indonésii nezávislou. Sukarno však opomíjel důležitost ekonomik a obchodu. Indonésie byla v 60. letech 20. století jedna z nejméně rozvinutých zemí světa. Roční příjem na obyvatele se pohyboval okolo 50 USD. Základním pilířem jeho ekonomiky bylo zemědělství a těžba surovin s podílem 60%.²⁰¹

Na podzim roku 1965 došlo k pokusu o komunistický puč. Armáda sice puč potlačila, ale následně převzala moc. Vyhradila se proti komunismu, proti kterému v letech 1965 a 1966 tvrdě bojovala. Tyto boje jsou označovány jako Indonéský masakr. V čele armády stal generál

---

²⁰⁰ EAST & SOUTHEAST ASIA: INDONESIA. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/id.html>.

²⁰¹ PETRŮ, Tomáš. Sukarno - legendární zakladatel moderní Indonésie. In: *TENGGARA.NET: Sdružení pro poznání Indonésie a dalších zemí JV Asie* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.tenggara.net/index.php?option=com_content&task=view&id=190&Itemid=1, PASSAY, N. Haidy A. a Turro S. WONGKAREN. Population Policy and Programs in Indonesia. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. East-West Center, 2001, s. 135-157 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPpop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 135.

Suharto, který se nakonec v roce 1967 stal druhým prezidentem Indonésie. Suharto vládl tvrdě. Jeho vláda je považována za autoritářskou. Zavadl tzv. Nový řád. I přes kruté vládnutí, jsou mu přisuzovány také zásluhy a úspěchy, které Indonésie za jeho vlády dosáhla. Podařilo se mu sjednotit diferencovaný stát, jako je Indonésie. Pozvedl ekonomický rozvoj. Suharto zrušil Sukarnovu izolaci a otevřel Indonésii světu. Ekonomika za jeho vlády v 70. letech rostla 7% ročně, což je v porovnání s mírou růstu za Sukarna nárůst o 5 procentuálních bodů. Jedním z důvodů rozmachu byl ropným boom v 70. letech 20. století. Indonésie se stala členem Organizace zemí vyvážejících ropu (Organization of Petroleum Exporting Countries – OPEC) a těžila z vysoké ceny, kterou organizace nastavila. V 80. letech pod mezinárodním tlakem se cena snížila. Indonésie pocítila tento pokles, ale i nadále měla tempo růstu vysoké. Vláda změnila strategii a v druhé polovině 80. let nastolila vládu deregulace, aby se stala ekonomika efektivnější a podporovala politiku orientovanou na vývoz.²⁰²

V druhé polovině Indonésii zasáhla asijská finanční krize, které po politické stránce měla za následek svržení prezidenta Suharta. V roce 1999 se uskutečnily svobodné parlamentní volby a z Indonésie se stala třetí nejlidnatější demokracií světa.²⁰³

11.3.1. Populační iniciativy

První pokusy o populační iniciativu se dají datovat už do dob Sukarny. Už v roce 1956 Americká vládní agentura pro mezinárodní rozvoj financuje indonéské lékaře v technikách plánovaného rodičovství v New Yorku. Prezident Sukarno je vyzván k vládní podpoře služeb plánovaného rodičovství. Ten však podporu odmítá. O rok později, tedy v roce 1957, vznikla soukromá, nezisková, nevládní organizace Indonéská dobrovolná asociace plánovaného rodičovství (The Voluntary Indonesian Planned Parenthood Association). Asociace pracovala pod záštitou Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (International Planned Parenthood Federation - IPPF).²⁰⁴ Asociace poskytovala služby a poradenství v oblasti plánovaného rodičovství. Například nabízela ženám antikoncepci skrze centra velkých městských klinik.

---

²⁰² PASSAY, N. Haidy A. a Turro S. WONGKAREN. Population Policy and Programs in Indonesia. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. East-West Center, 2001, s. 135-157 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z:

<http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPpop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>, str. 136-137.

²⁰³ EAST & SOUTHEAST ASIA: INDONESIA. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/id.html>.

²⁰⁴ *Indonesia: Demographic and Health Survey 1997* [online]. Central Bureau of Statistics Jakarta, Indonesia State Ministry of Population. 1998 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR95/FR95.pdf>, Str. 4.

V roce 1965 proběhl pokus o puč a následně se do čela státu dostal generál Suharto, který si už začal uvědomovat, že populační otázky jsou pro Indonésii klíčové, pokud chtějí dojít k ekonomickému rozmachu a následnému rozvoji. V roce 1967 byl oficiálně jmenován prezidentem. Ve stejném roce Suharto podepsal jako jeden z třiceti světových vůdců Deklaraci o populaci vydanou OSN. Tehdejší generální tajemník OSN U Thant o deklaraci řekl:

"Všeobecná deklarace lidských práv popisuje rodinu jako přirozenou a základní jednotu společnosti. Z toho vyplývá, že jakákoliv volba a rozhodnutí týkající se velikosti rodiny musí nezbytně spočívat na samotné rodině a nemůže být učiněno nikým jiným. Toto právo rodičů na svobodnou volbu zůstane iluzorní, pokud si neuvědomí alternativy, které jim budou otevřeny. Proto je právo každé rodiny na informace a dostupnost služeb v terénu stále více považováno za základní lidské právo a jako nepostradatelnou složku lidské důstojnosti."²⁰⁵

Suharto se stal klíčovou osobou v zavedení populačních programů v Indonésii. Avšak nebyl jedinou postavou. Další byl generál Ali Sadikin, guvernér Jakarty. Populační problémy byly relevantní pro oba dva, jen pro každého v jiné sféře. Pro Suharta v národním měřítku, pro Sadikina v městském. Řada lidí, jako byli odborníci školeni v USA, vedoucí Indonéské dobrovolné asociace pro plánované rodičovství, lékaři, sestry či Světová banka, volali po redukci porodnosti v Indonésii. Ale prezident zprvu na jejich upozornění nedal. Naopak Sadikin od poloviny roku 1966 vydával projevy spojující městské problémy s rychlým populačním růstem. Ke konci tohoto roku vyzval Asociaci, aby vypracovala návrh na zmírnění míry přirozeného růstu v hlavním městě. Organizace za svoje desetileté působení vytvořila síť soukromých klinik a školicích center pro plánované rodičovství, ale tyto subjekty neměly dostatečné zdroje, aby byly uspokojeny potřeby obyvatelstva.²⁰⁶

Sadikin se stal prvním politickým vůdcem, který do projektu investoval. Pilotní projekt v Jakartě byl spuštěn v roce dubnu 1967 a stal se první programem financovaným vládními prostředky. Tedy většina populačních iniciativ byla mezi lety 1966-1968 městského charakteru. Až později se podpora začala rozšiřovat a přenesla se na vládní úroveň. Jakarta se v té době dávala za skvělý příklad, že silné a citlivé vedení může překonat problémy

---

²⁰⁵ Reproductive Rights. *United Nations: Population Division* [online]. 2016 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/theme/rights/>.

²⁰⁶ HULL, Terence H. Formative Years of Family Planning in Indonesia. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 235-256 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 237-238.

náboženské opozice a neústupnost komunit v otázkách plánovaného rodičovství.²⁰⁷

Pozice indonéských politiků nebyla jednoduchá, avšak politický faktor v rozvoji plánovaného rodičovství byl nezastupitelný. Jednou z hlavních aktivit vedoucích k založení oficiálního programu pro plánování rodiny bylo v roce 1968 sestavení a publikace brožury „Názory náboženství na plánované rodičovství“ (“Views of Religions on Family Planning”). Brožura vznikla na základě panelové diskuze z února roku 1967, kdy se sešli politikové a zástupci náboženských skupin k přijetí obecných zásad plánovaného rodičovství. Na diskuzi se sešli muslimové, protestanti, katolíci a hinduisté. Nebyl zahrnutý buddhismus, jelikož v té době nebyl považován Indonésany za náboženství.²⁰⁸

Tato diskuze o plánovaném rodičovství byla průlomová a dala podnět ke změně přístupu vlády k populačnímu růstu. Panoval zde konsenzus na kontrolu porodnosti v případě, že úmysly jsou nezištné a morální. Pokud by „příliš mnoho“ dětí představovalo hrozbu pro rodinu, zvláště pro matku a pro děti samotné, tak je vítané plánované rodičovství. Zároveň se náboženští představitelé shodli, že použití antikoncepce pro sobecké důvody, jako bylo udržení luxusního životního stylu, nemůže být schváleno a podporováno. Debata zanechala mnoho otázek týkajících se reprodukčního zdraví nevyřešených, i přesto byl tento krok přelomový.²⁰⁹

Na základě předešlých zkušeností se rozhodl Suharto zahájit národní plán rodičovského plánování. V roce 1968 vláda zřídila Národní institut plánovaného rodičovství, který byl dva roky později reorganizován na Národní koordinační radu pro plánované rodičovství (National Family Planning Coordinating Board – NFPCB). Rada si brzy upevnila svoje místo a stala se více než koordinační agenturou. Výbor byl finančně podporován zahraničními dárci a brzy měl silnou byrokracii schopnou zvládat úkoly v oblasti logistiky, školení a propagace. Přebírala větší a větší pravomoci v provádění programu. Využívala pomoci Americké agentury pro rozvoj či Populačního fondu OSN k odborné přípravě odborníků z řad vládních a nevládních organizací.

Programy plánovaného rodičovství nebyly zahájeny současně po celé zemi. V prvním pětiletém plánu, který začal mezi roky 1969 a 1970 a byl ukončen mezi lety 1973-1974, byly

---

²⁰⁷ RANDALL, Eleanor. *Family Planning Programmes Review* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.populationmatters.org/documents/programmes_review.pdf, str. 14.

²⁰⁸ RANDALL, Eleanor. *Family Planning Programmes Review* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.populationmatters.org/documents/programmes_review.pdf, str. 14.

²⁰⁹ HULL, Terence H. Formative Years of Family Planning in Indonesia. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 235-256 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 239.

programy rozšířeny do šesti provincií Jávy a Bali. V rámci programu bylo vybudováno více jak 2 200 klinik a bylo rekrutováno na 6 800 pracovníků. V dalším pětiletém období (1974-1979) byly programy rozšířeny i mimo území Jávy a Bali. Aby bylo poskytnuto přiměřeného servisu za nižší náklady, vláda zapojila více komunity, které měly poskytnout služby prostřednictvím stávajících vládních i soukromých agentur. A teprve až třetí program (1979-1984) byl rozšířen na zbylých jedenáct provincií, které předešlé programy nezahrnovaly.

Vláda se snažila oslovit lidi skrze kampaně v televizích a rádiích. Mezi lety 1970 až 1990 byl typickým znakem indonéské společnosti modrý znak NFPCB, který zdobil všudypřítomné plakáty, domy a vozidla. Hojně užívaným sloganem se stalo „Dvě děti jsou dost“, který byl rozšířen celoplošně skrze billboardy. Aktivně se podporovalo plánované rodičovství prostřednictvím seminářů ve školách či mezi mládežnickými skupinami. Byly otevřeny také továrny na kondomy. Byla zřízena lokální rodinná centra na podporu plánovaného rodičovství a kliniky poskytující bezplatnou antikoncepci.²¹⁰

80. léta 20. století se nesla v Indonésii ve znamení náboženské kritiky. Islámská skupina začala silně kritizovat provádění populačních politik. Jako reakce na kritiku bylo v jihovýchodní Jávě zakázáno několik islámských knih, které odsuzovaly určité praktiky kontroly porodu. Náboženští vůdci vyjádřili nespokojenost se specifickými metodami rodinné plánování, jako bylo užití kondomů či potraty. Někteří konzervativní vůdci odsoudili „domýšlivé“ chování rodičů o rozhodování počtu dětí. Podle nich toto rozhodnutí náleží Bohovi. Jednalo se o přímou kritiku vládní podpory přijetí tzv. regulace menstruace, která se stala jednou z metod používaných při potratech. Kongres islámských učenců přijal tuto metodu za předpokladu, že ji bude provádět ženský lékař, v mimořádných případech mužský doktor, ale za přítomnosti partnera pacientky nebo nějaké ženy.²¹¹

Mezi roky 1986 a 1994 zaznamenala Indonésie značné ekonomické šoky, které pramenily z ropného boomu a nárůstu cen ropy, deregulace kapitálových trhů a rozvoj exportu. V daném období Indonéská koordinační rada rodičovského plánování vedla několik kampaní ke snížení

---

²¹⁰ HAYS, Jeffrey. POPULATION AND BIRTH CONTROL IN INDONESIA. In: *Facts and Details* [online]. ©2008 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://factsanddetails.com/indonesia/People_and_Life/sub6_2a/entry-3972.html a HULL, Terence H. Formative Years of Family Planning in Indonesia. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 235-256 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 241.

²¹¹ HULL, Terence H. Formative Years of Family Planning in Indonesia. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 235-256 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>, str. 242.

plodnosti. Cílem kampaní bylo vzdělat páry v otázce plánovaného rodičovství, užití antikoncepce a rozvoj systémů pro školení personálu. Toho období autoři John W. Molyneaux a Paul J. Gertler označují za období trvalého poklesu plodnosti a rychlého ekonomického růstu. Tento pokles v plodnosti je připisován dvěma determinantům: prudký nárůst prevalence antikoncepce a zvyšování věku při prvním sňatku. Například antikoncepční prevalence se zvýšila z 27% v roce 1980 na 55 procent v roce 1994. Vysvětlením změn v plodnosti jsou dva institucionální faktory. Jsou jimi rozšíření hospodářského blahobytu spolu s lepšími příležitostmi pro ženy a pevný vládní závazek, jak politický, tak i finanční, k omezení růstu populace prostřednictvím plánovaného rodičovství.²¹²

Suhartův autoritativní režim Nový řád skončil v roce 1998, když byl svržen během asijské finanční krize. Ale jeho program rodinné plánování pokračoval dále prostřednictvím Suhartových zástupců. Avšak plán nedosahoval takových úspěchů jako za Suharta. Odborníci tvrdí, že program od počátku tisíciletí začal stagnovat, což se projevilo v menším počtu kampaní, menšího počtu propagací či informací o plánovaném rodičovství.²¹³ Tento vývoj byl způsoben nedostatečným odhodláním a nedostatkem finančních prostředků od místních vlád, kterým byla přidělena zodpovědnost za tuto problematiku jako vyústění decentralizace, která v Indonésii probíhala od roku 2001.²¹⁴ Přesto, při pohledu na data ze Světové banky, populační růst Indonésie pokračoval v poklesu od roku 2000. Podle populačního průzkumu v roce 2015 poklesla indonéská národní úhrnná plodnost asi na 2,3 dítěte na ženu v daném roce.

V roce 2012 proběhl v Londýně summit o plánovaném rodičovství, jenže se stal novým impulsem pro indonéskou vládu, která začala usilovat o obnovu posílení programů plánovaného rodičovství. V současnosti se indonéská vláda zaměřuje na to, aby do roku 2025 tuto hodnotu snížila na 2,1 dětí na ženu.²¹⁵

---

²¹² MOLYNEAUX, John W. a Paul J. GERTLER. The Impact of Targeted Family Planning Programs in Indonesia: Population and Development Review. In: *JSTOR* [online]. 2000 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/3115212.pdf>, str. 64-65.

²¹³ MOLYNEAUX, John W. a Paul J. GERTLER. The Impact of Targeted Family Planning Programs in Indonesia: Population and Development Review. In: *JSTOR* [online]. 2000 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/3115212.pdf>, str. 65.

²¹⁴ Reducing Maternal and Neonatal Mortality in Indonesia: Saving Lives, Saving the Future: Fertility Decline in Indonesia and Its Relationship to Maternal Mortality. In: *NCBI* [online]. 2013 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK201707/>.

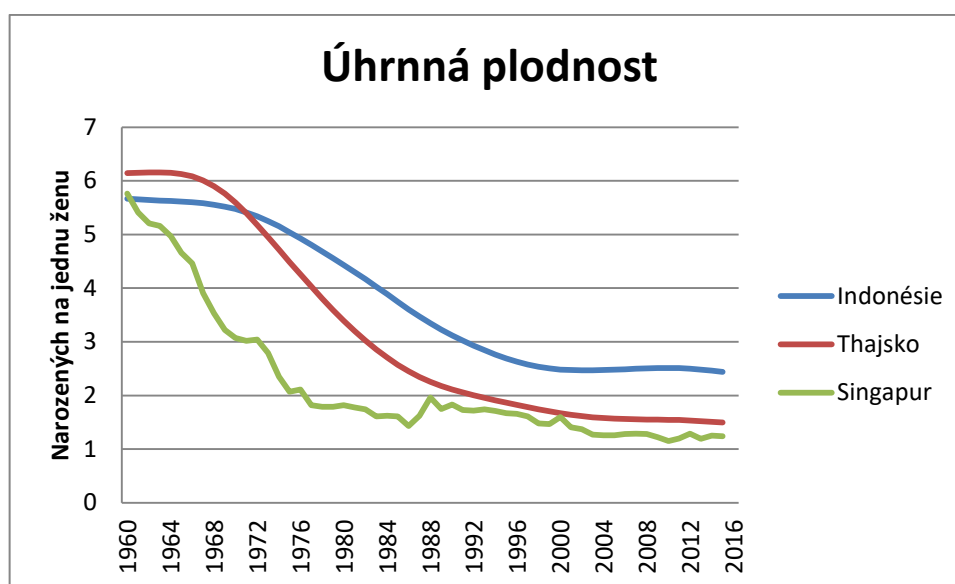
²¹⁵ *Family Planning Program of Indonesia, a Strategic Investment* [online]. In: . 2016 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/news/news-columns/family-planning-program-of-indonesia-a-strategic-investment/item6615>.

12. Analýza demografických faktorů v kontextu populačních politik

Jak je patrné z rozboru populačních politik jednotlivých případových studií, populační programy měly dopad na skladbu obyvatelstva. Změnila se demografická i socio-ekonomická struktura obyvatel.

Po demografické stránce se radikálně snížila plodnost ve všech případových studiích (Graf č. 5). V 60. letech 20. století měly všechny zkoumané země úhrnnou plodnost okolo 6 dětí na ženu. V současnosti je situace odlišná. Thajsko a Singapur úhrnnou plodnost snížily pod 2 děti na ženu. Konkrétně Thajsko mělo v roce 2015 podle dat Světové banky úhrnnou plodnost 1,5 a Singapur 1,2. Indonésie nezaznamenala takové snížení jako předchozí dva zmiňované státy, avšak i ona razantně snížila úhrnnou plodnost v porovnání se 60. léty. Podle Světové banky v roce 2015 dosahovala úhrnná plodnost Indonésie 2,4 dítěte na ženu.

Graf č. 5: Vývoj úhrnné plodnosti pro případové studie – Singapur, Thajsko, Indonésie

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Světové banky

V současné době se přístup jednotlivých zemí k problematice liší. Indonésie se stále snaží snížit plodnost mezi ženami. Vláda si stanovila cíl, že do roku 2025 sníží plodnost na 2,1 dítěte na ženu. Naopak Thajsko a Singapur trápí opačný problém. Úhrnná plodnost dosáhla velmi nízké úrovně a je pod úrovní prosté reprodukce. Státy se snaží tento trend zvrátit a docílit vyšší míry fertility. Daný problém již řadu let zužuje také vyspělé státy Evropy, ale trend plodnosti je u většiny stále klesající i přes snahy vlád. Jak se zdá, mnohem snáze jde snížit plodnost než dospět k opětovnému růstu.

S nízkou úhrnnou plodností je spojen druhý demografický faktor a to je stárnutí populace.

Věkové rozložení obyvatelstva daného státu graficky znázorňují věkové pyramidy (viz Příloha č. 8). Na první pohled je patrná podobnost mezi věkovou pyramidou Thajska a Singapuru. Jde o progresivní typ. Vyznačuje se úzkou základnou, která představuje dětskou složku. Největší zastoupení má postreprodukční složka. Jelikož klesá počet narozených, v budoucnu se předpokládá, že počet obyvatel se bude snižovat a bude docházet k vymírání populace. Indonésie tento problém prozatím netrápí. Dětská složka je poměrně velká i přes předchozí snižování porodnosti.

Během uplynulých šesti desetiletí se výrazně zvýšilo užití různých antikoncepčních metod. OSN uvádí, že v rámci celého světa v roce 2015 dvě ze tří manželství používalo určitou formu antikoncepce. Růst užívání antikoncepce byl zvláště vysoký v Asii, Latinské Americe a v Karibiku.²¹⁶ V Thajsku, Singapuru a Indonésii se taktéž zvýšilo procento užití antikoncepce. V roce 1973 v Singapuru ve věku 15-44 let užívalo antikoncepci 60,1% zadaných žen.²¹⁷ V roce 2015 se podle OSN prevalence zvýšila na 66% mezi zadanými ženami ve věku 15-49 let.²¹⁸ V Thajsku mezi roky 1972 a 1973 byla prevalence antikoncepce mezi zadanými ženami ve věku 15-44 let 26,3%, v roce 2015 se zvýšila až na 78,5%.²¹⁹ Největší posun je zaznamenán v Indonésii, kdy v roce 1973 byla antikoncepční prevalence žen ve věku 15-49 let 8,6% a v roce 2015 se zvýšila na 62,9%.²²⁰

Demografickou situaci neovlivňují jen populační politiky, ale má na ni vliv různé další

---

²¹⁶ Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2015. In: *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/trendsContraceptiveUse2015Report.pdf>.

²¹⁷ Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2016. In: *United Nations* [online]. New York, 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/dataset/contraception/wcu2016.shtml>.

²¹⁸ Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2015. In: *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/trendsContraceptiveUse2015Report.pdf>.

²¹⁹ Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2016. In: *United Nations* [online]. New York, 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/dataset/contraception/wcu2016.shtml>,

Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2015. In: *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/trendsContraceptiveUse2015Report.pdf>.

²²⁰ Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2016. In: *United Nations* [online]. New York, 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/dataset/contraception/wcu2016.shtml>,

Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2015. In: *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/trendsContraceptiveUse2015Report.pdf>.

faktory. Jedním z nich je náboženství, které má dopad na demografickou stránku země (viz Příloha č. 9). Například v Indonésii je na náboženství kladen velký důraz. Teprve až po shodě vlády s náboženskými představiteli se plně zavedla populační politika do praxe, na základě toho většina lidí změnila názor na populační programy a začala je vnímat pozitivně.

Dominantním náboženstvím v Indonésii je islám. Mnoho islámských učenců ospravedlňuje užití antikoncepce různými způsoby. Obecně argumentují, že islám je náboženství umírněné a poukazují na svobody nebo přípustnosti v islámu. To znamená, že je povoleno vše, co není Koránem nebo Sunny výslovně uvedeno jinak. Korán nezakazuje antikoncepci. Avšak užití antikoncepce by mělo být z nezištných důvodů nebo při rizikových situacích, které by ohrozily dítě nebo matku na životě. Jsou i výjimky, kdy islám nepodporuje užití antikoncepce. Například nesouhlasí s užitím antikoncepce, aby se pár vyhnul ženským potomkům. Islám schvaluje praktiky plánovaného rodičovství dočasného charakteru. Nicméně se vyhradil proti trvalým metodám sterilizace mužů a žen. Podle teologů jde o zásah proti Boží vůli.²²¹

Ovšem jsou i muslimové, kteří odmítají plánované rodičovství a antikoncepci. Svoje názory obhajují dvěma důvody. První z nich je, že jakákoliv metody, které zabraňují těhotenství, považují za zabití novorozeněte, což je opakovaně odsouzeno a zakázáno v Koránu. Za druhé, oni věří, že čím více muslimů a jejich navyšující populační růst, tím větší moc pro ně. Jen muslimská tradice a její šíření do světa je správná cesta pro všechny. Najdou se i tací, kteří zastávají radikálnější názor na rodičovské plánování a považují je za spiknutí. Podle nich programy rodinného plánování jsou iniciativou Západu, aby omezila vliv a moc početné muslimské komunity.²²²

Vlivu náboženské tradice na užívání antikoncepce v Indonésii se věnoval Graham Place, který ve své studii uvádí, že existuje rozdíl mezi užíváním antikoncepce mezi muslimskými ženami a nemuslimskými. Muslimské ženy užívají méně antikoncepci a mají vyšší úhrnnou plodnost než nemuslimské ženy. Avšak ten rozdíl je menší než Place očekával.²²³

V Singapuru a Thajsku není dominantním náboženstvím islám, jako v případě Indonésie, ale je to spíše konfucianismus či buddhismus, které podle řady autorů podpořily úsilí

---

²²¹ ROUDI-FAHIMI, Farzaneh. ISLAM AND FAMILY PLANNING: 2016. In: *Population Reference Bureau* [online]. 2004 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.igwg.org/pdf04/IslamFamilyPlanning.pdf>, str. 2-5.

²²² ROUDI-FAHIMI, Farzaneh. ISLAM AND FAMILY PLANNING: 2016. In: *Population Reference Bureau* [online]. 2004 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.igwg.org/pdf04/IslamFamilyPlanning.pdf>, str. 5-6.

²²³ PLACE, Graham. *Modeling Contraceptive Use in Indonesia* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://rstudio-pubs-static.s3.amazonaws.com/196852_cdc95fe1d6bd4090b17cd25b974725d8.html.

o přístupech rodičovského plánování, jelikož například buddhistické písmo káže, že „mnoho vás činí chudými“.²²⁴ Liberalismus buddhistického vyznání umožnil obyvatelům přijetí moderního postoje a chování k reprodukci. Buddhistická doktrína není nějak zvlášť pro-natalitní a neuvádí žádné omezení či zákazy na užití antikoncepce. Důležitým znakem buddhismu

je pragmatismus, který umožňuje svým následovníkům reagovat na sociální změny. Tento pragmatismus byl patrný v chování páru v zakládání rodiny a plánovaného rodičovství.²²⁵

Na demografickou situaci má bez sporu vliv postavení žen ve společnosti a přístup ke vzdělání. Ženy, které jsou vzdělané a zaměstnané, svoje příjmy investují spíše do vzdělání a zdraví pro sebe a svých dětí. Tím se zvýší kvalita života jak samotné ženy, tak i jejich dětí.

Vzdělání je nezbytným atributem pro rozvoj jedince. V mnoha zemích byl ženám odepřen přístup ke vzdělání a žena byla závislá na muži. V současnosti se situace mění a úroveň vzdělání žen se zvyšuje. Například v Singapuru se míra gramotnosti žen navýšil z 73% v roce 1980 na 95% v roce 2015.²²⁶ V Thajsku to bylo v 83% v roce 1980 na 92,6%.²²⁷ Největší progres ve vzdělání byl v Indonésii, kde míra gramotnosti žen byla v roce 1980 57% a v roce 2015 dosahovala necelých 94%.²²⁸

Úroveň vzdělání demonstruje i následující tabulka (Tabulka č. 9), která uvádí podíl žen a mužů při zápisu do terciárního vzdělání. Terciární vzdělání představuje vzdělání po sekundárním, a zahrnuje vysokoškolské absolventy nebo studenty vyšších odborných škol. Tento indikátor vypovídá také o úrovni vyspělosti dané země. Vyspělé země mají vyšší podíl studentů terciárního vzdělání. Ve všech třech státech se podíl vysokoškolských žen navyšuje a v roce 2013 dokonce podíl absolvujících žen předčil podíl mužů.

---

²²⁴ FRAZER, Edorah. Thailand: A Family Planning Success Story. In: *Context Institute* [online]. 1992 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.context.org/iclib/ic31/frazer/>.

²²⁵ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 3.

²²⁶ Singapore. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/singapore>.

²²⁷ Thailand. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/thailand>.

²²⁸ Indonesia. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/indonesia>.

Tabulka č. 9: Procentuální podíl žen a mužů při zápisu do terciárního vzdělání

% podíl žen při zápisu do terciárního vzdělání				
	1976	1993	2008	2013
Indonésie	1,5	7,5	19,7	32,9
Singapur	6,5	23,1	57,0	70,8
Thajsko	2,7	20,7	52,3	58,9
% podíl mužů při zápisu do terciárního vzdělání				
	1976	1993	2008	2013
Indonésie	3,7	11,2	21,7	29,7
Singapur	10,5	30,2	58,4	68,8
Thajsko	4,0	18,1	43,6	43,9

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Světové banky

Postavení ženy ve společnosti je důležitý faktor ovlivňující počet dětí v rodině. Podle tradic byla dříve považována za vychovatelku a hospodyni, která se má plně starat o domácnost a rodinu. Tento model ovlivňoval porodnost, která v té době byla vysoká. Avšak role ženy se v průběhu času mění. Ženy získaly základní lidské právo – volební právo a začaly se prosazovat na trhu práce a starost o rodinu odsouvat do pozadí. Tento vývoj se nevyhnul ani regionu jihovýchodní Asie. Jedna z prvních zemí, která ženě přiznala volební právo, bylo Thajsko již v roce 1932. Následovala ho Indonésie v roce 1945 a Singapur v roce 1947. Avšak stále existuje v řadě v zemích velká nerovnost mezi mužem a ženou, které vyznávají staré stereotypy, kdy žena zastává domácí práce a muž zaopatřuje rodinu po finanční stránce. Nerovnost je spojena se sociálními normami, rozdíly v úrovni vzdělání a přístupem k veřejným a finančním službám či vlivem kulturních faktorů.

Pro správné vnímání pozice ženy a muže ve společnosti vznikla řada genderových statistik. Statistiky napomáhají k pochopení skutečné situaci mužů a žen ve společnosti a pomáhají demolovat stereotypy zavedené ve společnosti. Genderová statistika také dává jakési zhodnocení dosavadních snah vlád. Může ukázat nerovnosti a upozornit tvůrce sociálních politik o nenaplnění cílů a přimět je k nové formulaci politik, které by byly efektivnější.²²⁹

²²⁹ Gender statistics. In: *Social Statistics Division, National Statistical Office* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10].

Genderovou nerovností se zabývá také řada mezinárodních organizací. Těmi jsou OSN či Světové ekonomické fórum. Oba dva aktéři vyvinuli globální indexy pro zhodnocení situace v jednotlivých zemích světa. Světové ekonomické fórum od roku 2006 vydává tzv. Globální zprávu o rozdílu mezi pohlavími a vytvořila také index, který nerovnost měří. Zpráva popisuje rozdíly mezi pohlavími ve čtyřech oblastech, které jsou zdraví, vzdělání, ekonomika a politika.²³⁰ Data a hodnocení vycházejí ze tří základních konceptů: měření genderových rozdílů v přístupu ke zdrojům a příležitostem; zachycení rozdílů

ve výsledných proměnných; měření zemí podle genderové rovnosti.²³¹ Globální index rovnosti pohlaví je na škále od 0 do 1. Nejvyšší skóre je 1 a značí rovnost mezi pohlavími, naopak 0 znamená velkou nerovnost. Podle tohoto indexu z případových studií nejlépe dopadl Singapur, který si umístil ze 144 zkoumaných států v roce 2016 na 55. příčce se skórem 0,712. Thajsko se umístilo na 77. pozici se skórem 0,699. Indonésie má skóre 0,684 a patří jí 88. místo.²³²

Organizace spojených národů také vyvinula svůj index pro měření nerovnosti – Index nerovnosti pohlaví (Gender Inequality Index – GII). Index odráží znevýhodněné postavení na pohlaví ve třech dimenzích – reprodukční zdraví, postavení a pracovní trh. Index je v rozsahu 0 až 1, kdy 0 představuje rovnost mezi pohlavími, naopak 1 nerovnost. Singapur v roce 2015 dosáhl GII indexu 0,068 a řadí se na 11. místo v mezinárodním srovnání 188 zemí. Hodnota Thajska byl 0,366 a obsadila 79. příčku. Indonésie obsadila 105. pozici s indexem nerovnosti 0,467.²³³

Z předchozího srovnání je patrné, že ve vybraných zemí je poměrně silná pozice žen ve společnosti. Ženy mají svá práva a plně se zapojují do ekonomicko-sociální struktury státu. Nejmenší nerovnost má Singapur, kde se v posledních letech zvýšil podíl žen na trhu práce a míra vzdělanosti žen. Naopak z námi vybraných případových studií se nejhůře umístila Indonésie. V Indonésii nadále přetrvávají rozdíly mezi mužem a ženou, což se odráží na HNP na obyvatele nebo mírou žen participujících na pracovním trhu. Avšak nerovnost se rok

---

Dostupné z: <http://web.nso.go.th/eng/en/stat/gender/gender00.htm>.

²³⁰ The Global Gender Gap Report 2016. In: *WORLD ECONOMIC FORUM* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>.

²³¹ Světový index rovnosti pohlaví nabízí mezinárodní srovnání. In: *Moderní řízení* [online]. 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://modernirizeni.ihned.cz/c1-63898410-svetovy-index-rovnosti-pohlavi-nabizi-mezinarodni-srovnani>.

²³² Rankings. In: *WORLD ECONOMIC FORUM* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/rankings/>.

²³³ Table 5: Gender Inequality Index. In: UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: Human Development Reports [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/GII>.

od roku snižuje a ženy zaujímají stále lepší postavení.

Ředitel indonéské pobočky UNDP řekl k situaci v Indonésii toto:

*„Myslím, že v hospodářské a politické struktuře Indonésie jsou stále převládající muži. Chcete-li to změnit, musí se změnit vnímání. Pokud bude dosaženo rovnosti mezi mužem a ženou, HDI celého národa půjde nahoru.“*²³⁴

Z výsledků je patrné, že demografický trend byl zvrácen a populační růst je omezen. Je třeba ale upozornit na nově vznikající problémy, které přichází s útlumem populačního růstu pod míru prosté reprodukce. Singapur a Thajsko se již nyní potýkají s nízkým počtem narozených, což bude mít v budoucnu dopad pro ekonomiku státu. Dalším problémem je stárnutí obyvatelstva, kdy se zvyšuje podíl starých lidí v populaci. Stárnutí populace má závažné sociální a ekonomické důsledky. Například se zvyšuje ekonomická zátěž na populaci, jelikož dochází k navyšování počtu ekonomicky neaktivních lidí.

Indonésie prozatím nemá takový podíl lidí v postproduktivním věku. Avšak se snižující se plodností a celkovému zlepšení přístupu ke zdravotní péči, která vyústila k významnému poklesu úmrtnosti, se věková struktura začala posouvat k vyšším věkovým skupinám. Pokud nedojdu k nějakému demografickému zvratu, bude se muset Indonésie, stejně jako Singapur nebo Thajsko, potýkat s problémem stárnutím populace. Odborníci upozorňují, že pro rozvojové státy je výzva stárnutí obyvatel kromě toho, že je bezprecedentní, také složitější než tomu bylo u rozvinutých států. A to hned ze dvou hlavních důvodů. Za prvé se předpokládá, že v rozvojových státech bude proces stárnutí obyvatelstva postupovat mnohem rychleji než v rozvinutých státech. Za druhé, a co je ještě důležitější, rozvojové země čelí otázce stárnutí obyvatelstva na mnohem nižších úrovních hospodářského rozvoje než rozvinuté země. Rozvojové země nebudou mít dostatečné finanční prostředky potřebné zajištění kvalitního života pro stárnoucí populaci.²³⁵

---

²³⁴ SAPIIE, Marguerite Afra. Indonesia still struggles to close gender equality gap: UNDP. In: *The Jakarta Post* [online]. 2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.thejakartapost.com/news/2017/03/22/indonesia-still-struggles-to-close-gender-equality-gap-undp.html>.

²³⁵ Indonesia on the Threshold of Population Ageing. In: UNFPA Indonesia Monograph Series: No. 1 [online]. 2014 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://indonesia.unfpa.org/application/assets/publications/BUKU_Monograph_No1_Ageing_03_Low-res.pdf, str. XV – XVI.

13. Závěr

Práce se zabývá analýzou populačních politik v regionu jihovýchodní Asie. Cílem této diplomové práce bylo vystihnout populační trendy, kterými prochází daný region. Na základě demograficko-ekonomické analýzy byly vyzdvihnuty tři případové studie, které měly problematiku blíže přiblížit a popsat tamní situaci v otázkách populačních iniciativ. V úvodu práce bylo položeno několik výzkumných otázek, na které práce hledala odpověď. Autorka se domnívá, že práce splnila vytyčené cíle a zodpověděla všechny zadané otázky.

Region jihovýchodní Asie již od poloviny 20. století prochází mnohými demografickými, ekonomickými a sociálními změnami. Země v dané době zužoval rychlý populační růst, který byl považován za překážku socio-ekonomického rozvoje země. Proto se mnohé státy snažily tento trend zvrátit a populační růst snížit. V některých státech prvotní iniciativa nevzešla z řad vládní činitelů, ale z nevládního neziskového sektoru, které hrály nezastupitelnou roli ve službách plánovaného rodičovství. Teprve až na popud těchto organizací se vlády zapojily.

Státy v regionu jihovýchodní Asie zastávaly anti-natalitní politiku, která vedle ke snížení populačního růstu. Všechny státy v oblasti zaznamenaly snížení úhrnné plodnosti. Celkově se úhrnná plodnost jihovýchodní Asie snížila z 6,2 dětí na ženu v roce 1960 na 2,1 dítěte na ženu v roce 2014.

Za úspěchem populačních politik stojí postoje jednotlivých vlád, iniciativy neziskového sektoru, přístup žen ke vzdělání a v některých případech kultura a náboženství. Na populační politiky působí celá řada faktorů a nejde jednoznačně říci, co činí populační politiku úspěšnou a zda vůbec populační politika je úspěšná.

Například za úspěchem populačních politik v Thajsku stojí kromě neziskového sektoru a participace vlády mimo jiné i thajská kultura. V porovnání s ostatními rozvojovými zeměmi měly thajské ženy mnohem vyšší postavení ve společnosti. Nebyly tolik svazovány tradicemi a byly otevřené i novým věcem, včetně užívání antikoncepce. Další roli zde sehrála vysoká gramotnost mezi obyvateli na počátku 60. let 20. století, kdy vznikaly první iniciativy ke snížení populačního růstu. Thajsko dosáhlo jednoho z nejrychlejších poklesů plodnosti, jaký kdy byl zaznamenán v rozvojovém světě. Tento úspěch byl doprovázen také ekonomickým růstem. Generace před zavedením populačních politik měla okolo 6 až 7 dětí na ženu. V roce 1981, tedy 11 let po zahájení programů, se většina žen nechala slyšet, že nechtějí více jak dvě děti. Thajské ženy měly více prostoru na osobní rozvoj a vzdělání. Nebyly zatíženy výchovou mnoha dětí a mohly brzy vstoupit na trh práce a přispět k rychlému socioekonomickému rozvoji národa. Obdobného vývoje dosáhl také Singapur

či Indonésie. Akorát v případě Indonésie nebyl časový rámec programu tak rychlý jako v případě Singapuru a Thajska.

Různé zdroje nabízejí rozdílné úsudky o vlivu vládních politik na populační strukturu zemí. Je totiž nemožné oddělit účinky vládních politik od socio-ekonomických transformací v rámci společnosti a přírodních demografických změn. Avšak předpokládá se, že díky těmto vládním opatřením byl demografický přechod urychlen. Časový rámec se odvíjel od iniciativ vlád, jak silně a široce je prosazovala. Tyto tendence jsou patrné v Singapuru, kde populační politika byla považována za komplexní a velmi intervencionistickou. Díky tomuto aktivnímu přístupu se uspíšil vývoj směrem k nižší plodnosti.

Diskutabilní otázkou je hodnota úhrnné plodnosti. Thajsko a Singapur snížili úhrnnou plodnost pod míru prosté reprodukce, a i přes popudy vlád se nedaří tento trend zvrátit. Současná úhrnná plodnost Singapuru je 1,2 dítěte na ženu a Thajska 1,5. Tento vývoj je však neudržitelný a má dopad na ekonomicko-sociální situaci v zemi. Proto vlády přehodnotily svoje anti-natalitní politiky a naopak v současnosti provádí pro-natalitní politiku. Výjimkou je Indonésie, která snížila míru úhrnné plodnosti na současných 2,4 dítěte na ženu, nicméně to není stále uspokojující výsledek pro vládu a nadále praktikují anti-natalitní politiku. V budoucnu chtějí dosáhnout míry 2,1 dítěte na ženu, což odpovídá míře prosté reprodukce.

Populační politiky všech tří zemí dosáhly stanoveného cíle, což bylo snížení míry úhrnné plodnosti a jsou považovány za úspěšné. Průběh všech tří populačních programů je uváděn za příklad pro další země, které chtějí docílit stejného záměru jako případové studie.

Literatura

- CIHELKOVÁ, Eva. Mezinárodní ekonomie II. V Praze: C. H. Beck, 2008. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-054-6.
- ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDOVÁ. Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2.
- ČEVELA, Rostislav. Sociální a posudkové lékařství. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-2938-4.
- DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. a kol. Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- HAMPL, Mojmir. *Vyčerpání zdrojů: skvěle prodejný mýtus* [online]. V Praze: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2017-05-01]. ISBN 80-865-4728-0.
- HARMÁČEK, Jaromír. Teorie, realita a rozvojové souvislosti ekonomického růstu v nejméně rozvinutých zemích (LDCs). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3962-4.
- HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9.
- HOLMAN, Robert. Makroekonomie: středně pokročilý kurz. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.
- *Je planeta Země už plná?*. Praha: Libri, 2016. ISBN 978-80-7277-546-0.
- JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.
- JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.
- JONÁŠ, Jiří. Světová ekonomika na přelomu tisíciletí. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-016-3
- KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4.
- KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-428-4.

- KRPEC, Oldřich a Vladan HODULÁK. *Politická ekonomie mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. Monografie. ISBN 978-80-210-5481-3.
- LOUŽEK, Marek. *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3.
- LOUŽEK, Marek. *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3.
- MCNICOLL, Geoffrey, John BONGAARTS a Ethel P. CHURCHILL. *Population and public policy: essays in honor of Paul Demeny*. New York: Population Council, 2013. ISBN 978-0-87834-128-3.
- Minařík, Bohumil: VII — Kompozitní indikátory (teoretická část).
- MYRSKYLÄ, Mikko, Hans-Peter KOHLER a Francesco C. BILLARI. Advances in development reverse fertility declines. *Nature* [online]. 2009, 460(7256), 741-743 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1038/nature08230. ISSN 00280836.
- PAVLÍK, Zdeněk, Alena VODÁKOVÁ a Květa KALIBOVÁ. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-901424-2-7.
- PAVLÍK, Zdeněk. *Nástin populačního vývoje světa*. Praha: ČSAV, 1964.
- *Population and development: programme of action adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5 -13 September 1994*. Vol. 1. New York: United Nations, 1995. ISBN 92-1-151278-6.
- *Population Growth and Policies in Mega-Cities*. Jakarta. New York: United Nations, 1989. Population Policy Paper.
- *Population policies and programmes: proceedings of the United Nations expert group meeting on population policies and programmes : Cairo, Egypt, 12-16 April 1992*. New York: United Nations, 1993. Department of Economic and Social Information and Policy Analysis.
- *Results of sixth population inquiry among governments*. New York: United Nations, 1990. Population Policy Paper.
- ROUBÍČEK, Vladimír. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-188-8.
- SRB, Vladimír, Ladislav RŮŽIČKA a Milan KUČERA. *Demografie*. Praha: Svoboda, 1971.
- SRB, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965.

Sociologická knižnice.

- Standardizace plodnost. *Demografie a rozvoj* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, s. 36-38 [cit. 2017-04-30]. ISBN 9788073758523.
- ŠUBRTOVÁ, Alena a Jaroslav PURŠ. *Dějiny populačního myšlení a populačních teorií*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989.
- VESELÁ, Jana a Petra KANIOKOVÁ VESELÁ. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada, 2011. Sociologie. ISBN 978-80-247-2792-9.
- VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. *Základy demografie*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3617-6.

Elektronické zdroje

- About SDN. In: *Social Development Network* [online]. ©2011 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://app.sdn.sg/AboutSDN.aspx>.
- AMNUANSILPA, Peerasit. The Challenges of Rapid Urbanization for Local Governments in Thailand. In: *The Journal of African & Asia Local Governments in Thailand* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: www.jaalgs.net/journal/index.php/jals/article/download/9/8.
- ASEAN Economic Community. In: *Association of Southeast Asian Nations* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://asean.org/asean-economic-community/>
- *ASEAN ECONOMIC COMMUNITY: CHARTBOOK 2016* [online]. Jakarta: The ASEAN Secretariat, 2016 [cit. 2017-05-01]. ISBN 978-602-6392-02-2. Dostupné z: <http://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2016/11/AEC-Chartbook-2016-1.pdf>.
- BONGAARTS, J. Human population growth and the demographic transition. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences* [online]. 2009, 364(1532), 2985-2990 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1098/rstb.2009.0137. ISSN 0962-8436. Dostupné z: <http://rstb.royalsocietypublishing.org/cgi/doi/10.1098/rstb.2009.0137>.
- CIMA, Rosie. How the Chinese Zodiac Affects National Birth Rates. In: *Priceonomics* [online]. 2015 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://priceonomics.com/how-the-chinese-zodiac-affects-national-birth/>.
- Club of Rome: About us. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.clubofrome.org/about-us/>.
- Cross-border Infrastructure: Association of Southeast Asian Nations Plus Three (ASEAN+3) cooperation on energy, transport, and information & communications technology. In: *ASIA REGIONAL INTEGRATION CENTER: TRACKING ASIAN INTEGRATION* [online]. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://aric.adb.org/initiative/association-of-southeast-asian-nations-plus-three-cooperation-on-energy-transport-and-information-communications-technology>
- Data Query. In: *Population Division: United Nations* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/>.
- EAST & SOUTHEAST ASIA: INDONESIA. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/id.html>.

- EAST & SOUTHEAST ASIA: SINGAPORE. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/sn.html>
- *Evolution of Thailand's Population Policies: Thai Health Working Group* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2012/eng2012_13.pdf.
- *Family Planning Program of Indonesia, a Strategic Investment* [online]. In: . 2016 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/news/news-columns/family-planning-program-of-indonesia-a-strategic-investment/item6615>.
- Fertility. In: *United Nations: Population Division* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/theme/fertility/>
- FRAZER, Edorah. Thailand: A Family Planning Success Story. In: *Context Institute* [online]. 1992 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.context.org/iclib/ic31/frazer/>.
- FREY, Bruno S. a Friedrich SCHNEIDER. Neoficiální a šedá ekonomika. In: *Trade-off* [online]. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://eceta.cz/wp-content/uploads/2016/02/TRADE_OFF_web_02015.pdf
- Gender statistics. In: *Social Statistics Division, National Statistical Office* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://web.nso.go.th/eng/en/stat/gender/gender00.htm>.
- *Genesis: 1:28* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=genesis>
- GROVER, Drew. Stage 5 of the Demographic Transition Model. In: *Population Education: A program od Population Connection* [online]. 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://www.populationeducation.org/content/stage-5-demographic-transition-model>
- GROVER, Drew. What is the Demographic Transition Model? In: *Population Education: A program od Population Connection* [online]. 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://www.populationeducation.org/content/what-demographic-transition-model>
- GULLAPRAWIT, Chirapun. Population Policy and Programs in Thailand. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. s. 115-134 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z:

<http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>.

- HAYS, Jeffrey. POPULATION AND BIRTH CONTROL IN INDONESIA. In: *Facts and Details* [online]. ©2008 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://factsanddetails.com/indonesia/People_and_Life/sub6_2a/entry-3972.html
- History: The Founding of ASEAN. In: *Association of Southeast Asian Nations* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://asean.org/asean/about-asean/history/>.
- *Hodnocení zdravotního stavu (Vybrané ukazatele demografické a zdravotní statistiky): odborná zpráva za rok 2005* [online]. Praha: Státní zdravotní ústav, 2006 [cit. 2017-04-30]. Systém monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí. ISBN 80-707-1270-8. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_05/Demo_05.pdf
- HÜBELOVÁ, Dana. *Obecná demografie* [eLearningová pomůcka]. Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Ústav demografie a aplikované statistiky [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=48990;lang=sk>
- HULL, Terence H. Formative Years of Family Planning in Indonesia. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 235-256 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>
- CHIA, Rachel. More young people in Singapore staying single. In: *Singapore: The Straits Times* [online]. 2016 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.straitstimes.com/singapore/more-young-people-in-singapore-staying-single>.
- Indonesia on the Threshold of Population Ageing. In: *UNFPA Indonesia Monograph Series: No. 1* [online]. 2014 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://indonesia.unfpa.org/application/assets/publications/BUKU_Monograph_No1_Ageing_03_Low-res.pdf.
- Indonesia. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/indonesia/2016/>.

- Indonesia. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/indonesia>.
- *Indonesia: Demographic and Health Survey 1997* [online]. Central Bureau of Statistics Jakarta, Indonesia State Ministry of Population. 1998 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR95/FR95.pdf>.
- Indonésie. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asiae/indonesie/index.html
- Is population control policy relevant in China, Singapore and Malaysia? In: *UK ESSAYS* [online]. 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.ukessays.com/essays/education/population-control-policy-education-essay.php>.
- JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Asia Research Institute: Working Paper Series No. 196* [online]. 2013 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.aae.wisc.edu/hoseae/d10.pdf>.
- JONES, Gavin. The Population of South-East Asia. In: *Demography Program: Research School of Social Sciences* [online]. 1999 [cit. 2017-05-10].
- JONES, Gavin. Fertility decline in Asia: The role of marriage change. In: *Asia-Pacific Population Journal* [online]. 2007, s. 13-32 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.popline.org/node/200332>.
- KALIBOVÁ, Květa. Review: Demographische Transition. In: *Sociologický Časopis* [online]. Roč. 27, Čís. 6 (1991). Praha: Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, 1991, pp. 805-807 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/41111046?seq=1#page_scan_tab_contents.
- KALVACH, Zdeněk. Geriatrie a gerontologie. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=5SBaAgAAQBAJ&pg=PA51&lpg=PA51&dq=demografick%C3%A1+revoluce+Landry&source=bl&ots=Ow1Mkxq5iD&sig=L8-ypDmlJTLSeowjrMv9kblODIU&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj58Kap3avSAhXGCSwKHUmVC0sQ6AEISTAH#v=onepage&q=demografick%C3%A1%20revoluce%20Landry&f=false>, str. 51.
- KASTNER, Jens. Greater China: Tiger throttling Taiwan's birth rate. In: *Asia Times* [online]. 2011 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z:

<http://www.atimes.com/atimes/China/MA12Ad01.html>.

- KHOO, Vivienne. Singapore's low birth rate poses economic problems, as Asia's demographic stress rises. *CNBC* [online]. 2016, Dostupné z: <http://www.cnbc.com/2016/07/26/singapores-low-birt> [cit. 2017-05-02].
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, Milan KUČERA, Marek LOUŽEK a Ladislav RABUŠIC. *Propulační politika - ano či ne* [online]. Praha. Vydal CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002 [cit. 2017-05-01]. ISSN 1213-3299. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Propopulacni_politika.pdf.
- Lao People's Democratic Republic. In: *The United Nations* [online]. ©2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/laos.doc.
- LIM, Irene. Singapore's first family planning services. In: *National Library Board* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1650_2010-02-26.html.
- LIM, Rebecca. Enter the dragons: A baby boom for Chinese across Asia. *BBC News* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-asia-16589052>.
- MALTHUS, Thomas. *An Essay on the Principle of Population: An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Improvement of Society with Remarks on the Speculations of Mr. Godwin, M. Condorcet, and Other Writers.* [online]. London: Electronic Scholarly Publishing Project, ©1998 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf>.
- MASON, Andrew. *Population Change and Economic Development: What Have We Learned from the East Asia Experience?* [online]. Dostupné z: <http://www2.hawaii.edu/~amason/Research/WEAI1.pdf> [cit. 2017-05-01].
- MOLYNEAUX, John W. a Paul J. GERTLER. The Impact of Targeted Family Planning Programs in Indonesia: Population and Development Review. In: *JSTOR* [online]. 2000 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/3115212.pdf>.
- National Population Policy 2016-2030. In: *UNFPA: Cambodia* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://cambodia.unfpa.org/en/publications/national-population-policy-2016-2030>.
- National Population Policy. In: *Harvard T.H. Chan School of Public Health* [online]. 2003 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z:

<https://www.hsph.harvard.edu/population/policies/cambodia.pop.pdf>.

- NEVĚDĚL, Lukáš. *Socioekonomická demografie* [online]. Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Ústav demografie a aplikované statistiky [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=55673;fit_w=1;d_back=1;lang=sk. ELearningová pomůcka.
- PASSAY, N. Haidy A. a Turro S. WONGKAREN. Population Policy and Programs in Indonesia. In: MASON, Andrew. *Population Policies and Programs in East Asia* [online]. East-West Center, 2001, s. 135-157 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/POPpop123.pdf?file=1&type=node&id=31817>.
- PETRŮ, Tomáš. Sukarno - legendární zakladatel moderní Indonésie. In: *TENGGARA.NET: Sdružení pro poznání Indonésie a dalších zemí JV Asie* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.tenggara.net/index.php?option=com_content&task=view&id=190&Itemid=1.
- PHAM, Bang Nguyen, Peter S. HILL, Chalapati RAO a Wayne HALL. *THE EVOLUTION OF POPULATION POLICY IN VIET NAM* [online]. 2012 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://epc2012.princeton.edu/papers/120007>.
- PIVODA, Jan. *Background Report: ECOSOC Populační politika* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského summitu., 2012 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-popula%C4%8Dn%C3%AD-politika.pdf>
- PLACE, Graham. *Modeling Contraceptive Use in Indonesia* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://rstudio-pubs-static.s3.amazonaws.com/196852_cdc95fe1d6bd4090b17cd25b974725d8.html.
- *Population Bulletin: Transitions in World Population by Population Reference Bureau staff* [online]. 2004, Vol. 59(No. 1) [cit. 2017-04-30]. ISSN 0032-468X. Dostupné z: <http://www.prb.org/Source/ACFFF4.pdf>
- Population planning in Singapore. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Population_planning_in_Singapore.
- Population Policies Datasets. In: *United Nations: Population Division* [online]. [cit.

- 2017-05-01]. Dostupné z: https://esa.un.org/poppolicy/wpp_datasets.aspx
- Prohlášení teheránské konference 13. května 1968. In: *United Nations: Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/teheranska-konf.-1968.pdf>
  - RANDALL, Eleanor. *Family Planning Programmes Review* [online]. 2012 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.populationmatters.org/documents/programmes_review.pdf.
  - Rankings. In: *WORLD ECONOMIC FORUM* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/rankings/>.
  - Reducing Maternal and Neonatal Mortality in Indonesia: Saving Lives, Saving the Future: Fertility Decline in Indonesia and Its Relationship to Maternal Mortality. In: *NCBI* [online]. 2013 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK201707/>.
  - Reproductive Rights. *United Nations: Population Division* [online]. 2016 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/theme/rights/>
  - ROSENFELD, Allan G. a Caroline J. MIN. The Emergence of Thailand's National Family Planning Program. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 221-234 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>.
  - ROUDI-FAHIMI, Farzaneh. ISLAM AND FAMILY PLANNING: 2016. In: *Population Reference Bureau* [online]. 2004 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.igwg.org/pdf04/IslamFamilyPlanning.pdf>
  - ŘEHULKA, Evžen, ed. *Studie k výchově ke zdraví: škola a zdraví pro 21. století, 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2011 [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-80-210-5722-7. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/44/3_21_studie-k-vychove-a-zdravi.pdf.
  - SAPIIE, Marguerite Afra. Indonesia still struggles to close gender equality gap: UNDP. In: *The Jakarta Post* [online]. 2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.thejakartapost.com/news/2017/03/22/indonesia-still-struggles-to-close-gender-equality-gap-undp.html>
  - SELTZER, Judith R. *The origins and evolution of family planning programs in*

developing countries [online]. Santa Monica, CA: Rand, 2002 [cit. 2017-05-01]. ISBN 08-330-2928-2. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=1wZwFwuBiXcC&pg=PA17&lpg=PA17&dq=Government+support+for+family+planning+direct+support+indirect+support&source=bl&ots=8_06o5j9uF&sig=-jBXujKL0ry7IU5UbLSadFuOoao&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjDk-CmyIrTAhWmF5oKHQDGDlkQ6AEIUzAJ#v=onepage&q=Government%20support%20for%20family%20planning%20direct%20support%20indirect%20support&f=false.

- Singapore. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/singapore/2016/>.
- Singapore. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/singapore>.
- Social Development Unit Is Established: Jan 1984. In: *History SG* [online]. 2014 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://eresources.nlb.gov.sg/history/events/0f89c10a-0bdb-45c1-8652-d6efae6fb2c0>
- Světový index rovnosti pohlaví nabízí mezinárodní srovnání. In: *Moderní řízení* [online]. 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://modernirizeni.ihned.cz/c1-63898410-svetovy-index-rovnosti-pohlavi-nabizi-mezinarodni-srovnani>.
- Table 5: Gender Inequality Index. In: *UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: Human Development Reports* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/GII>.
- TENG, YAP MUI. Singapore: Population Policies and Programs. In: ROBINSON, Warren C. a John A. ROSS. *The Global Family Planning Revolution* [online]. The World Bank, 2007, s. 201-220 [cit. 2017-05-02]. DOI: 10.1596/978-0-8213-6951-7. ISBN 978-0-8213-6951-7. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPRH/Resources/GlobalFamilyPlanningRevolution.pdf>.
- *Thailand and Family Planning: An overview* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.searo.who.int/entity/maternal_reproductive_health/documents/tha-fp.pdf?ua=1
- Thailand. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/thailand/2016/>.

- Thailand. In: *UNESCO* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://en.unesco.org/countries/thailand>.
- The Global Gender Gap Report 2016. In: *WORLD ECONOMIC FORUM* [online]. © 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>.
- THE LIMITS TO GROWTH. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <https://www.clubofrome.org/report/the-limits-to-growth/>
- The Population and Community Development Association (PDA). *PDA: Population and Community Development Association* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://site.pda.or.th/e_index.htm.
- The World at Six Billion. In: *United Nations* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/sixbillion/sixbilpart1.pdf>
- Total Fertility Rate by Ethnic Group. In: Government of Singapore: *Data.gov.sg* [online]. © 2017 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://data.gov.sg/dataset/010e61e1-b2fd-4df3-af72-01fc951e9ee6/resource/fd66384c-10d8-4e08-ae11-adeba09834ba>.
- Total Fertility Rate by Ethnic Group. *Data.gov.sg* [online]. 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://data.gov.sg/dataset/010e61e1-b2fd-4df3-af72-01fc951e9ee6/resource/fd66384c-10d8-4e08-ae11-adeba09834ba>
- Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2015. In: *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/trendsContraceptiveUse2015Report.pdf>.
- Trends in Contraceptive Use Worldwide: 2016. In: *United Nations* [online]. New York, 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/dataset/contraception/wcu2016.shtml>.
- United Nations Conferences on Population. In: *The Club of Rome* [online]. ©2017 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/events/conference/index.shtml>
- VIRAVAIDYA, Mechai Viravaidya. How Mr. Condom made Thailand a better place for life and love. In: *TED: Ideas worth spreading* [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/mechai_viravaidya_how_mr_condom_made_thailand_a_be

tter_place/transcript?language=en.

- WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>.
- *World Fertility Patterns 2015: Data Booklet* [online]. United Nations [cit. 2017-04-30]. ISBN 978-92-1-151542-8. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/fertility/world-fertility-patterns-2015.pdf>
- WORLD POPULATION AGEING 2015. In: *DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS POPULATION DIVISION* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2015_InfoChart.pdf.
- World Population Plan of Action. In: *UNITED NATIONS POPULATION INFORMATION NETWORK (POPIN)* [online]. 1974 [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/popin/icpd/conference/bkg/wppa.html>
- World population projected to reach 9.7 billion by 2050 with most growth in developing regions, especially Africa - says UN. *United Nations* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2015/07/World_Population_Projections_Press_Release.pdf.
- World population projected to reach 9.7 billion by 2050. *United Nations: Department of Economic and Social Affairs* [online]. New York, 2015 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>.
- WORLD POPULATION TO 2300. In: *United Nations: Department of Economic and Social Affairs; Population Division* [online]. New York, 2014 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf>.
- World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.
- YAP, Mui Teng. Fertility and Population Policy: the Singapore Experience. *Journal of Population and Social Security (Population)* [online]. 2003, (Volume 1) [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://websv.ipss.go.jp/webj->

ad/WebJournal.files/population/2003_6/24.Yap.pdf

Přílohy

Příloha č. 1: Demografický vývoj populace²³⁶

Rok (n. l.)	Počet obyvatel v miliardách
0	0,30
1000	0,31
1500	0,50
1750	0,79
1800	0,98
1804	1,00
1900	1,65
1927	2,00
1940	2,30
1960	3,02
1974	4,00
1980	4,44
1987	5,00
1990	5,27
1999	5,98
2000	6,06
2010	6,79
2013	7,09
2017	7,48

zdroj: vlastní zpracování na základě dat z WorldMeters a UN

²³⁶ *World Population* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/world-population/>, *The World at Six Billion*. In: *United Nations* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/sixbillion/sixbilpart1.pdf>.

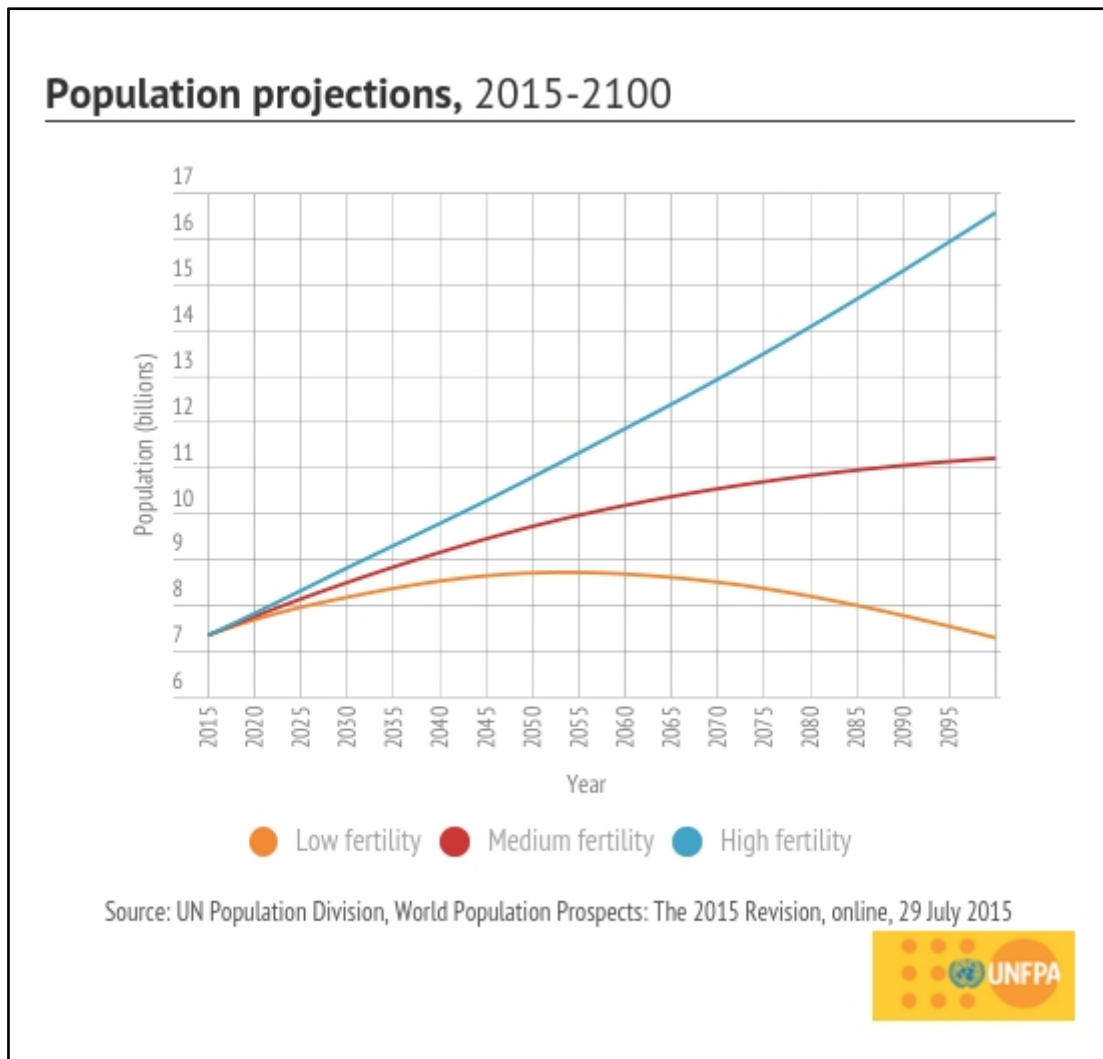
Příloha č. 2: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých regionech (údaje jsou v milionech obyvatel)²³⁷

	1750	1800	1850	1900	1950	1999	2008	2016
Svět	791	978	1262	1650	2521	5978	6 760	7430
Afrika	106	107	111	133	221	767	992	1216
Asie	502	635	809	947	1402	3634	4079	4436
Evropa	163	203	276	408	547	729	732	738
Latinská Amerika a Karibik	16	24	38	74	167	511	585	641
Severní Amerika	2	7	26	82	172	307	337	360
Oceánie	2	2	2	6	13	30	35	39

zdroj: vlastní zpracování na základě dat z WorldMeters a UN

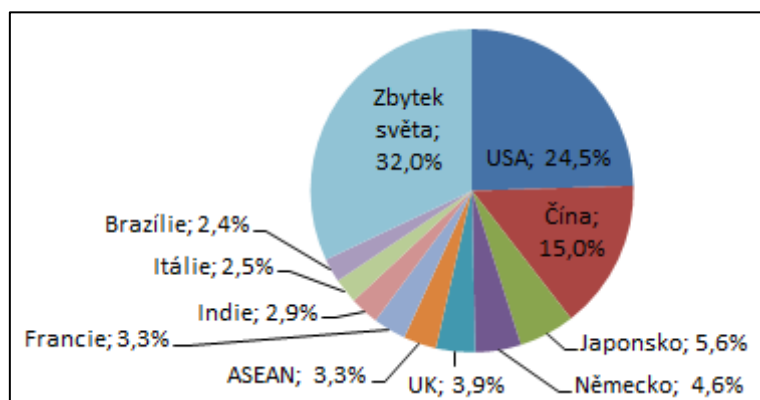
²³⁷ *World Population* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/world-population/>; *The World at Six Billion*. In: *United Nations* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/sixbillion/sixbilpart1.pdf>, str. 6.

Příloha č. 3: Populační projekce, 2015-2100²³⁸

²³⁸ World population trends. In: *United Nations Population Fund* [online]. 2016 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>.

Příloha č. 4: Procentuální podíl jednotlivých států na světovém HDP v roce 2015²³⁹

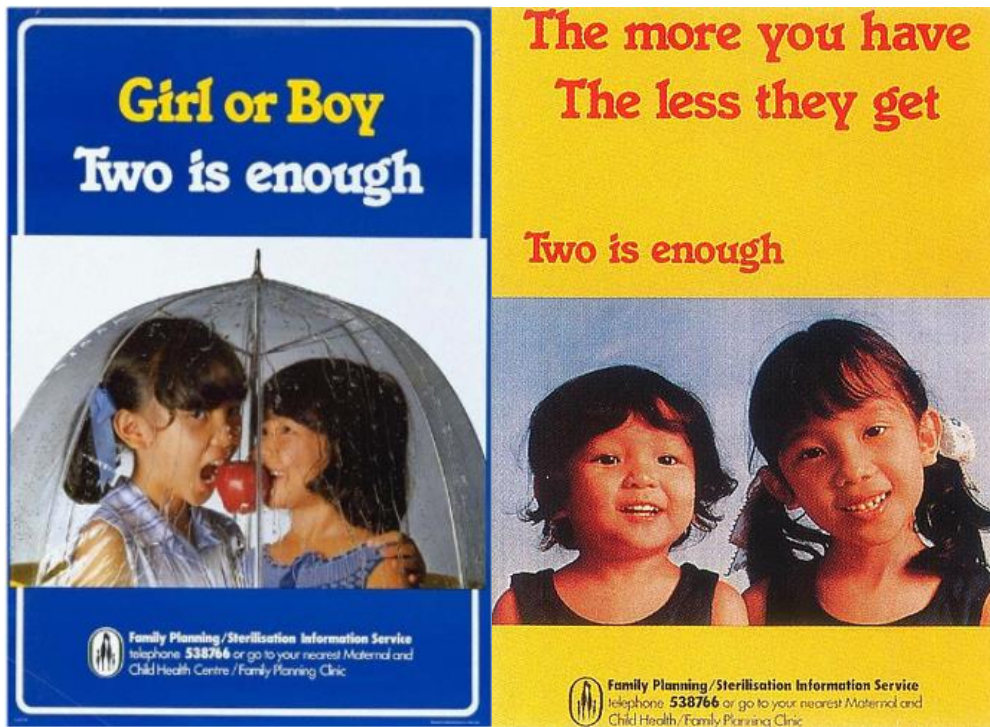
zdroj: vlastní zpracování na základě dat ASEAN Economic Community: Chartbook 2016

²³⁹ ASEAN ECONOMIC COMMUNITY: CHARTBOOK 2016 [online]. Jakarta: The ASEAN Secretariat, 2016 [cit. 2017-05-01]. ISBN 978-602-6392-02-2. Dostupné z: <http://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2016/11/AEC-Chartbook-2016-1.pdf>.

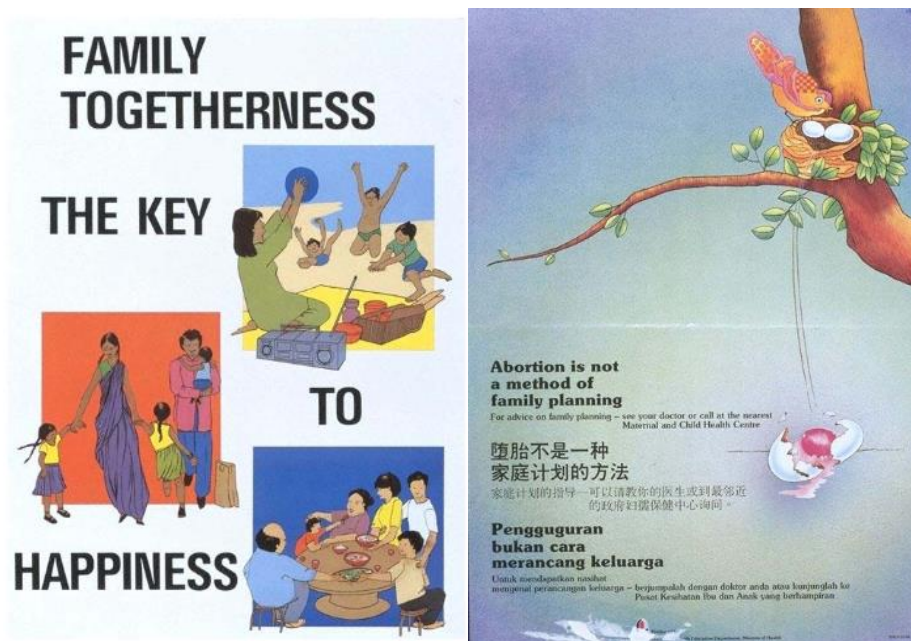
Příloha č. 5: Původní data z roku 2014 užitá ke zpracování analýzy (zdroj OSN, Světová banka, Population Reference Bureau)

	Hrubá míra porodnost (narozených na 1000 obyvatel)	Úhrnná plodnost (počet narozených na ženu)	Úhrnná plodnost adolescentů (počet žen ve věku 15-19 let)	Přirozený roční přírůstek (%)	Očekávaná délka života při narození	Kojenecká úmrtnost (na 1000 živě narozených)	Míra úmrtí (na 1000 obyvatel)	Urbanizace (% podíl obyvatel)	Podíl žen s vysokoškolským vzděláním (%)	Antikoncepční prevalence (% podíl žen ve věku 15-49 let)	HDI	HDP na obyvatele (USD)	Míra nezaměstnanosti (% podíl z celkového počtu pracovních sil)	Míra růst HDP (%)	Ekonomická aktivita (% podíl z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let)	Míra zaměstnanosti v primárním sektoru (% podíl z celkového počtu pracovních sil)
Brunej	16,043	1,874	21,1164	1,422403	78,80958537	8,5	2,992	76,887	40,12485		0,86	41023,88988	3,799999952	-2,34975	63,69300079	0,600000024
Kambodža	24,119	2,635	51,0532	1,641596	68,21229268	26,3	6,127	20,514		55,9	0,56	1094,576688	0,400000006	7,071525	80,81500244	36,1
Indonésie	19,955	2,463	50,001	1,260193	68,8884878	23,6	7,161	53,003	32,81573	61,3	0,69	3499,588735	6,199999809	5,023889	67,38500214	34
Laos	26,666	2,991	64,541	1,647677	66,11736585	52,3	6,768	37,551	16,68907	53,6	0,58	1754,896196	1,399999976	7,516524	77,18099976	31
Malajsie	16,811	1,944	13,3984	1,470952	74,71829268	6,2	4,921	74,01	33,16425	52,3	0,79	11305,9001	2	6,012167	63,23799896	12,27000046
Myanmar	17,769	2,204	16,7116	0,851961	65,85785366	40,7	8,25	33,551		50,1	0,55	1227,137217	3,299999952	7,991243	78,14600372	21,2
Filipíny	23,552	2,977	60,7682	1,593253	68,26563415	22,8	6,735	44,488	40,27379	54,1	0,68	2873,088189	7,099999905	6,218426	64,58300018	30,53000069
Singapur	9,8	1,25	3,8334	1,29844	82,64634146	2,2	4,7	100	71,234	65,9	0,92	56007,28821	3	3,260015	67,38500214	0,1
Thajsko	10,79	1,512	44,6358	0,406218	74,42202439	10,9	7,901	49,174	60,02941	79,1	0,74	5969,940116	0,899999976	0,817633	71,50700378	35,18000031
Vietnam	17,157	1,961	38,1194	1,074207	75,62912195	17,8	5,815	32,951	31,23133	77,4	0,68	2052,319084	2,299999952	5,983655	78,17299652	46,31000137

Příloha č. 6: Plakáty kampaně „Two is enough“²⁴⁰

Příloha č. 7: Plakáty kampani²⁴¹

²⁴⁰ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 7; Population planning in Singapore. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Population_planning_in_Singapore.

²⁴¹ WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore. In: *ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES* [online]. No. 12. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP12.pdf>, str. 13.

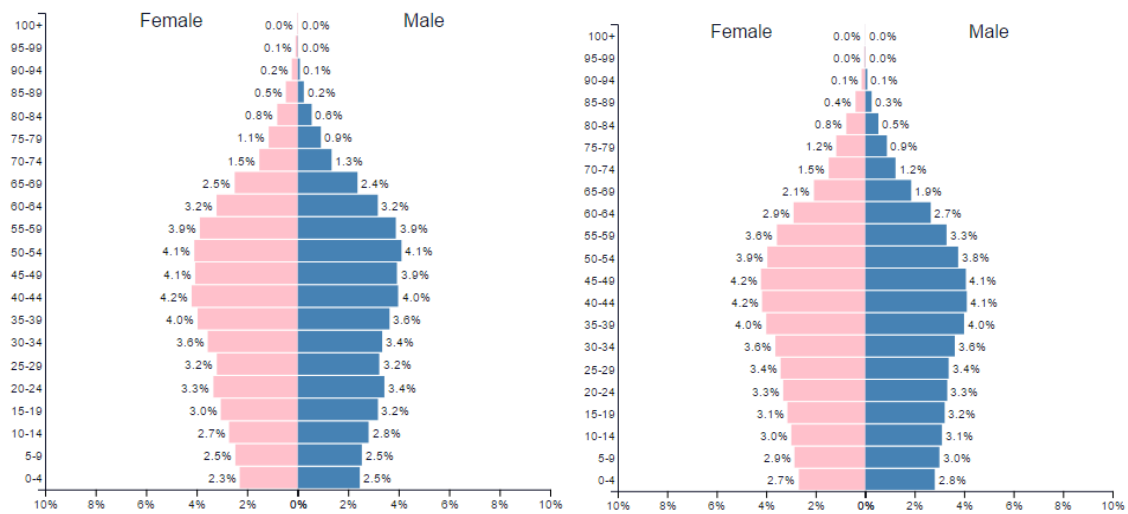
Příloha č. 8: Populační pyramidy Singapur, Thajska a Indonésie²⁴²

Singapore ▼
2016

Population: 5,696,505

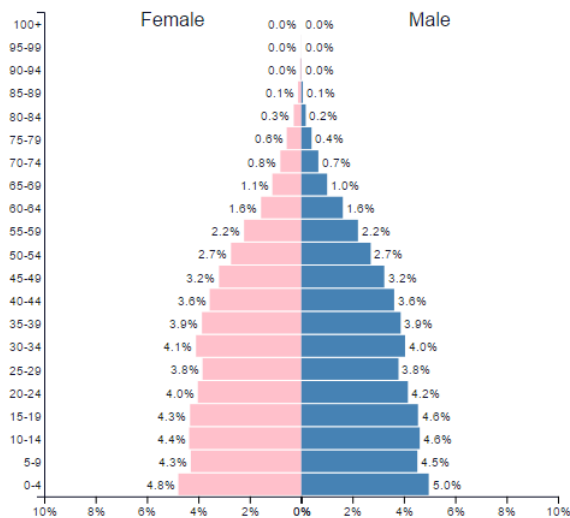
Thailand ▼
2016

Population: 68,146,609

Indonesia ▼
2016

Population: 260,581,099

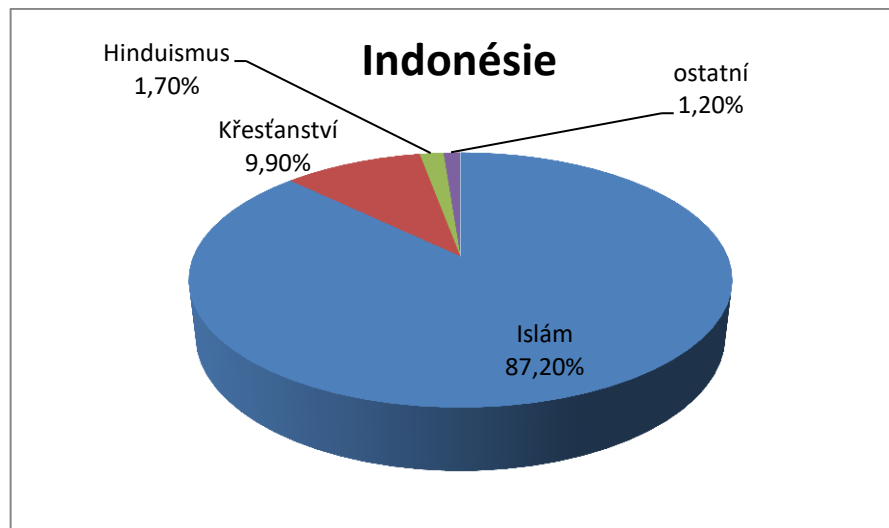
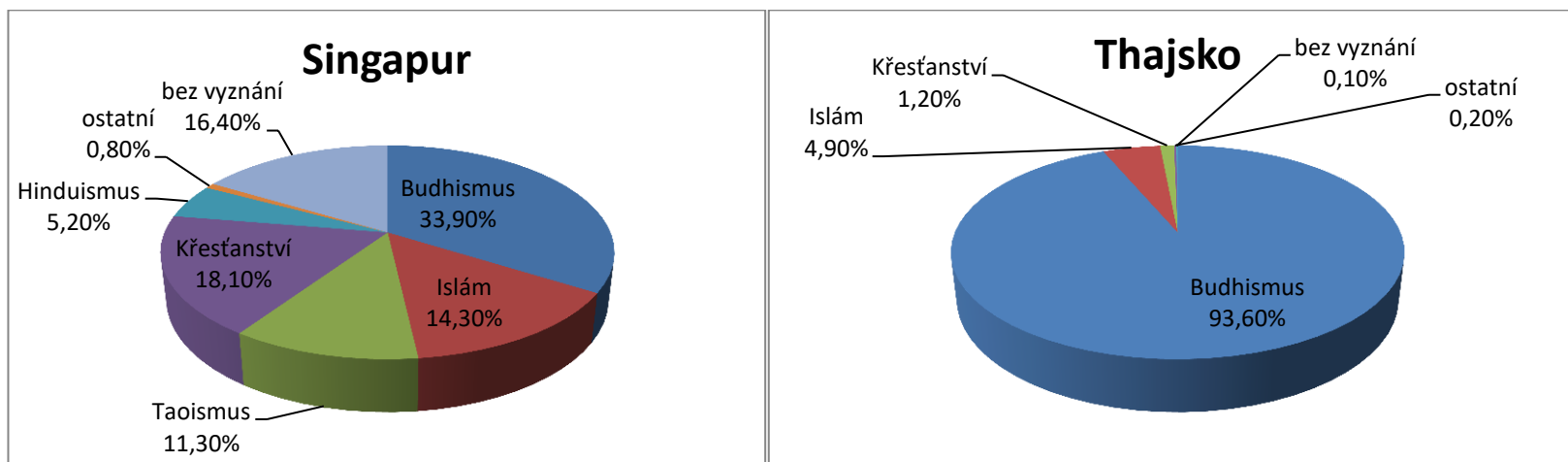

zdroj: PopulationPyramid.net

²⁴² Singapore. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/singapore/2016/>, Thailand. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/thailand/2016/>, Indonesia. In: *PopulationPyramid.net* [online]. 2016 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/indonesia/2016/>.

Příloha č. 9: Náboženské vyznání ve státech Singapuru, Thajska a Indonésie

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat CIA Factbook